

**МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ**

Київ – 2016

УДК 504:37.03
ББК 65я73+20.1я73
Нац 35

Колектив авторів: Потапенко В.Г., Хлобистов Є. В., Серова Г.В., Нагорнева Н.А.

Науковий редактор: Бондар О.І.

Редактор: Хурманець Г.Г.

Нац 35 Національна доповідь про реалізацію національної екологічної політики /
за наук. ред. Бондаря О.І. – Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2016. – 120 с.

ISBN 978-966-930-167-3

Національна доповідь про реалізацію національної екологічної політики в Україні відображає ефективність виконання планів, проектів і програм з охорони навколишнього природного середовища за період 2011-2015 рр. Аналіз здійснено на основі системи цільових показників до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», висвітлено рівень досягнення стратегічних цілей та виконання завдань.

Видання призначене для інформування органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій та інших зацікавлених сторін.

ISBN 978-966-930-167-3

ББК 65я73+20.1я73

© МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ, 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Національна екологічна політика.....	5
Реалізація цілей та завдань екологічної політики.....	8
Ціль 1. Підвищення рівня суспільної екологічної свідомості.....	9
Ціль 2. Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки	21
Ціль 3. Досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища	48
Ціль 4. Інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління	54
Ціль 5. Припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі.....	66
Ціль 6. Забезпечення екологічно збалансованого природокористування	70
Удосконалення регіональної екологічної політики.....	76
Ціль 7. Перспективи та напрямки розвитку національної екологічної політики.....	80
Висновки	82
Рекомендації	86
Список використаних джерел	88
Додатки	92

ВСТУП

Національна екологічна політика поєднує цілеспрямовану діяльність державних інституцій, науковців, експертів, громадських організацій у формуванні сталого розвитку на основі економічної ефективності, соціальної стабільності та екологічної безпеки. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», прийнятий в 2010 році, став стратегічним документом для реалізації національної екологічної політики. Було закладено вектор, пов'язаний з формуванням екологічної культури та відповідальності у суспільстві, екологізацією виробництва, скеровано орієнтацію на еколого-економічний підхід у системі господарювання. Закон ґрунтується на правових стандартах Європейського Союзу, чітко визначає цілі, завдання та показники ефективності реалізації екологічної політики. Окреслено ключові екологічні проблеми: забруднення повітря, низька якість водних ресурсів і деградація земель, поводження з відходами та небезпечними речовинами, втрата біорізноманіття та проблеми зі здоров'ям людини. Змістовний аналіз засад державної екологічної політики свідчить про суттєві зрушення в контексті формування законодавчої бази та економічних і регуляторних механізмів в природоохоронній сфері. На практиці реалізація екологічної стратегії виявила певні прогалини у стратегічному плануванні через слабку інтеграцію питань охорони довкілля у галузеві та регіональні стратегії та інші програмні документи і заходи, зміну пріоритетів у визначенні цілей та ключових завдань, обмеженість фінансових ресурсів.

Істотні зміни, що відбулися у формуванні національної політики в Україні за період з 2010 до 2015 року, пов'язані з підписанням Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, яка визначила нові завдання в екологічній політиці. Йдеться про інтеграцію екологічних, енерго- та ресурсо-ефективних підходів до галузевих та регіональних політик. Актуальним став курс на зелену трансформацію та перехід

до низьковуглецевої економіки, що потребує інституційних змін і впровадження нових механізмів для виконання інтегративної міжгалузевої функції.

Ефективність реалізації екологічної політики також пов'язана із складними соціально-економічними та суспільно-політичними процесами в державі. Тимчасове послаблення контролю над частиною території країни, бойові дії, економічна криза та втрата значної кількості гірничо-видобувних, металургійних та хімічних підприємств на Донбасі та в Криму зумовили особливості розвитку екологічної політики в період 2014-2015 років. З одного боку, ці події призвели до суттєвого скорочення обсягу викидів шкідливих речовин та утворенню промислових відходів, а з іншого - скоротили бюджетні можливості здійснення запланованих заходів щодо реалізації Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року».

Події 2014-2015 років, пов'язані з консолідацією громадянського суспільства, активізацією волонтерського руху, залученням нових кадрів до реформування системи державного управління проявилися у формуванні та реалізації національної екологічної політики. У цей період посилилась методична, організаційна та технічна підтримка України міжнародними організаціями щодо виконання заходів з охорони довкілля, збільшилась активність представників громадянського суспільства.

Оцінка національної екологічної політики за 2011-2015 роки здійснена на основі цілей, стратегічних завдань та показників ефективності, визначених у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» та нових зобов'язань, які пов'язані з укладанням Угоди про асоціацію з ЄС та підписанням Паризької кліматичної угоди у звітний період.

Необхідно зазначити, що значна частка індикаторів не забезпечена низкою достовірних даних, що не дало можливості повною мірою оцінити досягнення усіх цілей, поставлених у Законі.

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА

Метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку держави для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Міністерство екології та природних ресурсів України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки.

Протягом останніх 5 років структура і сфера відповідальності Мінприроди зазнала значних змін і продовжує змінюватися, в тому числі внаслідок періодичної реорганізації та реструктуризації. Останні значні організаційні зміни були проведені в 2013 році, коли було ліквідоване Державне агентство екологічних інвестицій, яке відповідало за реалізацію Конвенції ООН про зміну клімату та Кіотський протокол.

Мінприроди співпрацює з іншими міністерствами: Міністерством енергетики та вугільної промисловості, Міністерством аграрної політики та продовольства, Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерством інфраструктури, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством оборони та іншими державними органами.

У реалізації національної екологічної політики діяльність Міністерства екології та природних ресурсів України та інших органів виконавчої влади доповнюється активною роботою таких суб'єктів як науково-дослідні установи, суб'єкти господарювання, політичні партії, громадські організації та окремі громадяни. На сьогодні особливого значення набуває діяльність місцевих, у тому числі об'єднаних громад та засобів масової інформації і комунікації у формуванні національної екологічної політики.

Реалізація цілей та завдань національної екологічної політики здійснювалася всіма стейкхолдерами (Рис.1) - Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади. У зв'язку із реалізацією політики децентралізації особливого значення набувають органи місцевого самоврядування, зокрема, об'єднані громади. Наукові організації, вищі навчальні заклади, експертні групи для виконання національної екологічної політики розробляють методологію політики, готують кадри та, до певної міри, аналізують зміни її результатів. Консолідація суспільства, вмотивованість громадянського руху зумовили особливу роль громадських організацій та місцевих громад у реалізації національної екологічної політики. Важливу роль відіграють профільні міжнародні установи ООН, ЄС, а також ОЕСР, Світовий банк, ЄБРР та інші міжнародні структури у технічній та методологічній допомозі щодо реалізації основних засад національної екологічної політики у відповідності до міжнародних зобов'язань України.

Бізнес, активно не втручаючись в

екологічну політику, стоїть на захисті мінімізації своїх витрат щодо охорони довкілля. Соціальна відповідальність бізнесу та співпраця з громадою пояснюються формуванням зеленого іміджу компаній і є характерною, здебільшого, для великих іноземних виробників в Україні. Останнім часом в Україні почали розвиватися такі напрямки економічної діяльності як енергоефективність, зелений транспорт та енергетика, органічне сільське господарство,

в яких бізнес поступово стає справжнім зацікавленим стейкхолдером національної екологічної політики.

Основні цілі та завдання екологічної політики зумовлюють її складність, ієрархічність та багатокомпонентність і мають бути імплементовані в стратегію розвитку держави, галузеві та регіональні політики. Міжнародний досвід свідчить про посилення ролі держави у вирішенні екологічних проблем. Разом з тим

Рис. 1. Стейкхолдери національної екологічної політики

національна політика не може проводитися виключно державою через регуляторні механізми, вона має ґрунтуватися на національному консенсусі щодо важливості якості навколишнього середовища та його впливу на здоров'я населення. Реалізація національної екологічної політики вимагає соціальної відповідальності та готовності громадян підтримувати здорове довкілля на основі впровадження соціальних, економічних, правових, інституціональних, освітніх та інших механізмів. У довгостроковій перспективі екологічна політика

спрямовується на підтримання *сталого розвитку*, що передбачає економічну ефективність, соціальну стабільність та екологічну безпеку.

Цілі та завдання національної екологічної політики визначено Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». За 2011-2015 роки сформувалися нові виклики, нові завдання і нові фактори у реалізації національної екологічної політики:

- політична нестабільність та бойові дії,

які спричинили соціально - економічну кризу, спад виробництва, закриття багатьох промислових підприємств;

- бойові дії на сході України призвели до негативних екологічних наслідків;
- недостатня інтегрованість екологічної політики у регіональні та галузеві політики через інституційну недосконалість заважає реалізації національної екологічної політики;
- система екологічного моніторингу не є функціональною, що не дозволяє отримувати поточну інформацію про негативний вплив на довкілля;
- ліквідація територіальних підрозділів Міністерства екології та природних ресурсів призвела до часткової втрати керованості в сфері реалізації екологічної політики;
- будівництво малих ГЕС без проведення попередньої незалежної екологічної експертизи призвело в багатьох випадках до негативних наслідків та збитків природному середовищу, а інколи просто до симуляції продукування зеленої енергії;
- розвиток "бракон'єрської економіки" із видобутку бурштину, вирубування лісів, вилову риби без відповідних дозволів призвів до значних екологічних та економічних збитків;
- надходження до державного бюджету за рахунок екологічного податку та зборів за використання природних ресурсів не покривають обсяги необхідних витрат на охорону навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів через нецільове їх використання;
- розвиток зеленої економіки не був передбачений Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», коли енергетика та сільське господарство стали

основними галузями, які підлягають зеленій трансформації в останні три роки та формують нові завдання для національної екологічної політики.

Позитивними факторами для реалізації екологічної політики України за останні п'ять років варто окреслити такі:

- підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом;
- проекти міжнародної технічної допомоги, підтримка експертів та міжнародних організацій;
- консолідація громадянського суспільства.

Нові завдання національної екологічної політики потребують нестандартних рішень, трансформації структури державного управління, впровадження нових організаційно-економічних механізмів, інструментів та індикаторів.

Стратегія сталого розвитку «Україна 2020», яка була прийнята 12 січня 2015 року, основною метою виголосила впровадження в Україні європейських стандартів та вихід держави на провідні позиції в світі. Зміст стратегії має декларативний характер, це своєрідний суспільний договір між владою і громадянським суспільством в умовах сучасних викликів, а поняття «сталий розвиток» навіть у державних документах використовується у суто економічному контексті. Екологічний фактор недостатньо врахований в системі основних соціально-економічних показників розвитку. «Стратегія національної безпеки України», затверджена Указом Президента України від 6 травня 2015 року в своїх пріоритетах щодо екологічної політики повторює завдання, зазначені в Законі України 2010 року.

На сьогодні чинний Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» залишається основою як для здійснення національної екологічної політики, так і для її аналізу та оцінки.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ ТА ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Аналіз реалізації національної екологічної політики здійснюється відповідно до цілей, визначених у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», деталізованих у Національному плані дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки за системою цільових показників ефективності, наведених у додатку до Стратегії, орієнтованих на індикатори сталого розвитку та завдання збалансованої екологічної політики.

Стратегія визначила основні пріоритети, які стосуються якості повітря, водних і земельних ресурсів, лісів і біорізноманіття, поводження з відходами та біобезпеки. Документ спрямований на досягнення семи стратегічних цілей, які включають 104 стратегічних завдання:

Ціль 1. Підвищення рівня суспільної екологічної свідомості (16 стратегічних завдань);

Ціль 2. Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки (34 завдання);

Ціль 3. Досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища (11 завдань);

Ціль 4. Інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління (17 завдань);

Ціль 5. Припинення втрат біологічного

та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі (8 стратегічних завдань);

Ціль 6. Забезпечення екологічно збалансованого природокористування (9 завдань);

Ціль 7. Удосконалення регіональної екологічної політики (9 завдань).

Стратегією передбачено такі інструменти реалізації екологічної політики: міжсекторальне партнерство; оцінка впливу стратегій, програм, планів з інших галузей на стан навколишнього природного середовища; законодавство; моніторинг стану довкілля і контроль; освіта та наукове забезпечення; удосконалення дозвільної системи; оцінка впливу об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища; екологічний аудит, системи екологічного управління, екологічне маркування, екологічне страхування; стандартизація та звітність; економічні та фінансові механізми та міжнародне співробітництво.

Реалізація першого етапу протягом 2011–2015 рр. передбачала забезпечити стабілізацію екологічної ситуації в Україні, уповільнення темпів зростання антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище, створення умов для підвищення рівня екологічної безпеки населення, започаткування переходу до природоохоронних стандартів Європейського Союзу, розроблення відповідних нормативно-правових актів, підвищення громадської активності у сфері охорони навколишнього природного середовища. Аналіз реалізації державної екологічної політики здійснено відповідно до структури Стратегії. При здійсненні аналізу також враховано інформацію за 2016 рік.

1

ЦІЛЬ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СУСПІЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Стратегічні завдання

Створення національної інформаційної системи охорони навколишнього природного середовища.

Національна інформаційна система охорони навколишнього природного середовища не створена. Розроблено та впроваджено окремі елементи системи, які стосуються системи екологічного моніторингу. Працює автоматизована система обліку та оброблення інформації щодо антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, природно-заповідного фонду.

У 2011 році розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про

загальнодержавну автоматизовану інформаційно-аналітичну систему забезпечення доступу до екологічної інформації та місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем». Станом на кінець 2016 року акт не затверджений. При Мінприроди створено Державне підприємство «Центр еколого-експертної аналітики», на яке покладено виконання функцій зазначеної інформаційної системи. Протягом 2011 -2012 років створено програмно-технічний комплекс ДП та його організаційно-технічне забезпечення (статут, концепція, інші нормативні документи). Через відсутність фінансування «Центр еколого-експертної аналітики» не працює. У 2016 році розроблено візуалізовану інтерактивну версію бази даних по відходах, яка розміщена на сайті Мінприроди.

Розроблені показники мають відображати у відсотках збільшення кількості екологічної інформації та соціальної реклами природоохоронного спрямування, що регулярно поширюється засобами масової інформації. Але вони не вимірюються ні державними органами, ні громадськими організаціями. Експертна оцінка наявності екологічної інформації свідчить, що її кількість збільшилась у рази, але переважно через впровадження реклами екологічно орієнтованих товарів та послуг, органічної

Збільшення частки екологічної інформації та соціальної реклами природоохоронного спрямування, що регулярно поширюється засобами масової інформації: до 2015 року - на 15 %.

продукції та формування зеленого іміджу бізнесу. Значний внесок реклами природоохоронного змісту у соціальну рекламу пояснюється

підтримкою її міжнародними організаціями громадськістю, місцевими та центральними органами влади. Підвищення цін на енергоносії

спричинило поширення енергомодернізації, що, в свою чергу, спровокувало виникнення нового типу зеленої реклами та інформації.

Сприяння розвитку інформаційних центрів, територіальних органів спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та Орхуського інформаційного центру, утвореного при спеціально уповноваженому органі виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища.

Орхуські інформаційні центри, створені у 2009 році при територіальних органах Мінприроди України, внаслідок адміністративної реформи і ліквідації цих територіальних органів у 2013 році фактично припинили свою діяльність. Але при обласних державних адміністраціях областей з 2014 року деякі Орхуські інформаційні центри відновили свою діяльність (зокрема, Чернігів, Львів, Кіровоград (Кропивницький), Миколаїв). Результатом діяльності регіональних Орхуських інформаційних центрів стало створення інформаційних веб-сторінок відповідно до вимог Орхуської конвенції на сайтах територіальних органів управління, а також призначення відповідальних посадових осіб за цю роботу.

Орхуські центри, створені на базі громадських організацій, забезпечують доступ громадськості до інформації з питань довкілля на місцевому рівні. Це Орхуський навчально-інформаційний центр «Край» м. Березани Тернопільської області, Орхуський центр Запорізької області, Інноваційна мережа Орхуських центрів територіальних громад (2014) та інші.

Орхуський інформаційно-просвітницький центр при Мінприроди активно діє як

платформа для обміну інформацією між центральними органами виконавчої влади і громадськістю та здійснює інформаційно-методичне супроводження еко-просвітницької й освітньої діяльності органів влади. Тут постійно проводяться конференції, круглі столи, семінари, робочі зустрічі, засідання Громадської ради при Мінприроди, навчальні тренінги тощо за участі представників організацій громадянського суспільства, центральних та місцевих органів державної влади з усіх областей України. Основна тематика експертних обговорень відповідає пріоритетним напрямкам екологічної політики та діяльності Мінприроди України.

На сьогодні Орхуський центр співпрацює з громадськими організаціями екологічного спрямування з усіх областей України (понад 150 НУО), які складають потужне експертне середовище у природоохоронній, законодавчій та освітній сферах, репрезентують громадську думку щодо стану довкілля, екологічної безпеки та контролю у природоохоронній сфері.

В умовах децентралізації влади та посилення повноважень органів місцевого самоврядування з метою налагодження ефективного співробітництва та взаємодії інститутів громадянського суспільства, органів державної влади, місцевого самоврядування щодо охорони довкілля є потреба у розвитку мережі регіональних Орхуських інформаційних центрів при органах влади обласного рівня.

Міжнародна підтримка України надала можливість створити численні екологічні інформаційні центри при органах місцевого самоврядування, торгово-промислових палатах, громадських організаціях. До розповсюдження екологічної інформації активно підключився зелений бізнес.

Створення до 2015 року мережі загальнодержавної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації, що включатиме, зокрема, національну систему кадастрів природних ресурсів, реєстри викидів та перенесення забруднюючих речовин.

Створення до 2015 року мережі загальнодержавної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації, що мала включати, зокрема, національну систему кадастрів природних ресурсів, реєстри викидів та перенесення забруднюючих речовин не відбулося, створено лише окремі елементи цієї системи. Наприклад, функціонує земельний кадастр, створено публічну кадастрову карту, яка діє в режимі реального часу та безоплатно. Але більшість інформації знаходиться у закритому та платному режимі, який доступний для обмеженого кола суб'єктів. Ведення водного кадастру здійснюється в автоматизованій формі. Державний кадастр родовищ та проявів корисних копалин України постійно накопичується, періодично доповнюється та уточнюється в автоматизованій базі даних та подається у вигляді уніфікованих за формами паспортах об'єктів обліку по окремих родовищах та проявах корисних копалин. Національний кадастр антропогенних викидів та абсорбції парникових газів ведеться в автоматизованому вигляді.

На сайті Мінприроди представлена "Система моніторингу - національний геопортал", на якому відображена інформація лише про природно-заповідні території України.

На Конференції Міністрів в Астані у 2011 р. було прийнято декларацію, якою прийнято рішення щодо регулярного процесу оцінки стану навколишнього середовища та обміну екологічною інформацією й розвитку системи SEIS (Спільна система екологічної інформації) в рамках Європейського інструменту і партнерства (ENPI). Згідно з досягнутими

домовленостями розпочався проект ENPI-SEIS Схід для 6 країн (Україна у тому числі), здійснюваний Європейською агенцією з навколишнього середовища (ЕАОС). Робочим планом проекту передбачалось створення національного сайту або спеціалізованого сервера для розміщення вибраних даних відповідно до Керівництва за показниками ЄЕК ООН. Проект ENPI-SEIS внесено до Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища України на 2011-2015 рр.

Правова основа для затвердження основного національного набору показників розробляється з 2011 року, проте внаслідок адміністративної реформи, інституціональних змін цей процес не завершений. Мінприроди не вдалося підготувати нормативні акти щодо розподілу функцій і повноважень, призначення відповідальних за організацію робіт з підготовки та передачі даних, визначення переліку статистичних показників і регламенту міжвідомчого обміну наявною інформацією.

За міжнародної підтримки та з ініціативи Міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина» розроблено пілотну електронну систему доступу до екологічної інформації, функціонування якої є вимогою міжнародних зобов'язань України (ратифікованого Протоколу про реєстри викидів і перенесення забруднювачів, Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом). Фактично система працює для п'яти областей - Львівська, Закарпатська, Київська, Івано-Франківська, Кіровоградська. На сьогодні до системи внесено інформацію щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти та поводження з відходами за 2011-2015 роки понад 2000 підприємств у областях, а також інформацію, що стосується ліцензатів на операції щодо поводження з небезпечними відходами.

Розроблення до 2012 року та впровадження до 2020 року програми підтримки проектів громадських екологічних організацій і доведення обсягу її фінансування: у 2015 році - до рівня не менше 2 відсотків загальних видатків Державного фонду охорони навколишнього природного середовища України.

Протягом 2011 року опрацьовувалась можливість використання механізму постанови Кабінету Міністрів України від

12.10.2011 № 1049 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених громадськими організаціями та творчими спілками, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка» проектів громадських екологічних організацій.

Через невирішення питання законодавчого врегулювання підтримки проектів громадських екологічних організацій кошти на підтримку проектів громадських екологічних організацій не виділялися у той механізм, що був передбачений.

У 2012 році розроблено Концепцію державної політики щодо освіти для збалансованого (сталого) розвитку та Стратегію освіти для збалансованого (сталого) розвитку. Актуальність роботи зумовлена необхідністю підвищення ефективності взаємодії Мінприроди, Міносвіти та громадськості України у контексті політики євроінтеграції на принципах збалансованого розвитку, перетворення екологічної освіти в рушійну силу розвитку, створення базової освіти у системі просвіти для сталого розвитку. Матеріали з наукового напрацювання Мінприроди передано МОН для подальшої розробки відповідних проектів нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України. Концепцію і Стратегію станом на кінець 2015 року не затверджено.

З 2010 року в Україні реалізується проект «Освіта для сталого розвитку в дії» НУО «Вчителі за демократію і партнерство» спільно зі шведською організацією «Глобальний план дій» (GAP) за підтримки Агенції з питань міжнародного розвитку SIDA (Міністерство закордонних справ Швеції) та Національної академії педагогічних наук України.

У рамках проекту розроблений новий шкільний предмет «Уроки для сталого

Розроблення до 2015 року і реалізація Стратегії екологічної освіти з метою сталого розвитку українського суспільства та економіки України.

розвитку» для 1-х – 9-х класів загальноосвітньої середньої школи у вигляді курсів за вибором, факультативів, гурткових, клубних та інших форм позакласних занять. Усі навчально-методичні матеріали курсу схвалені Міністерством освіти та науки України.

У 2012-2013 навчальному році курс «Уроки для сталого розвитку» почали викладати у понад 900 школах 14 регіонів України, тобто наразі ним охоплено близько 60 тис. учнів.

Протягом 2013-2014 рр. проводився національний конкурс-огляд «Школа сприяння сталому розвитку», який активно підтримувався Орхуським центром Мінприроди та Державною екологічною академією післядипломної освіти та управління.

У подальшому цільова аудиторія проекту була розширена за рахунок залучення дошкільнят, а також дорослих. Розроблена для наймолодшої вікової

аудиторії програма є унікальною українською освітньою ініціативою, яка не має аналогів у світі. За програмою "Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку" вже навчаються діти у понад 600 дитячих садочках різних областей України.

Освітня програма для дорослих "Стале домогосподарство" ("Екокоманда") реалізується в рамках проекту з 2013 року. Івано-Франківська область стала першою для її впровадження. Впродовж 2014-2015 років програмою було охоплено понад 1 тис. 400 родин регіону, тобто більше 4, 5 тис. осіб. Мінприроди України, Інформаційно-просвітницький Орхуський центр, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління підтримали реалізацію програми «Освіта для сталого розвитку», що сприяло залученню до проекту нових шкіл. На базі Орхуського центру запроваджено постійно

діючий методичний семінар для викладачів загальноосвітніх та вищих навчальних закладів з питань впровадження Програми освіти для сталого розвитку для дітей, молоді та дорослих.

Системно та комплексно питання реалізації Стратегії освіти для сталого розвитку не вирішене, проте екологічна складова в загальній освіті зайняла важливе місце, введено в освітні програми різних рівнів обов'язкові і факультативні навчальні предмети та курси екологічного спрямування, поступово підсилилася екологічна орієнтація змісту базових дисциплін. У всіх основних документах освіти для сталого розвитку, десятиріччя якої проголошено ООН у 2005-2014 роках, екологічній компетентності приділено багато уваги як інтегрованому показнику якості освіти.

Створення до 2015 року системи екологічного навчання та підвищення кваліфікації державних службовців, до компетенції яких належать питання охорони навколишнього природного середовища.

При Державній екологічній академії післядипломної освіти та управління Мінприроди створено систему екологічного навчання та підвищення кваліфікації державних службовців, до компетенції яких належать питання охорони навколишнього природного середовища.

Включено до навчального плану підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування спеціалізованого короткострокового курсу «Основи сталого розвитку та охорона навколишнього

природного середовища».

Складено план-графік підвищення кваліфікації державних службовців. Подано пропозиції для формування державного замовлення на підготовку та підвищення кваліфікації працівників міністерства в Національній академії державного управління при Президенті України.

Національним агентством України з питань державної служби узгоджено з Мінприроди спільний наказ «Про створення та забезпечення функціонування Міжгалузевого координаційного центру з екологічної освіти для сталого розвитку». Метою створення координаційного центру є формування міжвідомчої взаємодії та узгодженості щодо забезпечення оволодіння державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування системою спеціальних еколого-економічних, еколого-соціальних, еколого-правових знань, які формують його комплексну професійну екологічну компетентність в

контексті сталого розвитку України.

Питання сталого розвитку та охорони навколишнього природного середовища включено до професійних програм, програм тематичних постійно діючих та короткострокових семінарів обласних та регіональних центрів перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій за темами: «Актуальні питання природоохоронної діяльності в регіоні»; «Інноваційна діяльність як фактор забезпечення регіонального економічного розвитку»;

«Земельне та екологічне законодавство»; «Законодавче забезпечення здійснення державного контролю за використанням та охороною земель»; «Зміни в земельному законодавстві»; «Нові санітарні та фітосанітарні норми України, питання охорони навколишнього середовища»; «Актуальні питання розвитку агропромислового комплексу області та вимоги СОТ»; «Використання твердих побутових відходів у житлово-комунальному господарстві»; «Основи стратегічного планування сталого розвитку територій: розробка та управління проектами».

Створення до 2015 року мережі регіональних екологічно-просвітницьких центрів на базі закладів освіти, неурядових природоохоронних організацій тощо.

Кількість громадських організацій, що займаються еколого-просвітницькою діяльністю за підтримки міжнародних організацій, істотно збільшилася, але на сьогодні вони не об'єднані у єдину мережу. Щодо координації регіональних еколого-просвітницьких центрів, то найбільш потужні та активні з них представлені в Громадській раді при Міністерстві екології та природних ресурсів України, склад якої у жовтні 2016 року вперше обрано через інтерактивне голосування.

Сформовано партнерську мережу навчальних закладів, неурядових екологічних організацій, об'єктів і територій природно-заповідного фонду, підпорядкованих місцевим органам виконавчої влади, на базі яких планується утворення регіональних екологічно-просвітницьких центрів за участю Державної

екологічної академії післядипломної освіти та управління Мінприроди. Підготовлено пропозиції щодо організації літнього табору на базі Карпатського біосферного заповідника. Створено «зелений клас» у 4-х загальноосвітніх навчальних закладах.

Установи природно-заповідного фонду здійснюють постійно екологічну освітньо-виховну діяльність. В установах природно-заповідного фонду діють 37 еколого-освітніх центрів, музеїв або музейних кімнат, які є осередками проведення екологічно-просвітницької діяльності, облаштовано 150 екологічних стежок. Проведення екологічних літніх таборів щороку здійснюється у національних природних парках «Деснянсько-Старогутський», «Гуцульщина», Ужанський, «Припять-Стохід», «Подільські Товтри», а також у Карпатському біосферному заповіднику.

За участі фахівців установ природно-заповідного фонду діють 57 шкільних та студентських екологічних гуртків.

Розроблення до 2015 року організаційного механізму місцевого, регіонального та національного рівня для активного залучення громадськості до процесу екологічної освіти з метою сталого розвитку, екологічної просвіти та виховання.

Єдиного організаційного механізму місцевого, регіонального та національного рівня для активного залучення громадськості до процесу екологічної освіти в повному обсязі не створено, що пов'язано з ліквідацією обласних підрозділів Міністерства екології та природних ресурсів України та передачею їх функцій обласним державним адміністраціям. Проте, процес залучення громадськості до процесу екологічної освіти для сталого розвитку,

екологічної просвіти та виховання активно розвивається за організаційної і фінансової підтримки міжнародних організацій. Надавалась інформаційна підтримка громадським організаціям, об'єднанням громадян, навчальним закладам, зокрема з метою відкриття «Зелених класів» у містах Ужгород, Буча, Ворзель, Київ.

За підтримки Мінприроди з ініціативи Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління та Орхуського центру видані експериментальний посібник для 1-2-х класів «Школа друзів планети», здійснено тиражування навчальних посібників «Моя щаслива планета» для 3-4-х класів, «Уроки для сталого розвитку» для 8-х, 9-х класів, які разом з комп'ютерним обладнанням передані до 1 вересня «Зеленим класам» у школах. Державною екологічною академією післядипломної освіти та управління підготовлено та видано довідник для вчителів «Освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях».

Здійснюється систематичне інформування про діяльність органів виконавчої влади у сфері охорони навколишнього природного середовища через офіційні веб-сайти та засоби масової інформації. Так, будь-яку інформацію про діяльність органів виконавчої влади у сфері охорони навколишнього природного середовища можна знайти на сайтах Міністерства екології та природних ресурсів України та органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України. Забезпечено висвітлення у засобах масової інформації діяльності Мінприроди та Міністра. Систематично виконувалась робота з роз'яснення позиції та заходів

Систематичне інформування про діяльність органів виконавчої влади у сфері охорони навколишнього природного середовища через офіційні веб-сайти та засоби масової інформації.

міністерства щодо вирішення питань охорони навколишнього природного середовища, а також екологічної ситуації в Україні. Надавалась інформаційна підтримка фаховим виданням.

Створення до 2012 року і впровадження до 2015 року механізму забезпечення доступу громадськості до екологічної інформації та участі у прийнятті рішень відповідно до положень Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуської конвенції);

У 2011 році прийнято Закон України «Про доступ до публічної інформації», на основі якого створено механізм забезпечення доступу громадськості до екологічної інформації у повній мірі.

Участь у прийнятті рішень відповідно до положень Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуської конвенції) реалізується значною мірою. Активну роль відіграє Громадська рада при Міністерстві екології та природних ресурсів України. Усі закони та інші нормативно-правові акти проходять

громадське обговорення за участі представників організацій громадянського суспільства з усіх регіонів України. Орхуський інформаційно-просвітницький центр надає організаційну та інформаційну підтримку експертним обговоренням та консультаціям. Доступ до правосуддя з екологічних питань знаходиться на початковому етапі в зв'язку із недостатньою обізнаністю громадськості та реформуванням судової системи в Україні. Okремо варто відзначити діяльність МБО «Екологія- Право-Людина», яке активно вивчає та застосовує до українських реалій світові правознавчі практики та досвід з питань довкілля.

Головною проблемою щодо виконання Україною Орхуської конвенції є відсутність повноцінної процедури оцінки впливу на навколишнє середовище та стратегічної екологічної оцінки із залученням громадськості. Розроблені законопроекти «Про стратегічну екологічну оцінку» та «Про оцінку впливу на довкілля», які мають забезпечити належну участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, на сьогодні не прийняті.

Громадські обговорення результатів оцінки ефективності реалізації державної екологічної політики проводилися з 2011 року щорічно в процесі підготовки Доповіді «Громадська оцінка процесу реалізації національної екологічної політики» та розміщуються на веб-сайті Мінприроди. У 2013 році у Комітеті Верховної Ради України відбулося обговорення результатів оцінки ефективності реалізації державної екологічної політики.

У 2014, 2015 та 2016 роках в Орхуському інформаційно-аналітичному центрі

Сприяння виданню та розповсюдженню Доповіді громадських екологічних організацій щодо проведення громадської оцінки національної екологічної політики починаючи з 2011 року.

проводилось громадське обговорення результатів оцінки ефективності реалізації державної екологічної політики.

Створення до 2015 року умов для проведення громадської оцінки діяльності органів виконавчої влади, здійснення громадського контролю з питань охорони навколишнього природного середовища.

Умови для проведення громадської оцінки діяльності органів виконавчої влади, здійснення громадського контролю з питань охорони навколишнього природного середовища створені. Міністерство екології та природних ресурсів України забезпечує інформування громадськості про формування та реалізацію державної політики у відповідній сфері та затверджує положення про громадський контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Громадськість може представити свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень Мінприроди

шляхом:

- участі у засіданнях Громадської Ради;
- участі у громадських обговореннях проектів нормативних актів Мінприроди;
- через Громадську приймальню Мінприроди.

Мінприроди активно веде відкритий діалог з громадськістю та інформує про результати його проведення. Були організовані громадські слухання щодо законопроекту «Про внесення змін до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», у яких взяли участь представники громадських екологічних організацій та їх об'єднань, представники університетів, бізнесу, структурних підрозділів Міністерства екології та природних ресурсів України, обласних державних адміністрацій, експерти. На сайті Мінприроди розміщено проекти змін та доповнень до Стратегії, Законопроект пройшов широке громадське обговорення.

Сприяння громадам щодо невиснажливого господарювання та екологічно дружніх технологій відбувається, переважно, завдяки організаційній та фінансовій підтримці міжнародних організацій. У 2014-2015 році в Україні розпочався активний розвиток органічного сільського господарства і бізнес активно підключився до впровадження та

Сприяння місцевим громадам щодо впровадження невиснажливого господарювання та екологічно дружніх технологій.

інформування про програми невиснажливого господарювання та екологічно дружніх технологій.

Надання державної підтримки створенню і розвитку населених пунктів, що використовують енерго- та ресурсозберігаючі технології житлового будівництва, та комплексне впровадження таких технологій до 2015 року.

Надається державна підтримка створенню і розвитку населених пунктів, які використовують енерго- та ресурсозберігаючі технології житлового будівництва та комплексне впровадження таких технологій. Здійснено реалізацію завдань і заходів Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери

виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки. В рамках програми передбачено виконання заходів у галузі житлово-комунального господарства за такими напрямками: проведення модернізації та заміни котлів з переведенням їх на альтернативні види палива; реалізація проектів з впровадження технологій використання теплових насосів; реалізація проектів з впровадження технологій електричного теплоаккумуляційного обігріву та гарячого водопостачання.

Впровадження когенераційних техно-

логій з використанням альтернативних видів палива у сфері комунальної теплоенергетики; проведення санації об'єктів соціальної сфери, які повністю утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів. Також Мінрегіонбудом постійно проводиться робота щодо формування «Збірника провідних підприємств-виробників матеріалів» з метою популяризації вітчизняних виробників будівельних матеріалів, виробів та конструкцій, які є енергоефективними, застосування яких понижуює енергозатрати.

Включення питань формування екологічної культури, екологічної освіти та просвіти в державні цільові, регіональні та місцеві програми розвитку.

Регіональні плани дій з охорони навколишнього природного середовища спрямовані на досягнення екологічних цілей за допомогою інструментів і механізмів, адекватних національним умовам.

- Мінприроди видає щорічний звіт про реалізацію національної екологічної політики. Міністерством здійснюється активна інформаційна політика у тісній співпраці з науковими інституціями, бізнес-колами й громадськими організаціями. Актуальна інформація оприлюднюється на офіційному веб-сайті Мінприроди, доступ вільний. Показник характеризується позитивною динамікою, його використання є доцільним.
- Мінприроди підготувало Національну доповідь про реалізацію національної екологічної політики України. Оприлюднена Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2014 році на офіційному веб-сайті Міністерства, доступ вільний. Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні активно обговорюються науковою спільнотою і громадськими організаціями з метою поширення результатів роботи і залучення громадськості до формування екологічної політики держави. Показник має позитивну динаміку, використання доцільне.
- Мінприроди затвердило перелік видів екологічної інформації і проводить активне обговорення з громадськістю впровадження єдиної уніфікованої електронної системи доступу до екологічної інформації. Показник характеризується позитивною динамікою, офіційна інформація оновлюється. Використання показника є доцільним.
- Показник «Підготовка і видання щорічної доповіді громадських екологічних організацій щодо громадської оцінки екологічної політики» виконується. Доповідь готується та видається щороку.

Показники ефективності Стратегії

Показник	Одиниця виміру	Результат
Щорічний звіт про реалізацію національної екологічної політики	Факт видання	Виданий. Забезпечується інформування громадськості про діяльність Мінприроди та Міністра, здійснюється адміністрування та змістовне наповнення офіційного веб-сайту Мінприроди [48, 49, 52]
Національна доповідь про реалізацію національної екологічної політики України	Факт видання кожні п'ять років	Підготовлено [48, 49, 53]
Наявність затвердженого переліку видів екологічної інформації	Факт затвердження	Затверджено [48, 49, 54]
Підготовка і видання щорічної доповіді громадських екологічних організацій щодо громадської оцінки екологічної політики	Факт видання	Щорічне видання [48, 49]
Частка екологічної інформації у засобах масової інформації базового рівня	Відсотків	1 – 3 % [48]
Кількість інформаційних центрів територіальних органів Мінприроди	Одиниці	Територіальні органи Мінприроди ліквідовано [48, 49]
Частка реклами природоохоронного змісту на національних теле- і радіостанціях	Відсотків ефірного часу	Спостерігається збільшення в рази (за експертними даними) [48, 49, 55]
Кількість користувачів національної інформаційної системи охорони навколишнього природного середовища	Особи	Систему не створено [48, 49]
Природоохоронний розділ до освітніх державних програм із заходами для сталого розвитку та екологічної освіти	Факт розробки та затвердження	Природоохоронні розділи розроблені та затверджені для ряду державних програм із сталого розвитку та екологічної освіти

Висновок

Основні результати щодо **підвищення рівня суспільної екологічної свідомості** досягнуто завдяки активності громадських організацій та зеленого бізнесу. Міністерство екології та природних ресурсів і експерти за підтримки міжнародних організацій підготували низку законодавчих та нормативних актів, частину з яких впровадили, що сприяло розповсюдженню екологічної інформації та забезпеченню

доступу громадськості до контролю за прийняттям рішень і здійснення правосуддя в сфері охорони довкілля. Частка екологічної інформації значно збільшена в порівнянні з базовим рівнем.

Мережа загальнодержавної інформаційної системи охорони навколишнього природного середовища не створена. Відкрито доступ до окремих автоматизованих систем щодо природних заповідників, відходів.

Реалізацію Стратегії екологічної освіти з метою сталого розвитку українського суспільства та економіки України не здійснено.

Рекомендації:

1. Всім стейкхолдерам активізувати діяльність щодо підвищення рівня суспільної екологічної свідомості, інформування про нові зелені технології та захист прав місцевих громад в судовому порядку на екологічно чисте довкілля.
2. Розробити та впровадити державну програму із впровадження Інформаційної системи охорони навколишнього природного середовища.
3. Розробити на сучасних засадах та впровадити Стратегію екологічної освіти для сталого розвитку України.

ПОЛІПШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Стратегічні завдання

Підвищення рівня екологічної безпеки шляхом запровадження до 2015 року комплексного підходу до проведення оцінки ризиків, запобігання та мінімізації наслідків стихійних лих відповідно до Йоганнесбурзького плану дій.

Впровадження оцінки ризиків як комплексного підходу для забезпечення

екологічної безпеки на державному рівні не відбулося. Провідною методологією залишаються нормативні підходи, такі як гранично допустимі концентрації (ГДК) тощо. Оцінювання ризиків широко використовується в експертному середовищі, громадських організаціях, місцевих громадах при оцінці негативного впливу на довкілля та здоров'я населення, підготовці та подачі судових позовів щодо завданої шкоди здоров'ю.

Атмосферне повітря:

- зменшення обсягу викидів загальнопоширених забруднюючих речовин - стаціонарними джерелами до 2015 року на 10 %.

Усього обсяги викидів забруднюючих речовин скоротилися з 6678,0 тис. т до 4521,3 тис т. - на 22,3%.

До загальнопоширених забруднюючих речовин відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09.03.1999 №343 належать: пил (суспендовані тверді частинки), діоксид сірки, оксид вуглецю,

діоксид азоту, свинець та його неорганічні сполуки (в перерахунку на свинець), бенз(а) пірен та формальдегід.

У 2015р. викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення порівняно з 2010 р. зменшилися по:

- діоксиду сірки на 404,9 тис.т або 32,8%;
- оксиду азоту у перерахунку на NO_2 на 369,9 тис.т або 61,3%;
- суспендованих твердих частин на 212,2 тис.т або 37,8%;
- оксиду вуглецю на 299,7 тис.т або на 28,2%;
- свинцю на 75,9т або на 47,8%. Основною причиною зменшення викидів стало

Таблиця 1

**Обсяг викидів загальнопоширених забруднюючих речовин
стаціонарними джерелами 2010- 2015 року, тис. т [1]**

*(Дані за 2015 рік без урахування тимчасово окупованої
території Автономної Республіки Крим,*

м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.)

Рік	Диоксид сірки, тис. т	Оксид азоту у перерахунку на NO ₂	Свинець, т	Речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	Оксид вуглецю
2010	1235,2	603,7	159,1	562,1	1063,8
2011	1333,1	333,0	-		-
2012	1399,2	332,5	123,0	573,7	1004,6
2013	1381,8	333,3	109,7	516,8	1007,2
2014	1133,3	288,1	96,2	401,8	828,4
2015	830,3	233,8	83,2	349,6	764,1

скорочення кількості промислових підприємств та обсягів виробництва у 2015 році порівняно із базовим 2010 роком.

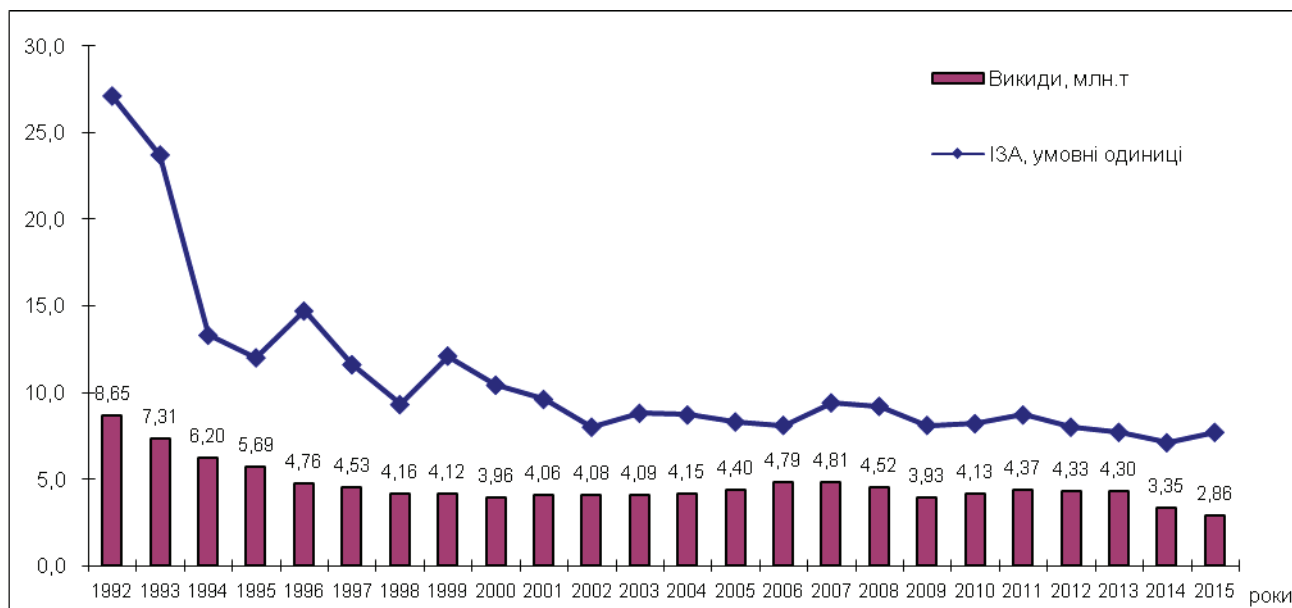
- *пересувними джерелами шляхом встановлення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах до 2015 року відповідно до стандартів Євро-4;*

Впроваджено нормативи Євро-4 з 01 січня 2014 року. Викиди забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення скоротилися з 2546,4 тис. т у 2010 до 1663,9 тис. т у 2015 році на 882,5 тис.т, що складає 34,7%.

- *визначення цільових показників вмісту небезпечних речовин в атмосферному повітрі, зокрема для важких металів, неметанових летких органічних сполук, завислих часток пилу*

(діаметром менше 10 мікрон) та стійких органічних забруднюючих речовин з метою їх врахування при встановленні технологічних нормативів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення;

Показники вмісту небезпечних речовин в атмосферному повітрі, зокрема для важких металів, неметанових летких органічних сполук, завислих часток пилу (діаметром менше 10 мікрон) та стійких органічних забруднюючих речовин регламентовані Директивою 2004/107/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 грудня 2004 року про миш'як, кадмій, ртуть, нікель та поліциклічні ароматичні вуглеводні в атмосферному повітрі. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. №847-р. термін впровадження директиви - грудень 2017 року.

*- за 2014-2015 рр. без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Рис. 1. Динаміка викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел та зміна індексу забруднення атмосфери (ІЗА) по Україні за 1992-2015 роки (за даними статистичних спостережень)

Оптимізація структури енергетичного сектору національної економіки шляхом збільшення обсягу використання енергетичних джерел з низьким рівнем викидів двоокису вуглецю до 2015 року на 10 %, а також забезпечення скорочення обсягу викидів парникових газів відповідно до задекларованих Україною міжнародних зобов'язань в рамках Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату.

Обсяг викидів двоокису вуглецю скоротився з 2010 року з 198,2 тис.т до 162,0 тис.т в 2015 році. Виробництво електроенергії з 2010 року зросло в 10 разів і на кінець 2014 року становило 1462,2 МВт, що відповідає 2,7 % загальної встановленої потужності електростанцій в Україні. Загальна потужність електростанцій на відновлюваних джерелах енергії (без великих ГЕС) залишається на рівні 1 ГВт або 1,8% від потужності об'єднаної енергосистеми України.

Викиди діоксиду вуглецю, одного із найпоширеніших парникових газів, зменшились у 2015 році порівняно із 2010 роком на 17298,2 тис.т або на 8,7%.

Визначення до 2015 року основних засад державної політики з адаптації до зміни клімату, розроблення та поетапне виконання національного плану заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та запобігання антропогенному впливу на зміну клімату на період до 2030 року, в тому числі в рамках реалізації механізму Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, проектів спільного впровадження та проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій.

У 2015 році Україна підписала Паризьку кліматичну угоду із новими зобов'язаннями щодо національної кліматичної політики.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 № 932-р схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Метою Концепції є вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку держави, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян. Проект Енергетичної стратегії України підготовлено з урахуванням кліматичних зобов'язань України.

- *реформування протягом першого етапу системи державного управління в галузі охорони та раціонального використання вод шляхом впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.*

Державне управління водними ресурсами здійснюється за традиційними підходами. Обсяги використання і відведення води (Табл 2) у 2015 році порівняно з 2010 роком скоротилися на 20,7% як у зв'язку із скороченням виробництва, так і з тимчасовою втратою контролю над територією Криму та східної частини Донбасу.

Охорона водних ресурсів:

Підготовлено законопроект "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом", який 4 жовтня 2016 року прийнятий Верховною Радою України та підписаний Президентом України. Прийняття зазначеного закону сприятиме запровадженню європейських механізмів та підходів до управління водними ресурсами за басейновим принципом та ризиками затоплення.

Розроблення та виконання до 2015 року плану заходів щодо зменшення рівня забруднення внутрішніх морських вод і територіального моря з метою запобігання зростанню антропогенного впливу на навколишнє природне середовище та відновлення екосистеми Чорного і Азовського морів.

Розроблення та виконання плану заходів щодо зменшення рівня забруднення внутрішніх морських вод і територіального моря відтерміновано. Положення Директиви 2008/56/ЄС Європейського Парламенту від 17 червня 2008 р. про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища (Рамкова Директива морської стратегії) мають бути впроваджені протягом семи років з дати набрання чинності Угоди про асоціацію з ЄС.

Таблиця 2.2

Основні показники використання та відведення води[2]
 (без урахування тимчасово окупованої території
 Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) млн м³

Використання і відведення води	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	13215	12976	12966	12000	11505	9699
у тому числі з підземних водних об'єктів	1922	1866	1866	1827	1503	1286
Використано свіжої води						
(включаючи морську) - всього	8987	9228	9651	9274	8710	7125
у тому числі на:						
виробничі потреби	5371	5385	5567	5243	4871	4491
питні та санітарно-гігієнічні потреби	1781	1733	1717	1638	1500	1267
зрошення	874	1083	1191	1241	1218	1237
інші потреби	961	1027	1176	1152	1121	130
Втрати води при транспортуванні	1477	1525	1572	1495	1350	1139
Оборотне та повторно-послідовне використання	42726	44863	45411	44899	43049	40306
Потужність очисних споруд	7060	7327	7215	7240	7190	5801
Загальне водовідведення стічних, шахтно-кар'єрних та колекторно-дренажних вод	7849	7737	7785	7440	6587	5581
з нього						
у поверхневій водній мережі	7561	7456	7532	7194	6354	5343
у тому числі						
забруднених зворотних вод	1621	1491	1401	1600	923	875
з них без очищення	260	256	233	202	175	184
нормативно очищених	1694	1701	1740	1417	1416	1389
нормативно чистих без очистки	4246	4264	4391	4177	4015	3079

Охорона земель і ґрунтів:

- забезпечення до 2015 року повного врахування природоохоронних вимог у процесі відведення земель для розміщення об'єктів промисловості, будівництва, енергетики, транспорту і зв'язку та під час вирішення питань щодо вилучення (викупу), надання,

- забезпечення максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізації відходів при їх видобутку та переробці.

Підготовлений проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року», яким передбачено забезпечення максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізації відходів при їх видобутку та переробці.

Протягом останніх 5-10 років підтверджено реальні можливості подальшого приросту запасів вуглеводнів, відкриття і розвідки родовищ нових для України видів корисних копалин. Саме із започаткуванням та істотним нарощенням їх видобутку пов'язані потенційні можливості нарощення експортного потенціалу держави.

Проте через складне становище економіки держави, що зумовлює недостатні обсяги проведення геологозйомочних, пошукових і розвідувальних робіт, темпи та обсяги відтворення власної мінерально-сировинної бази не відповідають потребам країни.

Через катастрофічну нестачу коштів обсяги проведення геологорозвідувальних робіт скоротилися у 3-4 рази. Вітчизняні та іноземні інвестори не довіряють геологорозвідувальним даним нашої країни

зміни цільового призначення земельних ділянок.

Підготовлено законопроекти «Про стратегічну екологічну оцінку» документів державного планування та «Про оцінку впливу на довкілля» промислових об'єктів, які мають забезпечити повне врахування природоохоронних вимог у процесі відведення земель, що відповідає вимогам Директиви 2011/92/ЄС. Проекти не схвалено.

Геологічне середовище та надра:

та вимушені витратити додаткові чималі кошти на проведення геологорозвідувальних робіт та мінімізувати ризики при подальшому входженні на ринок в статусі повноправного надрокористувача.

- здійснення до 2015 року державного обліку артезіанських свердловин та обладнання їх засобами виміру обсягів видобутої води.

Постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2012 №963 затверджено Порядок державного обліку артезіанських свердловин, облаштування їх засобами вимірювання об'єму видобутих підземних вод.

Ліквідація пошукових та розвідувальних гідрогеологічних свердловин здійснюється державними підприємствами, установами та організаціями, які належать до сфери управління Держгеонадр та ПАТ «НАК «Надра України», відповідно до затверджених Держгеонадрами України та погоджених з Мінприроди пооб'єктних планів. З 2011 року ці роботи знаходяться на консервації у зв'язку з недостатніми обсягами фінансування. Здійснення тампонажу непридатних до експлуатації артезіанських свердловин

здійснюється відповідно до статті 105 Водного кодексу України.

У разі неможливості встановити власника покинутих свердловин і виробок їх ліквідація здійснюється за рішенням місцевих рад центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Геологорозвідувальні роботи з виявлення недіючих свердловин і вжиття заходів щодо їх ліквідації або ремонту і

подальшого використання, державний облік та тампонаж не придатних до використання артезіанських свердловин не здійснюються у зв'язку із значним скороченням обсягів фінансування всіх напрямків геологорозвідувальних робіт у 2013-2015 роках, запланованих Загальнодержавною програмою розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року. Держгеонадра планують здійснювати вищезазначені види робіт після відновлення стабільного рівня фінансування цієї програми.

Захист від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру забезпечення функціонування локальних систем оповіщення населення.

На техногенно-небезпечних об'єктах рішенням місцевих рад створено локальні системи оповіщення.

У разі виникнення надзвичайної ситуації природного та техногенного характеру створюється інформаційне повідомлення, що надсилається до провідних засобів масової інформації та розміщується на офіційному сайті Мінприроди, що у свою чергу, підвищує функціонування системи оповіщення населення про виникнення таких ситуацій.

Відповідно до постанови Кабінету

Міністрів України від 15 лютого 1999 року № 192 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях» з метою оповіщення населення про надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру місцевими органами виконавчої влади затверджені спільні інструкції з телевізійними та радіомовними компаніями.

Через засоби масової інформації проводилася попереджувально-профілактична робота, спрямована на формування у населення бережливого ставлення до довкілля, недопущення пожеж у лісовому фонді.

У друкованих виданнях опубліковано понад 160 тис. матеріалів про стан пожежної безпеки у природних екосистемах, організовано показ на телебаченні 3 тис. 543 сюжетів і радіотрансляцію більше 14 тис. програм на протипожежну тематику.

Контроль за рівнем радіоактивного забруднення продуктів харчування, сільськогосподарської та лісової продукції в найбільш забруднених районах здійснювали радіологічні служби у 483 населених пунктах зони гарантованого добровільного відселення Волинської, Житомирської, Київської, Рівненської, Сумської, Черкаської та Чернігівської областей. Спеціалістами радіологами за рік відбирається і

Забезпечення виконання до 2015 року заходів зі зменшення обсягу винесення радіонуклідів за межі зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення шляхом функціонування науково обґрунтованої системи, що поєднує природні відновлювальні процеси з меліоративними,

лісоохоронними та технічними заходами, які підвищують бар'єрні функції природно-техногенного комплексу зони відчуження.

перевіряється понад 15 тис. проб, з яких близько 1,0% мали перевищення допустимих рівнів забруднення радіо цезієм, у т. ч.: молоко, м'ясо, лісові гриби та ягоди.

Проводяться окремі реабілітаційні заходи зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення.

Під час виконання робіт із зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему здійснювався радіоекологічний моніторинг. Проводяться обстеження населених пунктів Вінницької, Волинської, Івано-Франківської, Житомирської, Чернівецької та Чернігівської областей, території яких радіоактивно забруднені внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. У межах програми виконання дозиметричної паспортизації проведено відбір проб молока та картоплі – на вміст радіоактивного стронцію. Для комплексної оцінки доз опромінення

Проведення постійно діючого радіоекологічного моніторингу під час виконання робіт із зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему.

населення проводяться виміри вмісту інкорпоранованого цезію в організмі людини. Дослідження носять масовий характер і здійснюються у населених пунктах, в яких проводиться дозиметрична паспортизація.

Реалізація проектів реабілітації територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та повернення земель чорнобильської зони відчуження в економіку України з метою подальшого ефективного використання і розвитку промислового майданчика та виробничої інфраструктури Чорнобильської АЕС та зони відчуження.

У 2012 році Кабінетом Міністрів України було схвалено «Концепцію реалізації державної політики у сфері розвитку діяльності в окремих зонах радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської

катастрофи».

Указом Президента України створено Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник загальною площею майже 227 тисяч гектарів (Київська область).

У 2016 році завершено насування нового безпечного конфайнмента (Арки) на об'єкт «Укриття» 4-го енергоблока, який був зруйнований під час катастрофи 1986 року. Прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання окремих питань правового режиму території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», який створив в зоні відчуження нові спрощені умови для залучення інвестицій та розвитку відновлювальної (сонячної) енергетики.

Зниження рівнів опромінення населення та реабілітація територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, шляхом забезпечення радіаційного захисту населення і довкілля, розвитку продуктивних сил забруднених регіонів, відновлення виробничої та соціальної інфраструктури на цих територіях, зняття з них обмежень щодо виробництва сільськогосподарської продукції.

Реабілітація територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи проводилася в окремих місцях, в цілому мета не досягнута.

Заходи у першу чергу спрямовані на ті критичні населені пункти і господарства, де

існує загроза перевищення дози опромінення людини (1 мр на рік).

У 2011 році для забезпечення харчування дітей молоком, в якому не перевищено допустимі рівні за вмістом радіонуклідів, у дошкільних, шкільних закладах, лікарнях і в домашніх умовах на територіях критичних населених пунктів відселення Волинської, Житомирської, Київської, Рівненської та Чернігівської областей вироблено та впроваджено за кошти бюджетної програми «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення» (КПКВК 3202070) 1897,2 тонн комбікормів з радіопротекторними властивостями та 271 тону мінерально-сольових брикетів з фероцином. Ці заходи також реалізовувалися і у 2012 році. В зв'язку з обмеженням фінансуванням з 2013 року не проводились заходи щодо радіологічної реабілітації територій.

Забезпечення реалізації радіоекологічних і соціально-економічних заходів на радіоактивно забруднених територіях проводилося вибірково.

Особливо забрудненими є ділянки ближньої зони ЧАЕС (3-5 кілометрів на захід та північний схід від станції).

Найбільш радіаційно-небезпечною територією є проммайданчик Чорнобильської АЕС. Рівні потужності експозиційної дози досягають десятків мр/год. Високі рівні іонізуючого випромінювання, обумовлені забрудненням цієї території фрагментами ядерного палива, які були викинуті вибухом з реактора. Рівні забруднення ґрунтів проммайданчика ЧАЕС сягають 400 МБк на квадратний метр.

Слід зазначити, що за тридцять років радіаційна ситуація на території зони відчуження суттєво поліпшилась. Потужність

Забезпечення реалізації радіоекологічних і соціально-економічних заходів на радіоактивно забруднених територіях, підтримка і ведення розподільних банків даних щодо радіоактивного забруднення природного середовища (на рівні районів і областей), оцінки доз опромінення населення, яке проживає на забруднених територіях, шляхом оцінки, прогнозування і прийняття оперативних рішень.

дози на поверхні ґрунту зменшилась у сотні разів. На ділянках, де виконувались роботи з дезактивації (видалення верхнього шару ґрунту), радіаційний фон зменшився на два-три порядки.

Карта забруднення України радіоактивними речовинами

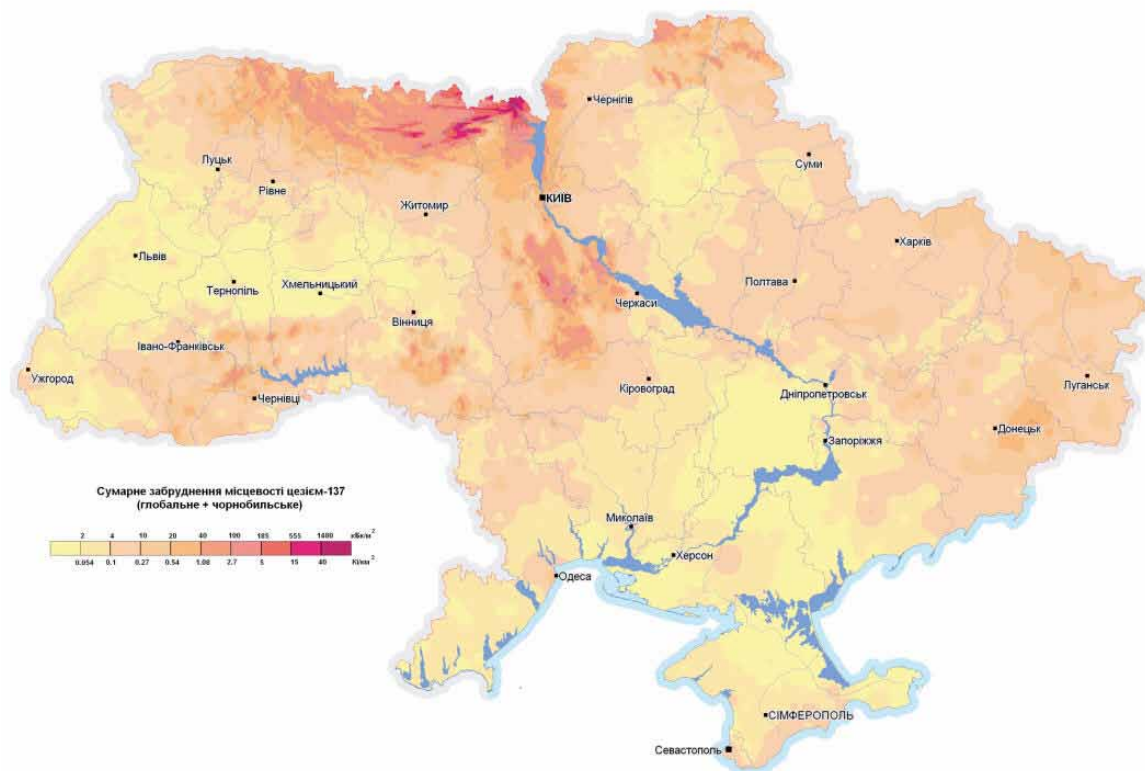

Рис. 2. Карта забруднень України радіоактивними речовинами [3]

Реалізація проектів ефективного використання лісових ресурсів на територіях, радіоактивно забруднених внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, насамперед, з метою запобігання лісовим пожегам.

Для регламентації використання радіоактивно забруднених лісів Держлісагентством розроблено Концепцію та Програму реабілітації забруднених лісів. За 2010 - 2020 роки планується провести радіаційне обстеження земель лісгосподарського призначення зі щільністю понад 370 кБк/м² і реабілітувати господарську діяльність на площі близько 600 тис. га лісів [4].

Здійснювалися науково-методичні розробки із районування територій, які небезпечні з точки зору виникнення надзвичайних ситуацій. Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Національною академією наук України розроблено наказ про створення Атласу природних, техногенних, соціальних небезпек і ризиків виникнення надзвичай-

Визначення протягом першого етапу усіх територій, на яких існує загроза виникнення надзвичайних ситуацій у зв'язку з незадовільним техногенним та екологічним станом, та районування їх з поділом на категорії безпеки.

них ситуацій в Україні [5]. Атлас класичного типу містить 143 карти з пояснювальними текстами, що структуровані за 6 розділами (рис.3).

Динамічний «Атлас техногенних небезпек України» дозволяє змінювати контент і тематичні карти у реальному масштабі часу.

Рис.3. Атлас природних, техногенних, соціальних небезпек і ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні

Відходи та небезпечні хімічні речовини:

- *забезпечення до 2015 року зберігання 70 % побутових відходів міст з населенням не менш як 250 тисяч осіб на спеціалізованих та екологічно безпечних полігонах.*

Важливим кроком, здійсненим в 2013

році, було прийняття Кабінетом Міністрів України «Концепції Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013-2020 рр.». Загальною тенденцією для України залишається низький рівень перероблення й утилізації ТПВ та високий показник їх захоронення на полігонах. Значна частина полігонів працюють в режимі перевантаження, не відповідають санітарним і природоохоронним нормам. Крім того, почастишали випадки вивезення

ТПВ на невпорядковані звалища, а також виникнення несанкціонованих звалищ, особливо у приватному секторі. За даними Мінрегіонбуду України, у 2015 році (без урахування даних тимчасово окупованих територій) утворилось близько 48 млн. м³ побутових відходів, або близько 10 млн. тонн. В цілому близько 77,5% населення України охоплено послугами з вивезення побутових відходів. Кризовий стан економіки знижує актуалізацію проблеми відходів і призводить до зменшення інвестиційних можливостей.

Побутові відходи захоронюються на 6 тис. сміттєзвалищ і полігонів загальною площею понад 9 тис. га. У 2015 році кількість перевантажених сміттєзвалищ становила 967 од. (16%), а 1459 од. (24%) не відповідали нормам екологічної безпеки. Неналежним чином проводиться робота з паспортизації та рекультивациі сміттєзвалищ. З 2291 сміттєзвалища, які потребують паспортизації, у 2015 році фактично паспортизовано 446 од. (потребує паспортизації 31 % сміттєзвалищ від їх загальної кількості). Найбільша кількість полігонів, які потребують паспортизації, у Кіровоградській області – 74% від загальної кількості полігонів в області та Запорізькій області – 72 %.

З 593 сміттєзвалищ, які потребують рекультивациі, фактично рекультивовано 37 од. (9 % потребує рекультивациі). Найбільша кількість полігонів, які потребують рекультивациі, у Закарпатській області – 68 % від загальної кількості полігонів в області та Хмельницькій області – 42 %.

Через неналежну систему поводження з твердими побутовими відходами в населених пунктах, як правило у приватному секторі, щорічно виявляється близько 28 тис. несанкціонованих звалищ, що займають площу понад 1 тис. га, з них ліквідовано у 2015 році майже 27 тис. несанкціонованих звалищ площею 0,9 тис. га. У 2015 році в Україні утворено

312,3 млн т відходів, що менше порівняно з 2010., у тому числі відходів I класу небезпеки – 2,0 тис.т (на 26,1% менше), II класу небезпеки – 30,1 тис.т (на 18,1% менше), III класу небезпеки – 555,2 тис.т (на 20,7% менше), IV класу небезпеки – 311,7 млн.т (на 12,2% менше). Із загального обсягу утворених відходів 98,1% (306,2 млн.т) припадає на відходи, що утворились унаслідок економічної діяльності підприємств та організацій, 1,9% (6,1 млн.т) – у домогосподарствах [6].

Крім того, будуються сміттєсортувальні комплекси (лінії) у 22 населених пунктах, полігони ТПВ – ще у близько 30. Ступінь готовності цих об'єктів перебуває в межах від 4 до 90%, що унеможлиблює визначення реального терміну введення в експлуатацію цих об'єктів.

В цілому така ситуація не вирішує проблему побутових відходів в Україні. На відміну від промислових відходів ТПВ характеризуються роззосередженістю по всій території України і на теперішній час саме вони привертають увагу як органів влади, так і громадськості. В Україні, незважаючи на зменшення кількості населення, спостерігається тенденція до безупинного зростання обсягів збирання й вивезення побутових відходів.

Загалом слід зазначити, що незважаючи на певні позитивні зрушення, проблема побутових відходів залишається однією з найбільш гострих господарських і природоохоронних проблем. Оновлення компонентного складу, обмеженість територій для розміщення полігонів для захоронення відходів призводить до зростання витрат на поводження з ними та напруженості в суспільстві.

Загалом, мета зберігання 70% побутових відходів на спеціально обладнаних звалищах не досягнута, лише 54,3% утворених ТПВ підлягають видаленню.

Інтерактивна мапа представляє

Поводження з побутовими та подібними відходами (ППВ)¹ в Україні у 2011-2015 роках [6]

Рік	Обсяги зібраних ППВ, тис.т	Обсяги видалених ППВ, тис.т	у тому числі видалених на спеціально обладнані звалища тис.т
2011	10356,5	7030,0	4321,5
2012	13878,0	9362,7	5175,1
2013	14501,0	9504,4	5178,5
2014	10748,0	5893,8	3397,9
2015 ¹	11491,8	6233,0	4194,3

скупчення сміттєзвалищ. Кожен бажаючий громадянин може зареєструватися та залишити звернення. Крім того, є можливість перевірити виконання робіт. Сайт надає можливість фільтрувати інформацію за трьома основними критеріями: дата

звернення, статус виконання та область розміщення.

Сервіс esomara.gov.ua має на меті зібрати найповнішу інформацію щодо стану і місць розміщення сміттєзвалищ в Україні.

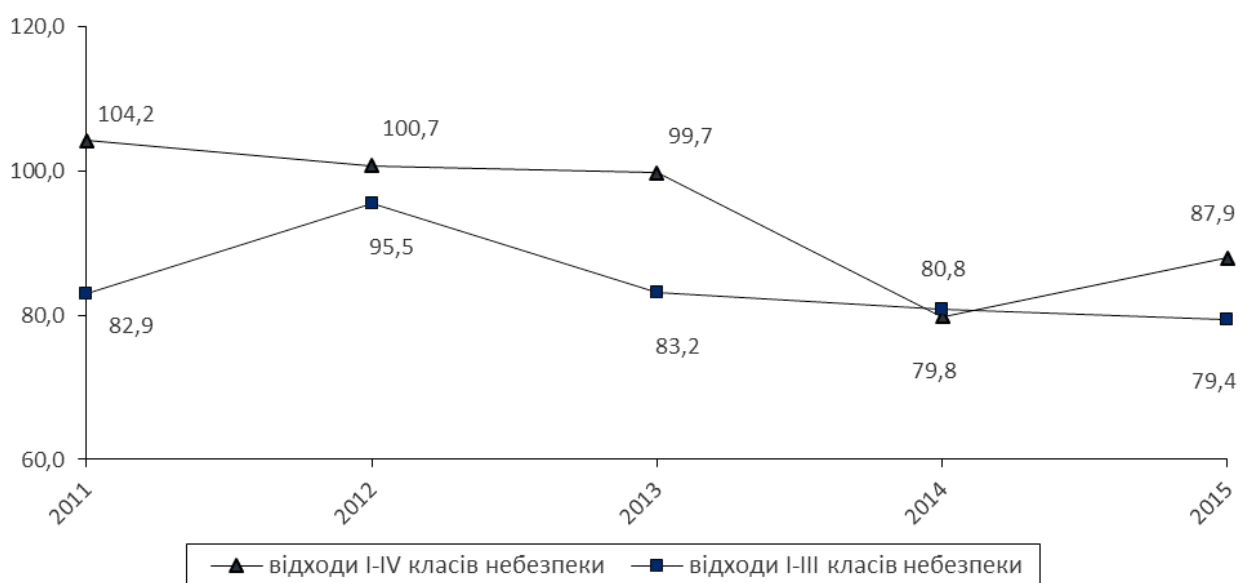

Рис. 5. Індеси обсягів утворення відходів
(у % до попереднього року) [33]

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Розроблення до 2015 року плану заходів щодо заміни особливо небезпечних хімічних речовин, що виробляються і використовуються в основних секторах національної економіки, та забезпечення їх безпечного транспортування і зберігання.

З 2010 р. Мінприроди України за рахунок ДФОНПС та обласних фондів охорони навколишнього природного середовища розпочало реалізацію масштабної трирічної

програми з очищення України від небезпечних відходів. Зокрема, планувалось нарешті повністю вирішити проблему непридатних пестицидів в Україні, і це завдання вважалось однією з пріоритетних програм Міністерства, планувалося, що територія України до кінця 2012 р. буде повністю очищена від непридатних пестицидів. Однак і на сьогодні проблема пестицидів залишається досить гострою.

У 2010-2012 роках за кошти Державного фонду охорони навколишнього природного середовища вивезено за межі країни 2063 тонн непридатних пестицидів. Загалом щодо небезпечних відходів слід

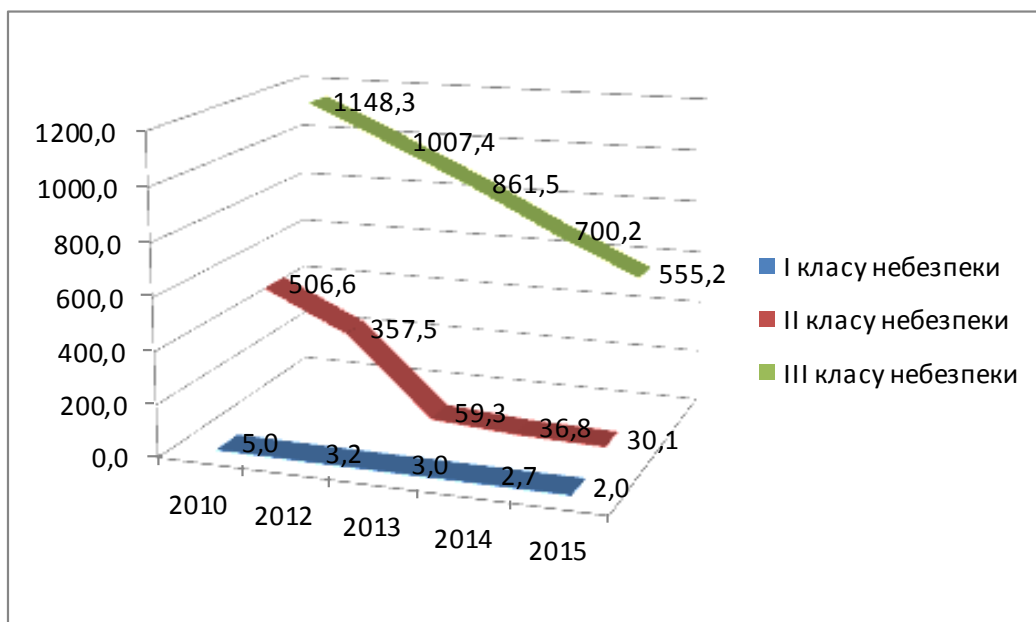

Рис.6 Динаміка утворення небезпечних відходів I-III класів небезпеки, тис.т
(Складено за даними Державної служби статистики України)

вказати, що на сьогодні через відсутність досконалих технологій знешкодження непридатних пестицидів, що пропонуються на вітчизняному ринку, є виправданим вивезення непридатних пестицидів за межі України для знешкодження. Впродовж тривалого часу в країні залишається не вирішеним питання утилізації і переробки небезпечних відходів, які зберігаються

на звалищах і спеціальних полігонах та на території підприємств. Не вирішується також питання будівництва комплексів з їх утилізації й знешкодження та нових сучасних полігонів для захоронення. У той же час забруднення довкілля токсичними промисловими відходами досягло такого рівня, який негативно впливає на здоров'я населення країни. Прийнятий в 2015

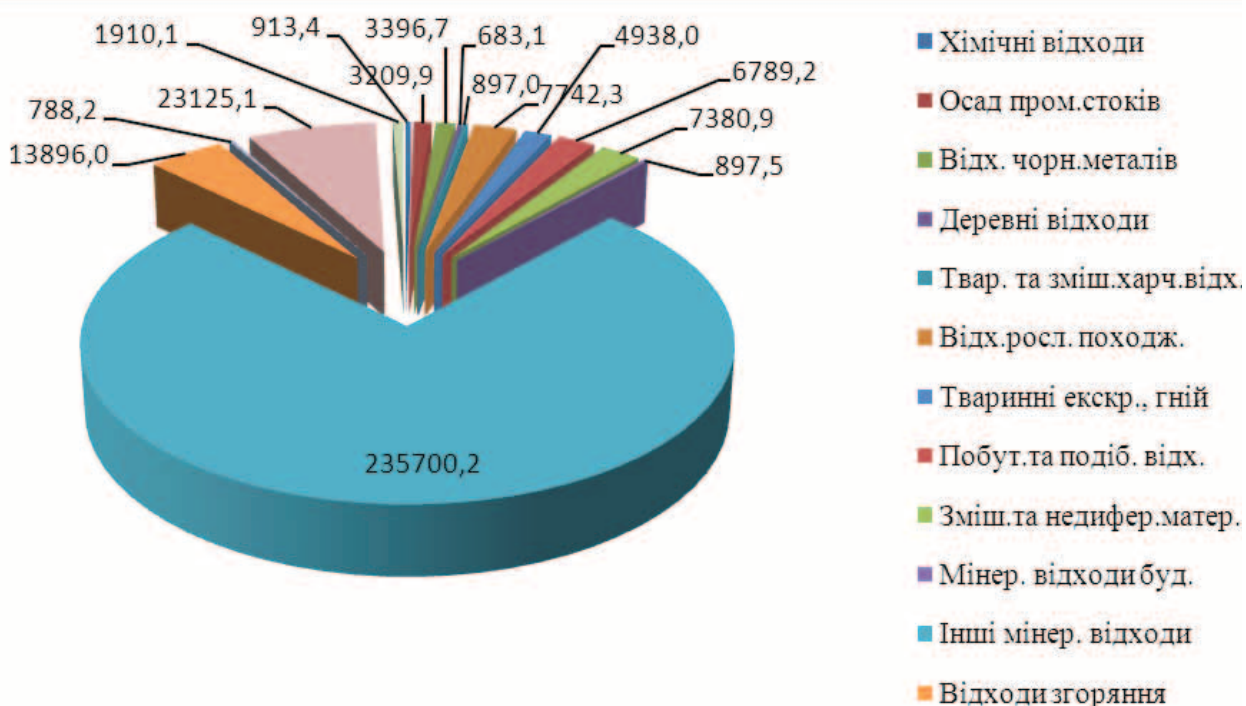

Рис.7 Структура утворення відходів усіх класів небезпеки за категоріями матеріалів, тис.т.

році Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» частково регламентує заходи щодо заміни особливо небезпечних хімічних речовин, що виробляються і використовуються в основних секторах національної економіки.

- створення до 2015 року системи безпечного поводження з медичними відходами.

Поводження з медичними відходами регламентується наказом Міністерства охорони здоров'я 2015 року "Про затвердження Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами". З метою врегулювання питань поводження з медичними відходами розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання збирання, видалення, знешкодження та утилізації відходів, що утворюються у процесі надання послуг з

охорони здоров'я людей, ветеринарних послуг, пов'язаних з цим дослідних робіт, а також відходи лікарських засобів» та проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо поводження з медичними відходами». Однак, заінтересовані центральні органи виконавчої влади не погодили зазначені проекти актів Уряду, прийняття яких може призвести до підвищення цін у соціально значущих сферах.

БІОБЕЗПЕКА

Здійснення контролю за ввезенням на територію України генетично модифікованих організмів, запобігання їх неконтрольованому поширенню та удосконалення до 2015 року дозвільної системи у сфері поводження з генетично модифікованими організмами, у тому числі щодо їх транскордонних переміщень, забезпечення координації генетично-інженерної діяльності.

Спеціалісти Державної санітарно-епідеміологічної служби України в межах Референс-центру молекулярної діагностики інфекційних хвороб

бактеріологічної лабораторії ДЗ «Центр з контролю та моніторингу захворювань МОЗ України» організують та проводять навчання на робочих місцях фахівців Держсанепідслужби з методів якісного та кількісного виявлення ГМО у харчових продуктах та продовольчій сировині. В сфері управління Державної санітарно-епідеміологічної служби України створено мережу лабораторних центрів: 30 Державних установ «Лабораторні центри Держсанепідслужби України» (з яких 1- республіканський (в АР Крим), 24-обласних, 2 - міських, 3 - відповідно на водному, залізничному та повітряному транспорті), на які покладено функції забезпечення проведення лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань для потреб державного санітарно-епідемічного нагляду, у т.ч. якісне та кількісне виявлення ГМО у харчових продуктах та продовольчій сировині.

У 2014 році було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів», який регламентує регуляцію і контроль у сфері поводження з генетично модифікованими організмами та провадження генетично-інженерної діяльності. [8]. Державною санітарно-епідеміологічною службою України розроблено та направлено на погодження проект постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення Національного координаційного центру з генетичної та біологічної безпеки». Держсанепідслужба залучається до підготовки проектів актів, спрямованих на створення правової та організаційної основи державного регулювання і контролю та до розробки національних стандартів з визначення, випробування та оцінки відповідності у сфері поводження

Забезпечення протягом першого етапу розроблення нормативно-правових актів з питань державного регулювання і контролю у сфері поводження з генетично модифікованими організмами та провадження генетично-інженерної діяльності.

з генетично модифікованими організмами та генетично-інженерної діяльності по мірі їх розробки. В цілому питання біобезпеки регламентовані, але поставлені завдання в повному обсязі не вирішені.

Удосконалення протягом першого етапу дозвільної системи у сфері поводження з генетично модифікованими організмами, в тому числі щодо їх транскордонних переміщень, та забезпечення координації генетично-інженерної діяльності.

Підготовлено та розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 371-р затверджені Плани імплементації Директиви № 2001/18/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12 березня 2001 року про умисне

вивільнення у навколишнє середовище генетично модифікованих організмів та про скасування Директиви Ради № 90/220/ЄЕС зі змінами і доповненнями, внесеними Рішеннями № 2002/623/ЄС та № 2002/811/ЄС, Регламентами (ЄС) № 1829/2003 та (ЄС) № 1830/2003 та Директивою № 2008/27/ЄС, Регламенту Європейського Парламенту та Ради № 1946/2003 від 15 липня 2003 року про транскордонне переміщення генетично модифікованих організмів.

Наказом Мінприроди від 05.08.2014 № 250, відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, наказом Мінприроди від 17.10.2014 № 327 утворена та функціонує робоча група з питань поводження з генетично модифікованими організмами, проведено два її засідання.

Показники ефективності Стратегії

Показник	Одиниця виміру	Результат
Співвідношення між рівнями фактичного забруднення навколишнього природного середовища або виснаження природних ресурсів і граничнодопустимого забруднення або виснаження, яке базується на науково обґрунтованих оцінках	Коефіцієнт	Дані відсутні. Експертні оцінки – нижче 1 [48, 49]
Огляд стану адаптації законодавства України до законодавства ЄС	Факт видання	Так [48]
Базовий план адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища	Факт затвердження	Затверджено [48, 56]

Показник	Одиниця виміру	Результат
Атмосферне повітря		
Кількісні параметри вмісту в атмосферному повітрі певних хімічних та органічних інгредієнтів	Міліграми на кубічний метр	Оцінка стану забруднення атмосферного повітря в містах України здійснена за даними спостережень у 47 містах на 151-му стаціонарному посту системи моніторингу гідрометеорологічних організацій. В атмосферному повітрі визначався вміст 28 забруднювальних речовин, включаючи вісім важких металів. У I пів. 2015 р. середні концентрації шкідливих речовин за даними з міст, де проводились спостереження, перевищували середньодобові ГДК с.д. з формальдегіду – в 2,3 р., з діоксиду азоту – в 1,3 р., вміст фенолу – на рівні 1,0 ГДК с.д. За середніми концентраціями у I пів. перевищення ГДК с.д. зафіксовано з діоксиду азоту у 22 містах, формальдегіду – у 21, завислих речовин – у 12, фенолу – в 6, оксиду вуглецю та фтористого водню – у 2, аміаку, оксиду азоту і сажі – в одному місті [49, 50]
Обсяг викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами	Тис. тонн	2011 р. - 4375; 2012 р. - 4335; 2013 р. - 4295; 2014 р. - 3190; 2015 р. - 2858 [9, 48]
Обсяг викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами	Тис. тонн	2011 р. - 2503; 2012 р. - 2486; 2013 р. - 2425; 2014 р. – 1996; 2015 р. - 1664 [9, 48]
Кількість проектів спільного впровадження	Штук	277 [10, 48]
Кількість проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій	Штук	817 [11, 48]
Обсяг інвестицій, зумовлений продажем (передачею) одиниць (частин) установленної кількості викидів парникових газів	Тис. грн	4 926 721 [10]; 470 млн. євро. – з 2009 р. по 2012 р. продано 47 млн. ОУК, орієнтовна ціна - 10 євро за ОУК [48]

Показник	Одиниця виміру	Результат
Охорона водних ресурсів		
Вміст забруднюючих речовин у водних об'єктах	Міліграми на кубічний дециметр	Спостереження за станом забруднення поверхневих вод за гідрохімічними показниками проводились організаціями гідрометеослужби на 126 водних об'єктах (109 річках, 9 водосховищах, 7 озерах, 1 каналі) у 211 пунктах і 339 створах [48, 49]
Використання води	Метри кубічних на добу	7125 млн м ³ /рік або 19,5 млн м ³ /добу [48]
Обсяг скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти	Тонни	1629 000 [2]
Об'єм скидання стічних вод	Метри кубічні	5581000000 [2]
Загальна довжина винесених у природі прибережних захисних смуг водних об'єктів	Кілометри	Дані відсутні
Вміст забруднюючих речовин у донних відкладеннях та гідробіонтах	Міліграми на кілограм	Дані відсутні
Охорона земель і ґрунтів		
Вміст забруднюючих речовин у ґрунті	Міліграмів на кілограм	Дані відсутні
Площа земель сільськогосподарського призначення	Млн га	2011 р. - 41,56 2012 р. - 41,54 2013 р. - 41,52 2014 р. - 42,70 2015 р. - 42,74 [12, 48]
Співвідношення площ природних та антропогеннозмінених ландшафтів	Відсотки	5,5 [12]
Площа (частка) еродованих земель	Гектари (відсотки)	18000000 [12]
Площа рекультивованих та відновлених земель, що зазнали техногенного забруднення	Гектари	7300000 [12]
Співвідношення ріллі, багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ та перелогів	Відсотки	52/17/6/11/14 [12]

Показник	Одиниця виміру	Результат
Охорона лісів		
Лісистість території	Відсотки	17 [48, 57]
Геологічне середовище та надра		
Площа рекультивації земель, порушених гірничодобувними роботами	Гектари	Дані відсутні
Кількість родовищ та кількість видів корисних копалин	Штук	Дані відсутні
Кількість впроваджених екологічно безпечних технологій виконання гірничих робіт	Штук	Дані відсутні
Комплексність переробки корисних копалин	Відсотки	Дані відсутні
Захист від надзвичайних ситуацій		
Кількість техногенних катастроф чи надзвичайних ситуацій з негативними екологічними та економічними наслідками	Штук	148 [13]
Створення бази даних Державного реєстру потенційно небезпечних об'єктів	Кількість об'єктів	Дані відсутні
Відходи та небезпечні хімічні речовини		
Обсяг коштів, що виділяється на розвиток сфери поводження з побутовими відходами	Млн гривень	7539,4 [6]
Охоплення населення послугами із збирання твердих побутових відходів	Відсотки	2011 р. – 75; 2012 р. – 76; 2013 р. – 78; 2014 р. – 78; 2015 р. – 70 [6, 48]
Обсяг заготівлі та використання відходів як вторинної сировини	Тонни	92463700 [6]

Показник	Одиниця виміру	Результат
Обсяг екологічно безпечного видалення відходів	Тонни	152295000 [6]
Кількість побудованих полігонів для захоронення твердих побутових відходів	Одиниці	2010 р. – 4469 од. 2011р. – 6026 од. 2012 р. – 6727 од. 2013 р. – 6682 од. 2014 р. – 6000 од., у т.ч. не відповідають нормам екобезпеки: 2010 р. – 897 од. 2011 р. – 986 од. 2012 р. – 878 од. 2013 р. – 1415 од 2014 р. – 1138 од. [48]
Обсяг знешкодження накопичених за попередні роки непридатних пестицидів	Тонни	Пестициди: 2011 р. - 8064 2012 р. - 11100 2013 р. – 390 2015 р. - 207 Мононітрохлорбензол: 2011 р. - 2320 тис.т. Гексахлорбензол: 2011 р. - 5200 2012 р. - 3400 2013 р. - 8001 [6, 48]
Обсяг утворення медичних відходів	Тонни	900 [6]
Біобезпека		
Вміст генетично модифікованих організмів у продуктах харчування	Міліграми на кілограм	Дані відсутні
Кількість лабораторій, акредитованих для тестування і оцінки продукції на вміст генетично модифікованих організмів	Штук	30 [48]

- Показник «Співвідношення між рівнями фактичного забруднення навколишнього природного середовища або виснаження природних ресурсів і граничнодопустимого забруднення або виснаження, яке базується на науково обґрунтованих оцінках» не обліковується, офіційна інформація

відсутня. Наявна у відкритих джерелах інформація фрагментарна, єдиної бази даних не сформовано. За експертними оцінками, показник має значення менше 1, динаміка показника позитивна. Моніторинг показника ускладнюється ризиками військових дій на Сході України, де екологічна ситуація загрозлива.

Актуальність показника висока, доцільність використання обґрунтована.

- Показник «Огляд стану адаптації законодавства України до законодавства ЄС» виконано. Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства ЄС був затверджений наказом Мінприроди від 17 грудня 2012р. № 659. Офіційна інформація щодо стану адаптації законодавства України до законодавства ЄС оновлюється й доповнюється на сайті Мінприроди й інших відкритих джерел. Робота у цьому напрямі продовжується, до неї залучаються фахівці й експерти. Динаміка показника позитивна. Використання показника є обґрунтованим.
- Показник «Кількісні параметри вмісту в атмосферному повітрі певних хімічних та органічних інгредієнтів» обраховується, інформація фрагментарна по галузях промисловості й видах економічної діяльності. Якість атмосферного повітря погіршилася у зв'язку з використанням підприємствами ПЕК вугілля. Динаміка показника нечітка – залежить від забруднюючих компонентів. Показник актуальний, використання обґрунтоване.
- Показник «Обсяг викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами» ефективно обраховується, офіційна інформація подається на сайті Держкомстату України. Інформація оновлюється, ведеться єдиний реєстр викидів. Динаміка показника позитивна, використання показника обґрунтоване.
- Дані про обсяг викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами обраховуються, моніторинг постійний. Офіційна інформація про обсяги викидів подається на сайті Держкомстату України. Інформація оновлюється, ведеться єдиний реєстр викидів. Динаміка показника позитивна, використання показника обґрунтоване.
- Показник «Кількість проектів спільного впровадження» обраховується, актуальна інформація подається у відкритих джерелах. За умови інституційних змін показник матиме сталу позитивну динаміку. Доцільність використання показника обґрунтована.
- Кількість проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій за останні 5 років суттєво зросла і має позитивну динаміку. Державна підтримка цільових екологічних інвестицій сприяє розвитку сфери і збереженню довкілля. До реалізації проектів активно залучаються громадські організації. Інформація про направленість проектів і обсяги інвестування поширюється через ЗМІ та сайти Мінприроди і Мінекономрозвитку. Показник є актуальним і його використання обґрунтоване.
- Динаміка обсягу інвестицій, зумовлених продажем (передачею) одиниць (частин) установленої кількості викидів (ОУК) парникових газів позитивна. Активну роль відіграють держава і безпосередньо бізнес-середовище. Потребують удосконалення процедури розподілу отриманих коштів і контролю за виконанням зобов'язань економічними суб'єктами. Облік обсягів інвестицій ведеться, офіційна інформація подається на сайтах Мінприроди і Мінекономрозвитку. Показник є актуальним і його використання обґрунтоване.
- Моніторинг вмісту забруднюючих речовин у водних об'єктах постійно проводиться Держгідрометеослужбою. Офіційна інформація оновлюється, сформовано єдину базу даних. Дані публікуються також у звітах Мінприроди. Динаміка показника позитивна для основних груп водних об'єктів, крім морських вод. Використання показника є обґрунтованим.
- Показник «Використання води» обраховується і подається у щорічних

показниках у звітах Мінприроди. Статистична інформація подається у відкритих джерелах, доступ до інформації вільний. Інформація представляє громадський інтерес як для домашніх господарств, так і промислових споживачів. Держава проводить активну політику зі збереження водних ресурсів. Динаміка показника позитивна, використання обґрунтоване.

- Обсяги скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти обраховуються в регіональному й галузевому розрізах. Актуальна інформація подається у щорічних звітах Мінприроди, доступ вільний. Сформована єдина база даних по обсягах і видах забруднюючих речовин. Динаміка показника позитивна. Збір і обробка даних тимчасово ускладнюється військовими діями на Сході України й анексією АР Крим. Використання показника є обґрунтованим.
- Інформація про об'єми скидання стічних вод регулярно подається у щорічних звітах Мінприроди, доступ вільний. Показник є актуальним, сформована єдина база даних. Динаміка показника позитивна. Збір і обробка даних тимчасово ускладнюється військовими діями на Сході України й анексією АР Крим. Використання показника є обґрунтованим.
- Інформація про загальну довжину винесених у натурі прибережних захисних смуг водних об'єктів відсутня, показник не обраховується. За оцінками експертів і громадських діячів показник характеризується мінімальною позитивною динамікою. На даний час збір і обробка даних тимчасово ускладнена анексією АР Крим і військовими діями на Сході України. Використання показника є недоцільним.
- Дані про вміст забруднюючих речовин у донних відкладеннях та гідробіонтах є фрагментарними. Систематична офіційна

інформація відсутня. Неповна офіційна інформація публікується у щорічних звітах Мінприроди, доступ вільний. Єдина база даних про вміст забруднюючих речовин у донних відкладеннях і гідробіонтах відсутня. Використання показника є недоцільним.

- Систематична офіційна інформація про вміст забруднюючих речовин у ґрунті відсутня. Дослідження проводяться вибірково, інформація публікується фрагментарно. Неповна офіційна інформація публікується у щорічних звітах Мінприроди, доступ вільний. За оцінками експертів-ґрунтознавців, динаміка показника позитивна. На даний час збір і обробка даних тимчасово ускладнена військовими діями на Сході України. Використання показника є доцільним.
- Облік площі земель сільсько-господарського призначення проводиться регулярно, офіційна інформація подається у відкритих джерелах. За останні два роки збір і обробка даних тимчасово ускладнена військовими діями на Сході України й анексією АР Крим. Єдина база даних сформована, але при аналізі показника необхідне корегування на тимчасово анексовані й окуповані території України. Динаміка показника позитивна. Використання показника є обґрунтованим.
- Показник «Співвідношення площ природних та антропогеннозмінених ландшафтів» має негативну динаміку. Офіційна статистика публікується у звітах Мінприроди і відкритих джерелах. Використання показника є обґрунтованим.
- Дані про площу (частку) еродованих земель обліковуються. З 2011 р. відсоток водної ерозії земель поступово знижується – з 32,1 % до близько 20 % у 2015 р. Відсоток вітрової ерозії збільшується – з 22 % до 30 % у 2015 р.

Загальна динаміка показника негативна. Використання показника є доцільним.

- Показник площ рекультивованих та відновлених земель, що зазнали техногенного забруднення, за останні три роки має негативну тенденцію – 2011 р. - 571,1 га; 2012 р. - 683,5 га. На сьогодні ситуація ускладнюється військовими діями на Сході України і досліджуваний показник буде набагато вищим. Показник є актуальним і його використання доцільне.
- Офіційні дані про співвідношення ріллі, багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ та перелогів засвідчують негативну тенденцію у напрямку скорочення природних угідь. Актуальна інформація оприлюднюється у звітах Мінприроди. Показник є актуальним, його використання обґрунтоване.
- Показник лісистості території має мінімально позитивну динаміку – з 15,9 % у 2011 р. до 17 % у 2015 р. [48]. У світлі адаптації політики охорони лісових ресурсів до вимог ЄС, цей показник має зростати. Моніторинг показника публікується у звітності на офіційному сайті Державного агентства лісових ресурсів України. Використання показника є доцільним.
- Офіційні дані про площу рекультивації земель, порушених гірничодобувними роботами, на 2015-2016 рр. відсутні. Показники за 2010 р. - 478 га; 571 га - 2011 р.; 683,5 га - 2012 р. [48] засвідчують негативну динаміку. Показник є актуальним і його використання є доцільним.
- Офіційні дані про кількість родовищ та кількість видів корисних копалин за 2015-2016 рр. відсутні. Оцінки минулих періодів засвідчують сталість показника – 20000 шт. (2011 р.); 20000 шт. (2012 р.); 95 видів корисних копалин [48]. Актуальні оцінки за 2016 р. отримати неможливо через військові дії на Сході України і анексію АР Крим. Показник є актуальним і його використання є доцільним.
- Станом на 2016 р. офіційні дані по кількості впроваджених екологічно безпечних технологій виконання гірничих робіт відсутні. Показник не обраховується.
- Офіційні статистичні дані про показники комплексності переробки корисних копалин відсутні, показник не обраховується.
- Кількість техногенних катастроф чи надзвичайних ситуацій з негативними екологічними та економічними наслідками в останні 5 років значно зросла, що пояснюється моральним і фізичним зносом обладнання й інфраструктури, браком коштів на їх модернізацію. Якщо у 2011 р. катастроф природного характеру налічувалося 77 шт. і 221 шт. техногенного характеру, то в 2015 р. – 148. Показник має стійку тенденцію до зростання. Використання є доцільним.
- За інформацією Мінприроди, створення бази даних Державного реєстру потенційно небезпечних об'єктів триває. Для завершення процесу необхідне фінансування робіт.
- Проблема утилізації побутових відходів є актуальною для України, тому обсяг коштів, що виділяється на розвиток сфери поводження з побутовими відходами, як і обсяг самих відходів, щорічно збільшується. Показник має мінімально позитивну динаміку, за останні три роки обсяги скорочуються у зв'язку з обмеженим фінансуванням і передачею таких витрат на регіональні бюджети. Облік показника проводиться на регіональному рівні, єдиної бази даних немає. Використання показника є доцільним.
- Показник «Охоплення населення послугами із збирання твердих побутових відходів» ефективно обраховується, інформація є доступною

для широкого загалу через актуальність проблеми. До кампанії популяризації екологобезпечного збирання твердих побутових відходів широко залучені громадські організації. Інформація про стан проблеми висвітлюється у регіональних ЗМІ. Показник є актуальним, його використання доцільне.

- Показник обсягів заготівлі та використання відходів як вторинної сировини має позитивну динаміку. Суб'єкти господарювання стали активніше працювати у сфері, обсяги продукції, виробленої з вторинної сировини, зростають. Інформація про використання відходів як вторинної сировини має фрагментарний характер. Активно у цій сфері працюють громадські організації, у звітах яких наведено окремі дані за видами сировини, галузями, регіонами. Актуальність показника зростає, його використання є обґрунтованим.
- Показник «Обсяг екологічно безпечного видалення відходів» обраховується, офіційна інформація є у вільному доступі, зокрема на сайті Мінприроди. Громадські організації проводять активну роботу по збору й обробці інформації, подають її у звітах про діяльність. Показник має мінімально позитивну динаміку. Проблемою залишається фінансування процесів екологічно безпечного видалення відходів. Актуальність показника зростає, його використання є обґрунтованим.
- Кількість побудованих полігонів для захоронення твердих побутових відходів обліковується, інформація має відкритий характер через резонансність проблеми для місцевих громад. Проблема відведення земельних майданчиків для облаштування полігонів є актуальною. Фінансування функціонування полігонів покладене на місцеві громади. Інформація про стан полігонів для захоронення твердих побутових відходів є фрагментарною, має регіональну прив'язку. Єдиної бази даних не існує, що ускладнює процеси планування розміщення полігонів. Частина діючих полігонів не відповідає нормам екологічної безпеки і мають бути закриті або ліквідовані. Мінприроди розробило й довело до відома громадськості й усіх зацікавлених осіб план-графік проведення подальших консультацій з громадськістю у рамках підготовки Національної стратегії поводження з відходами [58]. Актуальність показника зростає, його використання є обґрунтованим. Динаміка показника мінімально позитивна.
- Обсяги знешкодження накопичених за попередні роки непридатних пестицидів збільшуються, динаміка показника мінімально позитивна. Проблемою залишається фінансування знешкодження накопичених пестицидів, в основному, за рахунок місцевих бюджетів. Регіони активно розробляють і реалізують Програми знешкодження непридатних пестицидів. Інформація про стан знешкодження накопичених за попередні роки непридатних пестицидів публікується як у загальнодержавних, так і регіональних ЗМІ. Актуальність показника зростає, його використання є обґрунтованим.
- Показники обсягів утворення медичних відходів обліковуються, офіційна інформація публікується у відкритому доступі. Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013-2020 роки від 3 січня 2013 р. № 22-р. [59]. Концепцією визначено Міністерство екології та природних ресурсів державним замовником-координатором Програми, а Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства і Міністерство аграрної політики та продовольства -

державними замовниками Програми. Показник актуальний, його використання є обґрунтованим.

- Завдання і показник «Вміст генетично модифікованих організмів у продуктах харчування» перебуває у стадії розроблення. Інформація про вміст генетично модифікованих організмів у продуктах харчування має вказуватись на упаковці продукту харчування. Більшістю товаровиробників така практика запроваджена. Інформація про вплив генетично модифікованих організмів у продуктах харчування широко представлена у відкритих джерелах, проводяться наукові дискусії

на різних майданчиках. Мінприроди і громадські організації проводять широку просвітницьку кампанію з ознайомлення споживачів з впливом генетично модифікованих організмів на здоров'я. Динаміка показника позитивна, використання обґрунтоване.

- Інформація про кількість лабораторій, акредитованих для тестування і оцінки продукції на вміст генетично модифікованих організмів, засвідчує мінімальну позитивну динаміку. На даний час немає інформації щодо потреб України в таких лабораторіях. Показник є неактуальним, тому його використання є недоцільним.

Висновки:

Підвищення рівня екологічної безпеки шляхом оцінки ризиків відбулося поки що на експертному, а не на практичному рівні екологічної політики.

Скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря із стаціонарних та пересувних джерел відповідає поставленим завданням.

Визначення цільових показників вмісту небезпечних речовин в атмосферному повітрі продовжує перебувати у планах.

Збільшення обсягу використання енергетичних джерел з низьким рівнем викидів двоокису вуглецю відбулося меншою мірою, ніж це заплановано, скорочення обсягу викидів парникових газів не забезпечено відповідно до планів. Стратегію адаптації до кліматичних змін не розроблено, але підписано нову Паризьку кліма-

тичну угоду (2015р.), яку ратифіковано у 2016 році.

Діяльність з охорони водних ресурсів здійснювалася на рівні підготовки правових документів щодо впровадження управління за басейновим принципом та зменшення забруднення морських вод.

Здійснено врахування природоохоронних вимог у процесі відведення земель для розміщення об'єктів, розроблено проекти правових документів.

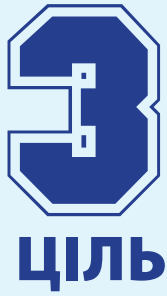
Розроблено правові документи щодо максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізації відходів та державного обліку артезіанських свердловин.

Діяльність щодо забезпечення подолання наслідків Чорнобильської АЕС не здійснена у запланованому обсягу.

Впроваджено правові документи щодо державного регулювання і контролю у сфері поводження з генетично модифікованими організмами та медичними відходами, але не повною мірою.

Рекомендації:

1. На виконання Угоди про асоціацію України з ЄС та міжнародних зобов'язань необхідно розробити і прийняти нормативно-правову базу з оцінки екологічних ризиків замість норм та гранично допустимих концентрацій для забезпечення екологічної безпеки.
2. Розробити та впровадити Стратегію адаптації до кліматичних змін.
3. Розробити та впровадити нормативну базу щодо управління водокористуванням за басейновим принципом.
4. Доопрацювати та прийняти Закон "Про стратегічну екологічну оцінку", що дозволить враховувати природоохоронні вимоги у документах державного планування, в тому числі і у процесі відведення земель для розміщення об'єктів.
5. Розробити та впровадити програму повернення територій, що забруднені внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС до господарського використання.
6. Розробити та впровадити нормативну базу для максимально повного використання видобутих корисних копалин, у тому числі води артезіанських свердловин.
7. Розробити та впровадити нормативну базу для державного регулювання і контролю у сфері поводження з генетично модифікованими організмами.

ДОСЯГНЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ДЛЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ СТАНУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стратегічні завдання

Запобігання порушенням санітарно-гігієнічних вимог до якості повітря в населених пунктах (з кількістю населення не менш як 250 тисяч осіб) шляхом створення та удосконалення до 2015 року систем автоматичного моніторингу та посилення екологічного контролю за якістю повітря.

Функції системи державного моніторингу довкілля в Україні забезпечують 10 державних установ: Міністерство екології та природних ресурсів, Державне агентство водних ресурсів, Державна служба геології та надр, Державне агентство України з управління зоною відчуження, Державна служба України з надзвичайних

ситуацій, Санітарно-епідеміологічна служба Міністерства охорони здоров'я, Міністерство аграрної політики та продовольства, Державне агентство лісових ресурсів, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Державна служба України з геодезії, картографії та кадастру.

Систему автоматичного моніторингу якості атмосферного повітря в повному обсязі не впроваджено. Центральною геофізичною обсерваторією вимірюються і направляються до Інституту гігієни медичної екології ім.Марзеєва НАМН України дані про середньорічні концентрації забруднювальних речовин на 162 постах спостережень у 53 містах України. Суттєвим чинником досить низької ефективності виконання заходу є відсутність фінансування зі створення систем автоматичного моніторингу.

Нормативні вимоги до централізованого постачання регламентуються ДержСанПін 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною», ДСТУ 4808:2007 «Джерела централізованого питного водопостачання», ГОСТ 18963-73 «Вода питьевая. Методы санитарно-бактериологического анали-

Забезпечення у повному обсязі дотримання нормативних вимог до джерел централізованого питного водопостачання до 2015 року.

за», МВ 10.2.1-113-2005 «Санітарно-мікробіологічний контроль якості питної води».

Дотримання нормативних вимог

до джерел централізованого питного водопостачання у повному обсязі не забезпечено.

Підготовка до 2015 року державної цільової програми проведення оцінки та запобігання ризикам здоров'ю населення України від чинників навколишнього природного середовища, що передбачає застосування методології оцінки ризику.

МОЗ України завдання не виконується, контроль з боку Мінприроди за виконанням відсутній. Державне фінансування відсутнє. Стратегічним завданням є підготовка і подання на розгляд Кабінету Міністрів

України проекту Концепції Державної цільової програми проведення оцінки та запобігання негативному впливу на здоров'я людини чинників, що негативно впливають на навколишнє природне середовище. Виконання призупинено відповідно до п. 16 додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 № 65 «Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету» у частині припинення підготовки проектів нових державних цільових програм або внесення змін до затверджених цільових програм, що потребують додаткового фінансування з державного бюджету, до стабілізації ситуації в державі.

Методологія оцінки ризику для здоров'я населення та навколишнього природного середовища у процесі розміщення, будівництва, експлуатації нових і реконструкції існуючих промислових підприємств екологічно небезпечних об'єктів розроблена. Розроблено законопроект "Про оцінку впливу на довкілля", який створює правову базу для посилення державного екологічного контролю за підприємствами, які проектуються.

Посилення до 2015 року державного екологічного контролю за дотриманням законодавства у процесі розміщення, будівництва, експлуатації нових і реконструкції існуючих промислових підприємств та інших об'єктів на підставі оцінки ризику для здоров'я населення.

Створення до 2015 року інституційних засад для інформування населення щодо екологічних ризиків.

Інформування населення щодо екологічних ризиків здійснюється через

представництво в мережі інтернет центральних органів виконавчої влади обласних та районних адміністрацій, місцевих влад. Значна частина інформації щодо екологічних ризиків населення одержує від громадських організацій за підтримки міжнародних інститутів у формі тренінгів, консультацій, інформування через засоби масової інформації та Інтернет ресурси.

Розширення кола питань санітарно-епідеміологічного та природоохоронного характеру у програмі освіти управлінських кадрів до 2015 року.

Екологічно орієнтовані навчально-освітні комплекси й програми достатньо широко імplementовані в навчальні плани вищих навчальних закладів України (за

освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» і «магістр»). Активна освітня діяльність проводиться за напрямками «Сталий розвиток», «Екологічна сертифікація», «Екологічний менеджмент», «Екологізація виробничих процесів», «Екологізація енергетики», «Економіка природокористування» тощо. Зокрема, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління активно розробляє методичне забезпечення у цій сфері і є центром з підготовки/перепідготовки фахівців, які працюють у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основи для розвитку екологічного страхування закладено насамперед у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» [14]. На розгляд Верховної Ради України вносилося два проекти Законів «Про обов'язкове екологічне страхування». Розроблено проект Закону України «Про екологічне страхування».

На сьогодні законопроекти не прийняті.

Рівень страхових виплат у разі природної катастрофи в Україні не перевищує 2 %, а в разі техногенної аварії – 3 % від завданих збитків (у країнах ЄС цей показник дорівнює відповідно – 70 і 85 %).

Основні показники функціонування ринку екологічного страхування в Україні свідчать, що сьогодні краще розвивається ринок добровільного екологічного страхування, ніж обов'язкового. Частка обов'язкового екологічного страхування на вітчизняному ринку і рівень страхових виплат становлять 0,7 % і 2 % відповідно, а добровільного страхування від вогневих

Розвиток до 2015 року нормативно-правової бази з екологічного страхування, що ґрунтуватиметься на визначенні питань щодо шкоди, яка може бути заподіяна здоров'ю населення.

ризиків і ризиків стихійних явищ – 8,6 % та 8,4 % відповідно. Обов'язковість видів екологічного страхування можна вважати формальною, тому що застосовувані страховиками тарифи та існуючі ліміти страхових виплат є низькими і не перевищують встановлених нормативними документами мінімальних розмірів. Суб'єкти підвищеної небезпеки не зацікавлені у страхуванні відповідальності від екологічних ризиків і страхові виплати не є достатніми для відшкодування завданих збитків. Тому в Україні потрібно збільшити ліміти страхових виплат у разі аварій на об'єктах підвищеної небезпеки.

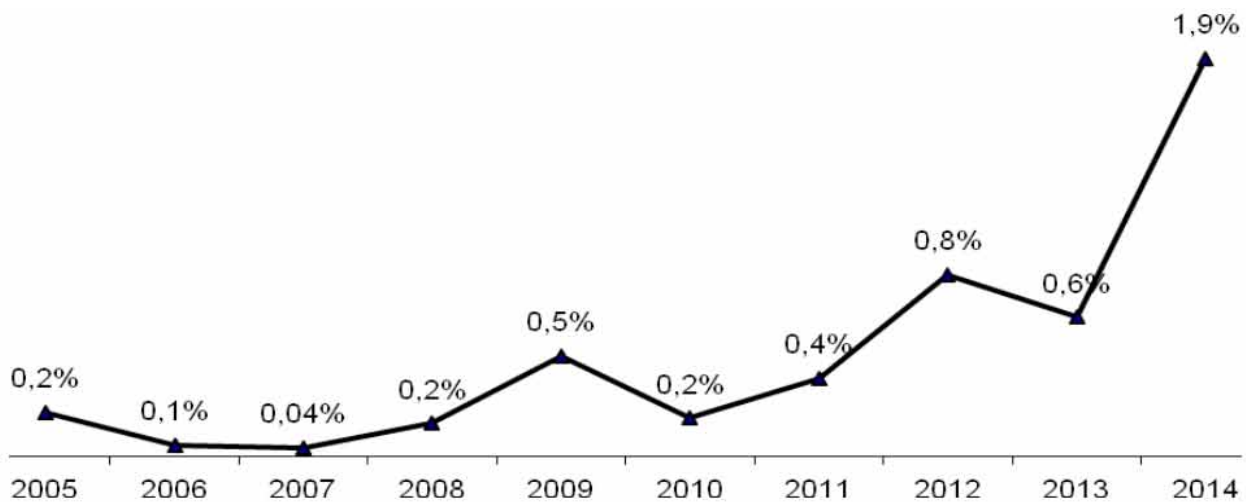

Рис. 3.1 Динаміка рівня страхових виплат з обов'язкового екологічного страхування в Україні (2005–2014 рр.) [15].

Розвиток до 2015 року державної системи моніторингу навколишнього природного середовища шляхом її модернізації, посилення координації діяльності суб'єктів моніторингу та вдосконалення систем управління даними як основи для прийняття управлінських рішень.

Розвиток ефективної державної системи моніторингу навколишнього природного середовища відбувається повільно.

Формально забезпечено функціонування Інформаційно-аналітичного центру державної системи моніторингу довкілля, ведення банків даних про стан навколишнього природного середовища. Обсяг та періодичність надходження інформації не відповідає чинним нормативним документам. Ефективність координації діяльності суб'єктів моніторингу є низькою. Удосконалення систем управління даними і масивами даних, як основи для прийняття управлінських рішень, відбувається фрагментарно. Єдиний інформаційний банк не сформовано. Спільна методики оцінки ризику для навколишнього природного середовища й здоров'я людини, пов'язаного із забрудненням атмосферного повітря, водних об'єктів та ґрунтів не розроблена.

Показники ефективності Стратегії

Показник	Одиниця виміру	Результат
Покращення стану здоров'я населення за рахунок зменшення впливу негативних екологічних факторів (динаміка рівня захворюваності)	Відсотки	За статистичними даними, рівень захворюваності у 2015 р. зменшився порівняно з 2010 р. на 19%. Стан захворюваності (тис. осіб): 2010 р. - 72255 2011 р. - 32381; 2012 р. - 31162; 2013 р. - 31024; 2014 р. - 26881 (первинна захворюваність на 100 тис. населення) [48]
Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі	Міліграми на кубічний метр	Оцінку стану забруднення атмосферного повітря в містах України здійснено за даними спостережень у 47 містах на 151-му стаціонарному посту системи моніторингу гідрометеорологічних організацій. В атмосферному повітрі визначався вміст 28 забруднювальних речовин, включаючи вісім важких металів. У I пів. 2015 р. середні концентрації шкідливих речовин за даними з міст, де проводились спостереження, перевищували середньодобові ГДК с.д. з формальдегіду – в 2,3 р., з діоксиду азоту – в 1,3 р., вміст фенолу – на рівні 1,0 ГДК с.д. За середніми концентраціями у I пів. перевищення ГДК с.д. зафіксовано з діоксиду азоту у 22 містах, формальдегіду – у 21, завислих речовин – у 12, фенолу – в 6, оксиду вуглецю та фтористого водню – у 2, аміаку, оксиду азоту і сажі – в одному місті [49, 50]
Вміст забруднюючих речовин у джерелах питного водопостачання	Міліграми на 1 кубічний дециметр	Дані відсутні

- Показник рівня захворюваності населення під впливом негативних екологічних факторів обліковується і дані публікуються у відкритих джерелах. Статистична інформація відображає актуальний стан рівня захворюваності, хоча і з затримкою у часі. Показник ефективний, аналогічні показники використовуються у практиці. Динаміка показника негативна. Використання показника є обґрунтованим.
- Використання показника вмісту забруднюючих речовин в атмосферному повітрі характеризується низькою ефективністю через усереднені їх значення для країни. Обсяг і якість наявних офіційних даних по показнику можна характеризувати, як задовільні. Інформація доступна з багатьох відкритих джерел, накопичений значний масив даних. Динаміка показника мінімально позитивна. Використання показника є обґрунтованим.
- Офіційні статистичні дані по показнику «Вміст забруднюючих речовин у джерелах питного водопостачання» відсутні, окремі статистичні дані наводяться у розрізних наукових публікаціях джерелах. Моніторинг показника на загальнонаціональному рівні не проводиться. Методи оцінки вмісту забруднюючих речовин у джерелах питного водопостачання потребують удосконалення. Використання показника на даному етапі є недоцільним.

Висновки

Систему автоматичного моніторингу якості атмосферного повітря в повному обсязі не впроваджено.

Забезпечення нормативних вимог до джерел централізованого питного водопостачання досягнуто частково.

Застосування методології оцінки ризиків здоров'ю населення України від чинників навколишнього природного середовища на практичному рівні не впроваджено.

Розроблено правову базу для державного екологічного контролю за дотриманням законодавства у процесі розміщення, будівництва, експлуатації нових підприємств.

Покращено інформування населення щодо екологічних ризиків. Відбувається розвиток методології та підготовка законопроектів з екологічного страхування.

Покращено висвітлення питань санітарно-епідеміологічного та природоохоронного характеру у програмі підготовки управлінських кадрів. Розвиток ефективної державної системи моніторингу навколишнього природного середовища відбувається повільно.

Рекомендації:

1. Забезпечити функціонування системи автоматичного моніторингу якості атмосферного повітря.
2. Розробити та впровадити нормативну базу оцінки ризиків здоров'ю населення України від чинників навколишнього природного середовища.
3. Розробити та впровадити законодавчу базу екологічного страхування.
4. Розробити нормативну базу щодо інформування населення про ризики від погіршення навколишнього природного середовища

4 ЦІЛЬ

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ІНТЕГРОВАНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Стратегічні завдання

Розроблення та впровадження нормативно-правового забезпечення обов'язковості інтеграції екологічної політики до інших документів, що містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку до 2012 року.

Інтеграція екологічної політики до інших галузевих політик, зокрема, енергетики та промисловості, транспорту, сільського господарства та житлово-комунальних послуг вимагає тісної співпраці з компетентними міністерствами і організаціями та докладного огляду законодавчих і нормативних актів, які були підготовлені різними міністерствами і прийняті урядом.

Адаптація окремих Директив Ради Європи 85/337/ЄЕС; 97/11/ЄС; 2003/35/ЄС; 2001/42/ЄС; 2003/4/ЄС і 2003/35/ЄС здійснена згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.2011, №771 «Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля» та наказу Мінприроди від 08.04.2011, №117 «Про забезпечення оприлюднення заявок про наміри та

висновків державної екологічної експертизи на офіційному сайті Мінприроди». Також підготовлено та подано до Кабінету Міністрів України нову редакцію проекту постанови «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку», в якій враховано вимоги Директиви 85/337/ЄС. Крім цього, Мінприроди України розроблено проекти законів України «Про оцінку впливу на навколишнє середовище» та «Про стратегічну екологічну оцінку». Також, Законом України ратифіковано «Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті».

Мінприроди повною мірою не вдалося забезпечити розроблення та впровадження нормативно-правового забезпечення обов'язковості інтеграції екологічної політики до інших документів, що містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого, регіонального та місцевого розвитку через слабку інституційну спроможність.

Інституційна розбудова і посилення ефективності державного управління в природоохоронній галузі.

Міністерство економічного розвитку та торгівлі, Міністерство енергетики та вугільної промисловості, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство оборони, Мінінфраструктури займаються питаннями охорони довкілля в обмеженому обсязі. Міністерство енергетики та вугільної промисловості Постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 927 затверджено «Технічний регламент щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив». Реалізація зазначеної постанови дала можливість врегулювати питання здійснення державного ринкового нагляду щодо автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив, запобігає реалізації на внутрішньому ринку неякісних палив, забезпечує установлення єдиних обов'язкових для застосування і виконання вимог з безпеки палив. Міністерство інфраструктури Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів» щодо

колісних транспортних засобів» від 06.07.2012 № 5177-VI, розробленим Міністерством інфраструктури спільно з Державним підприємством «ДержавтотрансНДІпроект», в Україні запроваджені екологічні норми рівня «Євро-3» з 1 січня 2013 року та «Євро-4» з 1 січня 2014 року як обов'язкові для колісних транспортних засобів, що вперше реєструються в Україні. Технічним регламентом щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив, розробленим Міністерством енергетики та вугільної промисловості та затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 927, встановлено вимоги до автомобільних бензинів, дизельного палива, екологічних класів Євро3 – Євро5. Наявність таких моторних палив на українському ринку є необхідною умовою для запровадження відповідних екологічних норм для колісних транспортних засобів згідно із Законом. Міністерство екології та природних ресурсів України та обласні державні адміністрації здійснюють державне управління, але його ефективність знизилася в зв'язку із ліквідацією органів управління в адміністративних областях та скороченням штату і обсягів фінансування. Загалом, протягом останніх п'яти років ефективність державного управління у природоохоронній галузі мала тенденцію на пониження через інституційні прогалини та недостатнє фінансування галузі.

Розвиток у рамках процесу «Довкілля для України» партнерства між секторами суспільства з метою залучення до планування і реалізації природоохоронної політики усіх зацікавлених сторін.

Нормативно-правового підґрунтя для постійного процесу «Довкілля для України» не створено. Щороку проводиться міжна-

родний екологічний форум «Довкілля для України», не зважаючи на відсутність фінансування з 2013 року. Форум став платформою для спілкування влади, громадськості, науки і бізнесу у вирішенні актуальних питань раціонального природокористування та охорони довкілля. Організатори Форуму Мінприроди, Міжнародний виставковий центр та Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління. У 2013 році рішенням

Керівного комітету UFI (Всесвітньої асоціації виставкового бізнесу) Міжнародний екологічний форум "Довкілля для України"

отримав статус "Захід, затверджений UFI". Форум «Довкілля для України 2015» організовано за підтримки ВЕГО «МАМА-86».

Впровадження систем екологічного управління та підготовка державних цільових програм з екологізації окремих галузей національної економіки, що передбачають технічне переоснащення, запровадження енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів.

Діючі галузеві стратегії і програми з екологічною складовою

- Концепція загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року (2013 р.)
- Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (2014 р.)
- Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.)
- Енергетична стратегія України на період до 2030 року (2013 р.)
- Національний план дій з відновлюваної енергетики до 2020 року (2014 р.)
- Стратегія розвитку аграрного сектору України на період до 2020 року (2013 р.)
- Транспортна стратегія України на період до 2020 року (2010 р.)
- Національний план дій щодо підвищення рівня благоустрою населених пунктів та прилеглих до них територій на 2010-2015 роки (2009 р.)
- Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. (2007 р.)
- Стратегія національної безпеки України (2007 р.)

- Основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р. (2005 р.)
- Загальнодержавна програма реформування та розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки (2004 р.)
- Стратегія економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки (2004 р.)

Енергетична стратегія України на період до 2030 року була оновлена в 2013 році, сьогодні здійснюється її перегляд як Енергетичної стратегії України на період до 2035 року. Втім, між експертами і громадськістю ще й досі продовжуються дискусії про узгодженість нової Енергетичної стратегії з іншими галузевими програмами, у тому числі екологічними. Нові державні цільові програми не розроблялися, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 № 65 «Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету», якою призупинено розроблення та підготовка проектів нових державних цільових програм, або внесення змін до затверджених цільових програм, що потребують додаткового фінансування з державного бюджету.

Впровадження систем екологічного управління майже не розвивається через відсутність стимулів у підприємств до такого впровадження.

Винятком є великі національні промислово-фінансові групи, які частково впроваджують у практику господарювання принципи/механізми екологічного менеджменту «Система екологічного менеджменту й аудиту – EMAS»; «Система екологічного управління – ISO-14001».

Міжнародною організацією зі стандартизації ISO було здійснено вже 2

перегляди стандартів серії ISO 14000: у 2004 та 2015 роках. До 15.09.2018 триває перехідний період, впродовж якого діють 2 версії стандарту ISO 14001.

Підготовлено проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення міжвідомчого комітету з включення заходів

з екологізації економіки до державних цільових та галузевих програм». Документ погоджено із зацікавленими органами центральної виконавчої влади, подано до Кабінету Міністрів України. Знято з розгляду на засіданні Уряду як такий, що втратив актуальність.

Таблиця 4.1

Чинність Стандарту ДСТУ ISO 14001

Позначення національного нормативного документа	Діє з	Чинний до
ДСТУ ISO 14001:2006 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування»(ISO14001:2004, IDT)	15.05.2006 (наказ № 71 від 13.03.2006)	15.09.2018 (наказ № 172 від 04.12.2015)
ДСТУ ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування» (ISO 14001:2015, IDT)	01.07.2016 (наказ № 221 від 31.12.2015)	

Розроблення і впровадження до 2015 року системи стимулів для суб'єктів господарювання, що впроваджують систему екологічного управління, принципи корпоративної соціальної відповідальності, застосовують екологічний аудит, сертифікацію виробництва продукції, її якості згідно з міжнародними природоохоронними стандартами, покращують екологічні характеристики продукції відповідно до встановлених міжнародних екологічних стандартів.

Розроблення і впровадження до 2015 року системи стимулів для суб'єктів господарювання, що впроваджують систему екологічного управління, принципи корпоративної соціальної відповідальності, застосовують екологічний аудит, сертифікацію виробництва продукції, її якості згідно з міжнародними природоохоронними стандартами, покращують екологічні характеристики продукції відповідно до встановлених міжнародних екологічних стандартів.

- Схвалення у 2012 році Концепції впровадження в Україні більш чистого виробництва та затвердження до 2015 року відповідної стратегії та національного плану дій.

У промисловості та енергетиці:

Розроблено проект концепції впровадження більш чистого виробництва в

Україні, але він не погоджений з Мінфіном та Мін`юстом.

У 2013 році відкрився Центр ресурсо-ефективного та чистого виробництва в Україні під патронатом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України в рамках співпраці держави з ЮНІДО. Стратегія та національний план дій не розроблено.

- *Розроблення до 2015 року методології визначення ступеня екологічного ризику, обумовленого виробничою діяльністю*

екологічно небезпечних об'єктів.

Підготовка та затвердження методології визначення ступеня екологічного ризику, зумовленого виробничою діяльністю екологічно небезпечних об'єктів здійснюється на рівні наукових досліджень. Нормативні документи визначення ступеня екологічного ризику, обумовленого виробничою діяльністю екологічно небезпечних об'єктів не розроблено.

У транспортно-дорожній галузі:

- *Встановлення до 2015 року протишумових споруд/екранів (у місцях, де населені пункти розташовані поблизу автомагістралей) у населених пунктах з кількістю населення не менш як 500 тисяч осіб;*

Станом на початок 2016 року загальна довжина протишумових споруд становить близько 120 км. Мінінфраструктури обмежує доступ до інформації про виконання показника щодо довжини протишумових споруд/екранів, споруджених (у місцях, де населені пункти розташовані поблизу автомагістралей) у населених пунктах з кількістю населення не менше як 500 тисяч осіб [16].

- *Створення до 2015 року економічних умов для розвитку інфраструктури екологічно чистих видів транспорту, зокрема громадського.*

На сьогодні економічні умови для розвитку інфраструктури екологічно чистих видів транспорту не сформовано, відсутня державна підтримка заходу. Закупівля трамваїв і тролейбусів здійснюється

виключно за кошти місцевих бюджетів та інших джерел.

З метою стимулювання розвитку різних видів екологічно чистого транспорту, а також такого, що працює на біологічних видах палива, Мінприроди разом з Держенергоефективності розроблено проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження планів заходів щодо впровадження деяких Директив Європейського Союзу щодо відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива», який передбачає впровадження положень Директиви Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 08.05.2003 № 2003/30/ЄС щодо впровадження біопалива чи інших видів палива з відновлюваних джерел енергії для транспорту.

Триває розвиток велосипедного транспорту майже в усіх великих містах України. Активізовано роботизоване облаштування велосипедних доріжок, на кінець 2016 року їх налічувалось близько 130.

У 2010 році Кабінет Міністрів України ухвалив «Транспортну стратегію України на період до 2020 року», спрямовану на підтримку раціонального та ефективного функціонування транспортної галузі для створення умов соціально-економічного розвитку країни, покращення конкурентоздатності державної економіки та безпеки

транспорту. На жаль, транспортна стратегія лише частково враховує екологічну складову з увагою переважно на підвищенні енергоефективності і лише частково на розв'язанні екологічних проблем.

- Підвищення вимог до забезпечення екологічної безпеки та надійності трубопровідного транспорту;

Підвищення вимог до забезпечення

екологічної безпеки та надійності трубопровідного транспорту не виконано через неузгодженість дій між Мінприроди і Держекоінспекцією та через відсутність належного фінансування заходу.

Актуальність виконання заходу посилюється високим ступенем ризику техногенних аварій на трубопровідному транспорті через зношеність мереж і загрози терористичних актів, особливо на сході України.

У житлово-комунальному господарстві та будівництві:

- Перегляд нормативно-правової бази з метою забезпечення природоохоронних вимог, зокрема щодо енерго- та ресурсозбереження, у процесі промислового та житлового проектування, будівництва, реконструкції та демонтажу споруд.

Стратегічне завдання виконано частково.

Підготовка методичних рекомендацій з розроблення та впровадження енерго-, ресурсозберігаючих та екологічно дружніх технологій і матеріалів у будівництві гальмується через обмеженість фінансування.

Мінрегіонбудом виконувалась робота з перегляду ДБН А 2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні будинків і споруд».

З метою подальшого розвитку нормативної бази та її гармонізації з європейськими вимогами розроблено проект Зміни № 1 до ДБН В.2.6-31:2006 «Теплова ізоляція будівель», зокрема щодо

підвищення вимог до опору теплопередачі огорожувальних конструкцій, зниження максимально допустимих тепловтрат на опалення будинків.

Положення щодо норм дозволяють вирішувати питання забезпечення теплової безпеки при експлуатації будинків та споруд, що сприяє енергозбереженню протягом усього терміну служби будівель.

Розроблено проекти ДБН «Інженерне обладнання будинків і споруд. Опалення, вентиляція та кондиціонування» і ДБН «Житлові будинки».

- Підвищення енерго- та ресурсозбереження в багатоквартирних будинках.

У 2014-2016 рр. активізувалися роботи із підвищення енерго- та ресурсозбереження у багатоквартирних будинках, чому сприяла державна програма підтримки з пільгового кредитування населення [17].

Станом на кінець 2015 року працювало понад 250 регіональних проектів з енергозбереження [18].

Стандарти України з енергетичного аудиту та енергетичного менеджменту гармонізовані з міжнародними нормативними документами.

У сільському господарстві:

- *Створення умов для широкого впровадження екологічно орієнтованих та органічних технологій ведення сільського господарства;*

У 2012 році Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської

продукції та сировини», який регламентує впровадження екологічно орієнтованих та органічних технологій ведення сільського господарства.

На сьогодні в Україні налічується понад 100 сільськогосподарських підприємств, які здійснюють діяльність за принципами органічного господарювання та сертифіковані відповідно до діючих міжнародних стандартів. Площа, що зайнята під органічним виробництвом, становить понад 260 тис. гектарів.

- *Розроблення до 2015 року стимулів із заохочення впровадження систем екологічного управління у військових формуваннях.*

Не забезпечено розроблення стимулів із заохочення впровадження систем екологічного управління у військових формуваннях. Координація робіт між Мінприроди і Міноборони недостатня. Ситуація погіршується через військові дії на сході України.

Інформація про кількість військових об'єктів, які впроваджують систему екологічного управління, кількість проведених екологічних експертиз таких об'єктів відсутня.

Методика впровадження системи екологічного управління у військових формуваннях Міноборони та інструкції з охорони навколишнього природного середовища під час проведення військових навчань (тренувань) у стадії розроблення відповідного відомства.

- *Ліквідація наслідків екологічної шкоди, заподіяної військовою діяльністю, зокрема компенсація збитків державі, завданих тимчасовою дислокацією на території України іноземних військ.*

У військово-оборонній галузі:

Міноборони разом з Державним агентством земельних ресурсів та місцевими органами виконавчої влади проведено інвентаризацію земель оборонного комплексу з метою визначення земельних ділянок, які не передбачаються для використання збройними силами, та прийнято рішення щодо припинення Міноборони права постійного користування такими земельними ділянками.

Відповідно до розпорядження Уряду від 04.09.2013 №773-р «Про передачу цілісних майнових комплексів державних підприємств до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів» у сферу управління Держлісагентства зі сфери управління Міноборони планується до передачі 10 цілісних майнових комплексів державних лісгосподарських підприємств.

В умовах військової агресії РФ на Сході України ситуація залишається вкрай складною. Екологічні й соціально-економічні збитки оцінюються експертами у сотні мільярдів гривень.

У галузі туризму та рекреації:

- *Впровадження до 2015 року систем екологічного управління та посилення державного екологічного контролю за об'єктами туристичного, рекреаційного призначення та готельно-ресторанного бізнесу, розвиток екологічного туризму та екологічно орієнтованої рекреації.*

Державна екологічна інспекція постійно здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням вимог природоохоронного законодавства, у тому числі і об'єктами туристичного, рекреаційного призначення та готельно-ресторанного бізнесу. Але оскільки у II півріччі 2014 та I півріччі 2015р.р. діяв мораторій на проведення перевірок, показники заходів державного нагляду (контролю) зменшились.

Має місце впровадження систем екологічного управління на цих об'єктах, особливо на об'єктах «зеленого» туризму.

- *Розроблення на першому етапі економічних важелів сприяння розвитку екологічного та зеленого туризму;*

Згідно з рекомендаціями Всесвітньої

туристичної організації (ЮНВТО), дійсним членом якої є Україна з 20 жовтня 1997 року, до об'єктів екологічного (зеленого) туризму відносяться рекреаційні зони біосферних заповідників, національні природні парки, регіонально-ландшафтні парки, лісові масиви та інші рекреаційно-природні території, більшість з яких є об'єктами природно-заповідного фонду.

Водночас, відповідно до статті 6 Закону України «Про туризм» розвиток сільського та екологічного (зеленого) туризму віднесено до пріоритетних напрямків державної політики у сфері туризму.

Державним агентством України з туризму та курортів розроблено Концепцію Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року, яка схвалена розпорядженням Уряду від 01.08.2013 № 638. Концепцією визначено шляхи та способи забезпечення гармонійного розвитку пріоритетних видів внутрішнього туризму, а також передбачено заходи з розвитку екологічного (зеленого) туризму.

Однак постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2014, №71 розпорядження скасовано, Державну цільову програму не розроблено.

Динаміка збільшення кількості об'єктів екологічного туризму позитивна, особливо у західних областях України.

Показники ефективності Стратегії

Показники	Одиниця виміру	Результат
Розроблення та затвердження нормативно-правових документів з метою забезпечення обов'язковості інтеграції екологічної політики до інших політик	Факт затвердження	Підготовлено нові і зкорегувано існуючі природоохоронні програми (з 22 секторів природо-охоронними програмами або відповідними розділами в рамках програм розвитку охоплено 17, що становить 77 %) [48, 49]
Частка державних, галузевих, регіональних та місцевих програм розвитку, які пройшли стратегічну екологічну оцінку	Відсотків	Не обліковується
Створення нормативно-правових та організаційних засад функціонування процесу "Довкілля для Європи"	Факт затвердження відповідних рішень	Виконано частково. Проект являє собою партнерство держав-членів ЄЕК ООН, ООН, ін. міжурядових організацій, регіональних екологічних центрів, неурядових організацій, приватного сектору. Станом на 2016 р. проведено 8 Конференцій міністрів [48, 49].
Кількість галузей національної економіки, які підготували, затвердили та впровадили державні цільові програми з охорони навколишнього природного середовища	Штук	11 [48]
Частка підприємств та суб'єктів господарювання, які впроваджують системи екологічного управління згідно з ISO 14000	Відсотки	> 1%
Кількість екологічних підприємств малого бізнесу	Одиниці	Не обліковується
Частка ринкової долі продукції, яка відповідає встановленим екологічним критеріям і ліцензована на право використання знаку екологічного маркування	Відсотки	> 1 %
Частка автотранспортних засобів, що відповідають європейським стандартам Євро-4 та Євро-5	Відсотки	> 19 % [48]
Загальна довжина протишумових споруд/екранів	Кілометри	120 [48]
Частка екологічно чистих видів транспорту	Відсотки	> 1 %
Частка сільськогосподарських земель, на яких використовуються екологічно орієнтовані та органічні технології ведення сільського господарства	Відсотки	> 1 %
Кількість військових об'єктів, які впроваджують систему екологічного управління, кількість проведених екологічних експертиз таких об'єктів	Одиниці	0
Частка об'єктів екологічного туризму в загальній кількості об'єктів туристичного бізнесу	Відсотки	> 1 %

- Мінприроди частково забезпечило розробку нормативно-правового забезпечення обов'язковості інтеграції екологічної політики до інших документів, що містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку. Інформація є фрагментарною, єдиної бази документів не сформовано, оскільки в Україні на інституційному рівні не існує державного органу, який би координував інтеграцію екологічної складової в усі сектори економіки та суспільного життя. Крім того, багато стратегічних галузевих документів, державних програм, концепцій, рішень розроблялося та приймалося в прискореному, часом не скоординованому режимі. Показник може бути ефективним і доцільним за умови відповідної організації процесу й обліку.
- Частка державних, галузевих, регіональних та місцевих програм розвитку, які пройшли стратегічну екологічну оцінку, є незначною, оскільки закон про СЕО не прийнятий. За умови його прийняття і запровадження відповідного механізму показник може швидше обліковуватися і використовуватися для прийняття екологічно орієнтованих рішень.
- Показник «Створення нормативно-правових та організаційних засад функціонування процесу «Довкілля для Європи» реалізовано частково. Через широке коло завдань облік значною мірою ускладнений. Ефективність показника може бути охарактеризована як низька. Динаміка показника позитивна.
- За кількістю галузей національної економіки, які підготували, затвердили та впровадили державні цільові програми з охорони навколишнього природного середовища, ведеться докладна статистика. Відповідна інформація представлена у багатьох профільних і галузевих базах даних, а також відображається у звітності самих суб'єктів господарювання. Показник є ефективним, доцільність його залучення є обґрунтованою. Показник є актуальним, його динаміка позитивна.
- Показник «Частка підприємств та суб'єктів господарювання, які впроваджують системи екологічного управління згідно з ISO 14000», широко використовується у природоохоронній політиці. Інформація має системний і об'єктивний характер. Дані публікуються у спеціальних і фахових джерелах, є легкодоступними. Підприємства зацікавлені у поширенні такої інформації, оскільки це позитивно впливає на їх імідж і конкурентоспроможність на ринку. Показник є актуальним, його динаміка позитивна.
- Облік показника «Кількість екологічних підприємств малого бізнесу» характеризується наявністю методичних проблем через його неформалізований характер. Є значний масив інформації з екологічної діяльності малих підприємств, але сам показник не обліковується.
- Частка ринкової долі продукції, яка відповідає встановленим екологічним критеріям і ліцензована на право використання знаку екологічного маркування, є незначною у загальному обсязі продукції, що виробляється. Облік показника ведеться підприємствами і екологічними організаціями. Дані є розрізненими, загальна статистика не ведеться. Використання показника є доцільним, показник актуальний.
- Облік показника «Частка автотранспортних засобів, що відповідають європейським стандартам Євро-4 та Євро-5», проводиться на загальнодержавному рівні. Показник є актуальним, збір

інформації проводиться регулярно і вона є загальнодоступною. Доцільність використання показника обґрунтована.

- Інформація про показник «Загальна довжина протишумових споруд/екранів» є фрагментарною, загальнодержавна база поки не сформована. Облік ведеться на регіональному рівні. Динаміка показника мінімально позитивна.
- Частка екологічно чистих видів транспорту не обліковується, загальна статистична база даних не розроблена. Окремі дані публікуються фрагментарною. Показник є актуальним, його використання є обґрунтованим.
- Облік частки сільськогосподарських земель, на яких використовуються екологічно орієнтовані та органічні технології ведення сільського господарства, проводиться галузевими інституціями. Інформація представлена у відкритих джерелах, загальна база

знаходиться на стадії формування. Дані представляють самі сільгоспвиробники. Показник актуальний, його використання є доцільним.

- Інформація по показнику «Кількість військових об'єктів, які впроваджують систему екологічного управління, кількість проведених екологічних експертиз таких об'єктів» відсутня, показник не обліковується. Показник є актуальним і його облік має бути започаткований.
- Інформаційна база по показнику «Частка об'єктів екологічного туризму в загальній кількості об'єктів туристичного бізнесу» активно формується. Облік показника проводиться на загальнодержавному рівні, розробляються регіональні бази даних. У наданні актуальної інформації і її поширенні зацікавлені й самі суб'єкти екологічного туризму. Показник є актуальним, його динаміка позитивна.

Висновки:

Розроблено, але не впроваджено нормативно-правове забезпечення обов'язковості інтеграції екологічної політики. На сьогодні не існує цілісної системи державного управління в природоохоронній галузі.

Впровадження систем екологічного управління розвивається повільно через відсутність мотивації. Не розроблена система стимулів для суб'єктів господарювання, що впроваджують систему екологічного управління, принципи корпоративної соціальної відповідальності, застосовують екологічний аудит, сертифікацію виробництва продукції.

Концепцію впровадження в Україні більш чистого виробництва розро-

блено, але не затверджено, є позитивні зрушення на шляху впровадження більш чистого виробництва. Здійснюються заходи з адаптації концепції ресурсо-ефективного та чистого виробництва (РЕЧВ) до умов України шляхом проведення обстеження та надання рекомендацій малим та середнім підприємствам щодо переваг впровадження РЕЧВ. Видано відповідні посібники.

Методологія визначення ступеня екологічного ризику, зумовленого виробничою діяльністю екологічно небезпечних об'єктів, реалізується на рівні наукових досліджень, а не практичних рекомендацій та нормативних документів.

Створення економічних умов для розвитку інфраструктури екологічно чистих видів транспорту не відбулося, але розроблено ряд нормативних документів. Перегляд нормативно-правової бази з метою забезпечення при-

родоохоронних вимог, зокрема щодо енерго- та ресурсозбереження здійснено частково. Підвищення енерго- та ресурсозбереження в багатоквартирних будинках активно розпочалося у 2015 році.

Впроваджено правову базу для

розвитку органічного сільського господарства. Впровадження систем екологічного управління у військових формуваннях, ліквідація шкоди від військових об'єктів відбувається незадовільно. Розвиток зеленого туризму активно поширюється, але екологічний контроль за туристичною галуззю є недостатнім.

Рекомендації:

1. Розробити та впровадити систему стимулів для суб'єктів господарювання, які використовують систему екологічного управління, принципи корпоративної соціальної відповідальності, застосовують екологічний аудит, сертифікацію виробництва продукції.
2. Розробити та впровадити нормативно-правове забезпечення оцінки екологічних ризиків виробничої діяльності.
3. Створити законодавчу базу для оцінки впливу на довкілля небезпечних об'єктів.
4. Здійснити перегляд нормативно-правової бази з метою забезпечення природоохоронних вимог, зокрема щодо енерго- та ресурсозбереження.
5. Впровадити нормативну базу для сприяння розвитку органічного сільського господарства.
6. Розробити та впровадити нормативну базу щодо екологічного управління на об'єктах оборонного комплексу.
7. Розробити та впровадити нормативну базу для сприяння розвитку зеленого туризму.

ПРИПИНЕННЯ ВТРАТ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ І ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

Стратегічні завдання

Створення до 2015 року системи запобіжних заходів щодо видів-вселенців та забезпечення контролю за внесенням таких видів до екосистем, у тому числі морської.

Рішенням Комітету Верховної Ради України у 2014 році надано рекомендації Мінприроди створити систему запобіжних заходів щодо видів-вселенців. У 2015 році НДУ "Український науково-дослідний інститут екологічних проблем" виконано науково-дослідну роботу "Оцінка стану проблеми видів-вселенців (чужорідних тварин і рослин) в Україні та розроблення

рекомендацій щодо законодавчих і організаційних засад врегулювання та створення системи контролю за інтродукцією і поширенням таких організмів на території України відповідно до вимог Конвенції про біорізноманіття та рішень її керівних органів".

Мінприроди за участю представників Державного агентства водних ресурсів, Інституту ботаніки, Київського національного університету, ВГО «Національний екологічний центр України» проведено нараду з розгляду питання щодо екологічного стану р. Сіверський Донець з метою вивчення питання стосовно виявлення факторів і шляхів міграції інвазійних судинних водних макрофітів в Україні, з'ясування їх негативного впливу на водні екосистеми тощо.

У 2012 році виданий наказ Мінприроди України від 29.02.2012 № 107 «Про затвердження форм дозволу на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифіката на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою знищення, та зразка заявки для їх отримання», який зареєстровано в Мінюсті 18.06.2012

Удосконалення до 2015 року нормативно-правової бази щодо системи здійснення контролю за торгівлею видами дикої флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення.

за № 990/21302. Проведена у 2015 році комплексна оцінка стану популяцій наземних

молюсків України показала, що охорони потребує значно більше видів цієї групи, ніж вважалося раніше. Зокрема, у Червоній книзі України кількість видів має бути збільшено з 14 до 45. Для їхньої охорони необхідне створення значної кількості нових об'єктів ПЗФ та змінення правил землекористування в багатьох існуючих об'єктах ПЗФ. Виявлено значну роль, що відіграють мало трансформовані екосистеми заплави р. Десна та Сейм для збереження низки видів коловодних птахів і наголошено на нагальній необхідності створення національного парку «Подесіння» та розширення деяких з його ядер, а також включення цих територій до Смарагдової мережі України для видів птахів з Резолюції №6 Бернської конвенції. У 2015

році продовжено інвентаризацію фауни рукокрилих на території 11 адміністративних областей України (Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська, Полтавська, Кіровоградська, Черкаська, Одеська, Вінницька, Хмельницька області). Слід зазначити, що із 26 видів рукокрилих (кажанів), що мешкають на території України, більшість занесені до Червоної Книги України і всі без винятку – охороняються міжнародними природоохоронними конвенціями, ратифікованими Україною. Продовжено роботу з опрацювання та моніторингу проблеми масової загибелі вечірниці рудої (*Nyctalus noctula*), що зимують в багатоповерхових будівлях на території України.

Проведення до 2015 року інформаційно-просвітницької кампанії щодо цінності екосистемних послуг на прикладі екосистем України, формування до 2015 року та подальше застосування вартісної оцінки екосистемних послуг.

Вартісна оцінка екосистемних послуг розробляється на рівні наукових досліджень, але не застосовується в практичній діяльності.

Інформування щодо цінності екосистемних послуг здійснюється через впровадження навчальних курсів у профільних університетах та проведення тренінгів для фахівців природоохоронної сфери.

Площа екомережі в Україні в 2015 році становила 38% проти запланованих 41%. До екомережі на сьогодні належать (Табл.5.1): сіножаті і пасовища, ліси та лісовкриті площі, відкриті заболочені землі, тощо.

Площа територій природно-заповідного фонду збільшилася до 6,3%, але не відповідає запланованим показникам.

Структура ПЗФ України включає загалом 11 категорій територій та об'єктів загальнодержавного та місцевого значення. З них за кількістю найбільшу частку становлять пам'ятки природи, заказники та заповідні урочища – разом близько 90 % від кількості всіх існуючих об'єктів. За площею понад 85,5%

Доведення до 2015 року площі національної екомережі до рівня (41% території країни), необхідного для забезпечення екологічної безпеки країни, запровадження системи природоохоронних заходів збереження біо- та ландшафтної різноманітності і розширення площі природно-заповідного фонду до 10 % у 2015 році.

ПЗФ припадає на заказники та національні природні і регіональні ландшафтні парки.

В Україні на 01.01.2016 було 649 територій

і об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення: 19 природних і 4 біосферних заповідників, 49 національних природних парків, 310 заказників, 134 пам'ятки природи, 18 ботанічних садів, 7 зоологічних парків, 19 дендрологічних парків, 89 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Їх загальна фактична площа становить 2244,18 тис. га (в межах території України) або 54,97 % від усієї фактичної площі ПЗФ і 3,56 % від площі України. Кількість територій і об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 7555 одиниць

площею 1,84 млн. гектарів.

У 2012 році здійснювалась оцінка природно-заповідних територій на базі геоінформаційних технологій з використанням даних дистанційного зондування Землі.

Відповідно до Конвенції про транскордонне забруднення атмосферного повітря на великі відстані у 2011-2014 роках в Карпатському та Карадазькому природних заповідниках здійснювався фоновий моніторинг.

Таблиця 5.1

Склад земельних угідь, які відносяться до складових національної екомережі

Складові екомережі	Площа (тис. га) станом на 01.01.2015	Прогнозна площа (тис га) на 2015 рік
Сіножаті та пасовища	7848,3	9536,6
Ліси та лісовкриті площі	10630,3	10955,7
Відкриті заболочені землі	982,6	940,4
Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються у господарстві	123,8	136
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	1015,8	1180,8
Води	2426,4	2415
Загальна площа (тис. га), відсоток від загальної площі України	23027,2 38,16%	25164,5 41,68%

Вжиття до 2015 року адміністративних заходів з припинення катастрофічного зменшення запасів водних живих ресурсів унаслідок їх надмірної експлуатації та погіршення стану навколишнього природного середовища.

У 2011 році прийнято Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», який передбачає вжиття заходів із запобігання зменшення запасів водних живих ресурсів.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду України

Категорія територій та об'єктів природно-заповідного фонду	Площа земельних угідь, тис. гектарів		
	станом на 1.01.2010	станом на 1.01.2015	план на 2015 рік
Національні природні парки	1001,8	1231,0	2329,0
Природні заповідники	198,7	205,3	422,0
Біосферні заповідники	246,4	252,1	301,0
Інші категорії	1821,1	2304,1	3223,0
Разом (загальна площа)	3268,0	3992,5	6275,0

- Облік загальної чисельності видів флори та фауни налагоджено, статистичні дані оновлюються кожен рік. Сформовано детальний видовий банк, інтегрований у загальноєвропейську базу даних. Показник інформативний, його використання доцільне.
- Станом на 2015 р. створено один генетичний банк/центр штучного розведення і реакліматизації рідкісних видів рослин і тварин та таких, що перебувають під загрозою зникнення. Інформація обліковується, використання показника доцільне.
- Показник «Частка територій природно-заповідного фонду» обліковується, моніторинг стану ПЗФ здійснюється постійно. Інформаційна база оновлюється

з урахуванням змін стану ПЗФ. Облік показника не викликає труднощів, офіційні дані є інформативними й повними, представлені у відкритих джерелах і на сайті Мінприроди. Динаміка показника позитивна. Використання показника є доцільним.

- Облік кількості й площа акваторій морських вод, включених до територій та об'єктів ПЗФ, здійснюється. Моніторинг змін стану акваторій відображається у поточному режимі, наукові дослідження у зазначеній сфері проводяться постійно. Динаміка показника позитивна. У зв'язку з анексією АР Крим, моніторинг стану Чорноморської акваторії тимчасового затруднений, дані обліку можуть не відображати реальну ситуацію. Використання показника є доцільним.

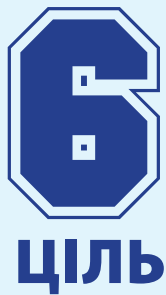
Висновки

Контроль за торгівлею видами дикої флори і фауни є недостатнім. Площа національної екомережі зростає до 38% проти запланованих 41%, а

природно-заповідного фонду до 6,3% проти запланованих 10%. Контроль за припиненням зменшення запасів водних ресурсів внаслідок їх надмірної експлуатації поліпшиться шляхом розробки нормативно-правової бази.

Рекомендації:

1. Розробити та впровадити програму посилення контролю за транскордонною торгівлею видами дикої флори та фауни.
2. Активізувати процес створення регіональних ландшафтних парків, заказників та інших об'єктів природно заповідного фонду.
3. Розробити та впровадити програму посилення контролю за експлуатацією водних ресурсів.
4. Розробити та впровадити правову базу для запобігання надмірної експлуатації та погіршення стану навколишнього природного середовища.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНО ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Стратегічні завдання

Підготовка та схвалення в 2012 році проекту Концепції 10-річних рамок політики сталого споживання та виробництва (ССВ) згідно з Йоганнесбурзьким планом дій, розроблення та реалізація Стратегії та національного плану дій до 2015 року.

Україна підтримала внесені до проекту підсумкового документа «Ріо+20» пропозиції

Європейського Союзу та інших країн щодо реформування системи глобального екологічного управління шляхом збільшення ролі Програми UNEP, перетворення її в спеціалізоване агентство ООН або створення на її базі Світової Екологічної Організації.

Проект Концепції 10-річних рамок політики сталого споживання та виробництва, який задекларовано на конференції «Ріо+20», підготовлено але не було схвалено у 2012 році. Розроблено проект плану заходів з реалізацій положень резолюції «Ріо+20», який також не був схвалений.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» встановив, що для обліку кількісних, якісних та інших характеристик природних ресурсів, обсягу, характеру та режиму їх використання ведуться державні кадастри природних ресурсів:

- державний земельний кадастр,
- державний лісовий кадастр,
- державний водний кадастр,
- державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин,
- державний кадастр природних територій курортів,

Подальший розвиток національної системи кадастрів природних ресурсів, державної статистичної звітності з використання природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища.

- державний кадастр лікувальних ресурсів,
- державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду,

- державний кадастр тваринного світу,
- державний кадастр рослинного світу,
- національний кадастр антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів,

- містобудівний кадастр. .

Кадастри ведуть різні органи виконавчої влади, вони не всі автоматизовані, але доступ до них відкритий

Запровадження до 2015 року системи економічних та адміністративних механізмів з метою стимулювання виробника до сталого та відновлюваного природокористування і охорони навколишнього природного середовища, широкого запровадження новітніх більш чистих технологій, інновацій у сфері природокористування.

У систему природокористування частково впроваджено систему економічних та адміністративних механізмів сталого природокористування. Наприклад у Законі України "Про електроенергетику" законодавчо закріплений "зелений" тариф. Держава гарантує закупівлю у виробників відновлювальної енергії електроенергію за більш високою ціною. Це стосується вітрових та сонячних електростанцій, малої гідроенергетики та біоенергетики.

У 2013 році виконувався пілотний проект сприяння Україні у розробленні й застосуванні економічних інструментів для зменшення впливу на навколишнє середовище екологічно шкідливої продукції в рамках програми «EaP GREEN» для країн Східного партнерства. Надані рекомендації були частково використанні при розробленні проекту Закону України «Про відходи».

Податковим кодексом передбачено пільгове оподаткування для суб'єктів господарювання, що використовують відновлювані джерела енергії, відповідно до

п. 158.1 ст. 158 Податкового кодексу України звільняється від оподаткування 80 % прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України, а саме устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії; енергоефективне обладнання і матеріали, вироби, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів; устаткування для виробництва альтернативних видів палива.

Податковим кодексом також передбачені пільги для розвитку використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива. На 25 % скоротяться податки за земельні ділянки, надані для розміщення об'єктів відновлювальної енергетики. Електроенергія, вироблена з відновлюваних джерел, звільняється від сплати збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну і теплову енергію. Тимчасово, до 1 січня 2020 р., звільняються від оподаткування біопаливо, енергія та тепло, вироблені при використанні біопалива, прибуток підприємств від продажу електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії.

Відповідно до п. 197.16 ст. 197 Податкового кодексу України та ст. 19 Закону України «Про Єдиний митний тариф» встановлені митні та податкові преференції щодо ввезення на митну територію України енергозберігаючого обладнання, устаткування та матеріалів.

Підвищення енергоефективності виробництва на 25 % до 2015 року порівняно з базовим роком шляхом впровадження ресурсозбереження в енергетиці та галузях, що споживають енергію і енергоносії.

За попередніми оцінками, підвищення енергоефективності виробництва до 2015 року становило не більше 5%, тобто виконання заходу – не успішне [19]. Впровадження заходів з енергоефективності домогосподарствами та особливо компаніями, а також державними органами за міжнародними стандартами залишається низьким.

Енергоємність українського виробництва майже у 4 рази перевищує середньоєвропейські значення. За даними Global Energy Statistical Yearbook

та фахівців Асоціації з енергоефективності та енергозбереження енергоємність ВВП становила у 2010 р. – 0,39 кг. нафтового еквіваленту на 1 долар США виробленої продукції. У 2011 р. цей показник дорівнював 0,384, 2012 р. – 0,36, 2013 р., відповідно – 0,339, 2014 р. – 0,320, а у 2015 р. – 0,277.

Основним ресурсом підвищення енергоефективності є система опалення житлових будинків, де споживається близько 60% енергії [21].

Кабінет Міністрів України видав розпорядження від 25.11.2015 №1228-р «Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року», розроблений на основі Національного плану дій з енергоефективності, розробленого для Договірних Сторін Енергетичного Співтовариства, відповідно до вимог Директиви.

Енергоємність ВВП 2010 – 2015 рр.[20]

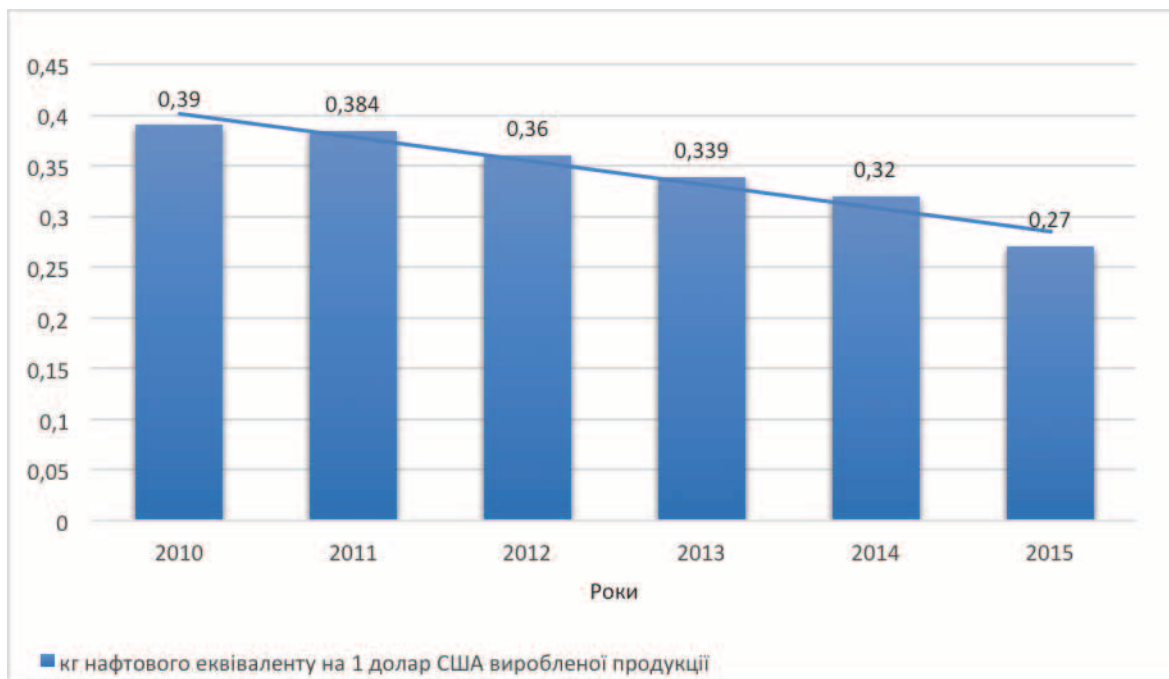

Рис. 6.1. Динаміка енергоємності ВВП

Збільшення обсягу використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії на 25% до 2015 року від базового рівня.

Завдання із збільшення обсягу використання відновлювальних і альтернативних джерел енергії більше, ніж на чверть з 2010 до 2015 року досягнуто. Динаміка зростання основних напрямків відновлювальної енергетики: вітроенергетики, сонячної енергетики, біоенергетики, малої гідроенергетики наведено у таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Встановлена потужність та обсяг виробленої електроенергії об'єктами відновлюваної енергетики, що працюють за «зеленим» тарифом, у 2010-2015 роках [22]

Напрямок відновлюваної енергетики	Встановлена потужність, МВт					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Вітроенергетика	76,6	146,4	193,8	334,1	513,9	513,9
Сонячна енергетика	2,5	188,2	371,6	748,4	818,9	824,7
Мала гідроенергетика	62,5	70,8	73,5	75,3	80,3	81,385
Біомаса	4,2	4,2	6,2	17,2	35,2	35,2
Біогаз	-	-	-	6,5	13,9	13,858
Всього	145,8	409,6	645,1	1181,5	1462,2	2970,143
Вітроенергетика	49,2	89	257,5	636,5	1171,5	314,672
Сонячна енергетика	0,5	30,1	333,6	562,8	485,2	75,067
Мала гідроенергетика	192,5	203,4	171,9	286	250,7	66,999
Біомаса	0,002	9,6	17,7	32,4	60,9	20,121
Біогаз	-	-	-	5	39,3	11,364
Всього	242,2	332,1	780,7	1522,7	2007,6	2503,223

Економічно обґрунтована система платежів за спеціальне використання природних ресурсів та забруднення довкілля до 2015 року не створена.

Мінприроди щороку погоджує проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» щодо індексації ставок екологічного податку та нормативів збору з урахуванням індексу інфляції.

Створення до 2015 року екологічно та економічно обґрунтованої системи платежів за спеціальне використання природних ресурсів та збору за забруднення навколишнього природного середовища для стимулювання суб'єктів господарювання до раціонального природокористування.

Реформування до 2015 року діючої системи фондів охорони навколишнього природного середовища з метою посилення централізації коштів на рівні областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя.

Завдання реформування діючої системи фондів охорони навколишнього природного середовища станом на кінець 2015 року не вирішені, проблемним є питання розподілу коштів з податкових надходжень, які можна

віднести до екологічних.

Починаючи з 2014 року частина коштів екологічного податку спрямовувалася до загального фонду державного бюджету. З 2015 року до надходжень загального фонду державного бюджету належить 20% коштів екологічного податку, до надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів належать 80 % екологічного податку в тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно до закону та перспективного плану формування територій громад, - 55 %, обласних бюджетів – 25 %.

Показники ефективності Стратегії

Показники	Одиниця виміру	Результат
Скорочення витрат природних ресурсів та енергії на одиницю продукції	Відсотки	5 % [49, 51]
Частка джерел енергії з більш низьким рівнем викидів двоокису вуглецю	Відсотки	10 % [22]
Частка використання відновлюваних і нетрадиційних джерел енергії у загальному виробництві енергії	Відсотки	3 % [22]
Щорічний звіт з обігу коштів Державного фонду охорони навколишнього природного середовища	Факт видання	виданий [48]
Обсяг безповоротного використання водних ресурсів для цілей сільськогосподарської діяльності	Млн м куб.	2012 [2, 48]
Розроблення та прийняття планів управління річковими басейнами, до яких включено природоохоронні заходи	Кількість планів	Не виконано [48, 49]

- Показник «Скорочення витрат природних ресурсів та енергії на одиницю продукції» обліковується, інформація оновлюється за результатами поточного моніторингу. Офіційна статистична інформація широко представлена у відкритих джерелах. Значний масив даних та інформації щодо скорочення витрат природних ресурсів та енергії на одиницю продукції і політики енергозбереження подано на офіційному сайті Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження

України. Показник є інформативним, динаміка позитивною і його використання є доцільним.

- Методика обрахунку показника «Частка джерел енергії з більш низьким рівнем викидів двоокису вуглецю» має бути удосконалена і активніше залучати в поточні й перспективні програми розвитку. Інформація є фрагментарною, загальний банк даних відсутній. Облік показника ведеться у галузевому розрізі, динаміка позитивна. Актуальність показника зростає

в умовах реалізації програм підвищення енергоефективності й енергозбереження у промисловості й домогосподарствах.

- Щорічний звіт з обігу коштів Державного фонду охорони навколишнього природного середовища щороку готується та розміщується на сайті Мінприроди.
- Показник «Обсяг безповоротного використання водних ресурсів для цілей сільськогосподарської діяльності» обраховується у галузевому розрізі, офіційна

статистична інформація публікується у відкритих джерелах. Організація збору, обробки і формування єдиної бази даних потребує удосконалення. Динаміка показника позитивна, його використання є доцільним.

- Офіційна інформація про кількість розроблених і затверджених планів управління річковими басейнами, до яких включено природоохоронні заходи, відсутня.

Висновки:

Розробляються методологічні засади політики сталого споживання та виробництва, але стратегія не затверджена. Розвиток національної системи кадастрів природних ресурсів і державної статистичної звітності відбувається, але недостатньо швидко.

Системи економічних та адміністративних механізмів з метою стимулювання виробника до сталого та відновлюваного природокористування і охорони навколишнього природного середовища, широкого запроваджен-

ня новітніх більш чистих технологій, інновацій у сфері природокористування знаходяться у процесі розробки за підтримки міжнародних установ.

Підвищення енергоефективності виробництва відбувається, але недостатньо швидко. Збільшується обсяг використання відновлюваних джерел енергії, але повільніше, ніж це було передбачено.

Систему екологічно та економічно обґрунтованих платежів за спеціальне використання природних ресурсів не створено, а реформування системи фондів охорони навколишнього природного середовища з метою посилення централізації коштів на рівні областей не реалізовано.

Рекомендації:

1. Розробити та впровадити Стратегію сталого споживання та виробництва.
 2. Розробити та впровадити нормативні документи щодо впровадження екологічно та економічно обґрунтованих платежів за спеціальне використання природних ресурсів та систему фондів охорони навколишнього природного середовища на рівні областей.
 3. Розробити та впровадити нормативні документи для сприяння зеленій модернізації економіки України :
- стимулювання виробника до сталого та відновлюваного природокористування;
 - запровадження новітніх більш чистих технологій;
 - запровадження інновацій у сфері природокористування, що знаходяться у процесі розробки, за підтримки міжнародних установ;
 - підвищення енергоефективності виробництва;
 - збільшення обсягу використання відновлюваних джерел енергії.

7 ЦІЛЬ

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Стратегічні завдання

Розроблення та виконання середньострокових регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища як основного інструменту реалізації національної екологічної політики на регіональному рівні.

Закони про співпрацю територіальних громад і державний бюджет із значним розширенням доходної частини місцевого бюджету згідно з вимогами реформ були прийняті в 2014 році разом з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року.

Наказом Мінприроди від 05.12.2012 № 618 затверджено Методичні рекомендації з підготовки, погодження та затвердження Місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища (МПДОНПС), які розміщено на офіційному веб-сайті міністерства. Станом на 01.01.2016 розроблено 74 місцевих планів дій в 9 регіонах України.

Серед існуючих регіональних інструментів варто особливо відзначити як позитивні приклади партнерство «Довкілля

для Європи» та Карпатську Конвенцію, які забезпечують можливість Україні бути повноправним учасником низки успішних проектів загальноєвропейського масштабу і брати участь у формуванні регіональної політики. Наприклад, Стратегії ЄЕК ООН з освіти для збалансованого розвитку та визначати відповідні пріоритети, брати участь у регулярному процесі моніторингу стану довкілля у регіоні, виступати з ініціативами та приєднуватися до міжнародних договорів і конвенцій.

Приклади включення природоохоронних заходів до генеральних планів розвитку великих міст є багаточисельними відповідно до вимог Ольборзької хартії.

Аналіз реалізації регіональної екологічної політики й проведення природоохоронних заходів засвідчив досить високу їх ефективність і активність громадських організацій та державних установ.

Загалом, виконання заходу станом на кінець 2015 р. є успішним, проте потребує системного та комплексного підходу.

Розроблення до 2015 року методології та підготовка місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища.

Місцеві плани дій реалізовано у восьми областях: Волинській, Закарпатській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській, Харківській, Херсонській. Недоліком є некоригованість місцевих планів з Національним планом дій та завданнями Стратегії.

У 2010-2013 рр. адміністративні реформи, спрямовані на децентралізацію влади в Україні, серйозно вплинули на інституційний потенціал і функції управління довкіллям. Обласні управління Мінприроди були ліквідовані, а їх функції частково передані державним обласним/міським адміністраціям. Ця реформа у сфері управління охороною довкілля призвела до втрати екологічної інформації і баз даних, втрати досвідчених кадрів і прогалин в реалізації екологічної політики і законодавства.

Розроблений законопроект «Про стратегічну екологічну оцінку» документів державного планування,

Законодавче забезпечення до 2015 року переходу від соціально-економічного планування до еколого-соціально-економічного планування розвитку регіонів і міст.

прийнятий Верховною Радою в 2016 році та повернутий Президентом України на доопрацювання, повинен стати правовою базою переходу до еколого-соціально-економічного планування розвитку регіонів і міст. Методологія здійснення стратегічної екологічної оцінки апробована на прикладі Стратегій регіонального розвитку Дніпропетровської та Запорізької областей.

Реалізація до 2015 року пілотного проекту щодо поєднання системи територіального планування з процедурами довгострокового прогнозування, еколого-соціально-економічного планування та проведення стратегічної екологічної оцінки на прикладі Карпатського макрорегіону.

У повному обсязі завдання не реалізоване, але підготовлено проект концепції Державної програми сталого розвитку Українських Карпат як складової частини програми Європейського Союзу «Карпатський простір» та Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період 2015 – 2017 роки.

Показники ефективності Стратегії

Показники	Одиниця виміру	Результат
Розроблення та виконання середньострокових регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища	Кількість прийнятих регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища	129 [48, 49]
Обов'язкове включення природоохоронних заходів до генеральних планів розвитку великих міст та їх відповідність вимогам Ольборзької хартії	Кількість прийнятих генеральних планів	Виконується, дані відсутні [48, 49]
Підготовка місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища	Кількість прийнятих місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища	74 [48, 49]

- Показник «Розроблення та виконання середньострокових регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища» обліковується, офіційна інформація про середньострокові регіональні плани дій з охорони довкілля розміщується у відкритому доступі. Станом на 2015 р. усі регіони України мають середньострокові плани охорони довкілля. Недержавні екологічні організації, наукові інституції та громадські об'єднання активно залучаються у процеси розроблення середньострокових регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища. Динаміка показника стало позитивна, його використання є доцільним.
- Показник «Обов'язкове включення природоохоронних заходів до генеральних планів розвитку великих міст та їх відповідність вимогам Ольборзької хартії» поки що не обліковується, інформація відсутня через обмеженість доступу до вказаних даних. Показник актуальний, його динаміка позитивна – факти включення природоохоронних заходів до генеральних планів розвитку великих міст є багаточисельними. За умови організації обліку, показник доцільно використовувати.
- Динаміка показника «Підготовка місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища» позитивна, завдання виконується. Офіційна інформація про кількість підготованих місцевих планів дій з охорони довкілля розміщується на сайтах місцевих рад, доступ до неї відкритий. Організація збору, обробки і формування загальнодержавної бази даних по планах дій потребує удосконалення, його використання є доцільним.

Висновки:

Відбувається розроблення та виконання середньострокових регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища. Підготовлені методичні рекомендації з підготовки, погодження та затвердження Місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища та проведено відповідні навчання для представників місцевих органів виконавчої влади.

Реалізація національної екологічної політики на регіональному рівні потребує цілісного, системного і комплексного підходів, впровадження єдиної методології і принципів планування.

Розроблено законопроект "Про стратегічну екологічну оцінку" документів державного планування, який стане правовою базою переходу до еколого-соціально-економічного планування розвитку регіонів і міст.

Рекомендації:

1. Розробити та впровадити середньострокові місцеві плани дій з охорони навколишнього природного середовища та стратегії сталого розвитку за єдиною методикою відповідно до завдань оновленої Стратегії.
2. Для забезпечення екологічної безпеки при реалізації документів державного планування створити законодавчу базу шляхом доопрацювання та прийняття закону "Про стратегічну екологічну оцінку".

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Аналіз досвіду національної екологічної політики свідчить про необхідність її вдосконалення та перегляду з врахуванням нових норм, стандартів та зобов'язань, які взяла на себе Україна після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Пріоритетним є питання адаптації до стандартів ЄС в екологічній сфері. Партнерські зобов'язання перед Європейським Співтовариством з атомної енергії (2014р.), прийняття Нового порядку денного зі сталого розвитку та 17 Цілей сталого розвитку (2015 р.), Паризька кліматична Угода (вступила в дію з 2016 р.), ратифіковий Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (2016 р.) та інші міжнародні документи потребують нових підходів та термінових кроків усіх стейкхолдерів державної екологічної політики.

Економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, тимчасова окупація територій Криму, частин Луганської та Донецької областей також є чинниками, які впливають на стан екологічної безпеки країни.

Виникла потреба переглянути цілі та стратегічні завдання щодо реагування на загрозу зміни клімату в контексті сталого розвитку та зусиль з подолання бідності. Необхідно розробити національно-визначені внески, спрямовані на досягнення цілей сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки та підвищення здатності адаптуватися до несприятливого впливу зміни клімату. Значну загрозу для навколишнього природного середовища

та здоров'я людини становлять відходи. Це зумовлює необхідність розробки Стратегії поводження із відходами в Україні.

Національна екологічна політика потребує перегляду з урахуванням завдань Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року. Національні плани дій мають бути інтегровані в регіональні програми соціально-економічного розвитку та деталізовані на рівні регіональних та місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища.

Змінюється традиційна модель економічного розвитку, де зростання ВВП не було прямо-пропорційно пов'язано із забрудненням довкілля та використанням невідновлювальних природних ресурсів.

«Зелена» модернізація економіки України спричинена збільшенням вартості енергоносіїв та відкриттям нових ринків в Євросоюзі, де цінується екологічна чиста продукція органічного сільського господарства, що потребує зростання нових напрямків «зеленої» економіки як соціально-відповідального та екологічно-орієнтованого бізнесу, який забезпечує нові робочі місця в сфері відновлювальної енергетики, «зеленого» енергоощадного будівництва, «зеленого» транспорту, екологічного туризму, комплексної переробки відходів.

Формування екологічної свідомості громадян створює умови для впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, енергозбереження, розвитку низьковуглецевої економіки, що дозволить зменшити викиди парникових газів та

забруднюючих речовин у атмосферне повітря, а також скидання забруднюючих речовин у водойми.

Виникла потреба у формуванні системи попередження правопорушень у природоохоронній сфері на основі моніторингу стану навколишнього природного середовища та впровадження автоматизованих інформаційних систем та широкого залучення громадськості до природоохоронного контролю.

Формування системи безперервної екологічної освіти, просвіти, виховання екологічної свідомості, підвищення рівня кваліфікації кадрів центральних органів державного управління та місцевого самоврядування буде сприяти впровадженню сталого споживання та виробництва, тепло- та енергозбереження, забезпечуватиме активну участь громадян в оцінці впливу на довкілля, стратегічній екологічній оцінці, попередженні та контролі забруднення навколишнього природного середовища, сталому використанні природних ресурсів.

Важливим завданням національної екологічної політики залишається створення безпечного сховища радіоактивних відходів для зони відчуження Чорнобильської АЕС та повернення в господарське використання радіаційно забруднених територій.

Також існує потреба у впровадженні системи стандартів екологічного управління згідно ISO 14001, системи державних «зелених» закупівель та впровадження інших заходів стимулювання інтеграції екологічної політики у галузеву і регіональну державну політику та місцеве самоврядування.

Аналіз реалізації цілей та параметрів (індикаторів) визначених у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», свідчить про нагальну потребу гармонізації українських та міжнародних індикаторів оцінки екологічної політики у відповідності до наявних офіційних даних.

Керуючись викладеним, на сьогодні сформовано бачення стану довкілля, якого Україна має досягнути в 2030 році. Спираючись на висновки досяжності цілей та завдань чинної Стратегії, включаючи фінансову спроможність, було запропоновано подовжити термін дії Стратегії до 2030 року.

Формулювання цілей та стратегічних завдань відбувалося таким чином, щоб вони були спрямовані на ліквідацію причин негативних явищ, а не їх наслідків.

Відбулася агрегація подібних цілей, а не їх виключення, а також перерозподіл завдань, і, як наслідок, цілей стало менше. Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва. Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку та використання природно-ресурсного потенціалу України. Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики в процес соціально-економічного розвитку України. Ціль 4. Досягнення стану навколишнього природного середовища, який забезпечить соціально прийнятні рівні ризиків для цілісності екосистем та здоров'я населення. Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Оновлений підхід до формування цілей відповідає сучасним екологічним викликам і сприятиме удосконаленню та розвитку національної екологічної політики на державному та регіональному рівнях.

Оптимізовано кількість індикаторів шляхом вибору найбільш інтегрованих з них і таких, що відповідають можливостям української системи збору і надання щорічної інформації, а також принципам актуальності, зрозумілості та доступності.

Внесення змін до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року» дозволить ліквідувати прогалини в національній екологічній політиці останніх років, підвищить її ефективність та забезпечить цикл стратегічного планування за актуальними для країни пріоритетами.

ВИСНОВКИ

Правовою підставою реалізації національної екологічної політики став Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», розроблений на основі європейських принципів та підходів і прийнятий Верховною Радою України у 2010 році.

Підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та консолідація громадянського суспільства України сприяла активному залученню всіх стейкхолдерів, а не тільки державних органів влади, до реалізації цілей та завдань національної екологічної політики, визначених у законі. Суттєво зросла роль громадянського суспільства та підтримка міжнародних організацій, участь науковців, експертів, представників університетів, місцевих громад у формуванні та реалізації національної екологічної політики.

Реформи системи державного управління 2012-2013 років та 2014-2015 років призвели до фактичної ліквідації екологічних підрозділів у більшості органів державної влади. З 2010 до 2015 року були ліквідовані структурні підрозділи, що опікувалися екологічною політикою в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі, Раді національної безпеки і оборони, Національному інституті стратегічних досліджень при Президенті України. Також ліквідовані Державна агенція екологічних інвестицій та Міністерство надзвичайних ситуацій, на базі якого створено Державну службу з надзвичайних ситуацій, діяльність якої координується через Міністра внутрішніх справ. Міністерство екології та природних ресурсів залишилось без територіальних органів, що призвело до втрати підготовлених кадрів та можливості здійснювати ефективну екологічну політику

на регіональному рівні.

Такі наслідки реформування системи державного управління негативно вплинули на інституційні спроможності держави у забезпеченні ефективності національної екологічної політики. За висновками Міжнародного банку реконструкції та розвитку чинна система управління охороною довкілля вимагає значних зусиль у сфері розробки та організації: законодавчі акти не узгоджуються з міжнародними практиками, нормативні акти часто відсутні, функції різних установ чітко не визначені, що призводить до відсутності деяких функцій, з одного боку, і дублювання з функціями центрального рівня, з іншого. Процеси внесення змін до законодавства і прийняття нових законів стають ефективнішими в результаті адаптації українського законодавства до європейських норм.

Для оптимізації процесу реалізації національної екологічної політики необхідно здійснити наступні кроки:

1. Створити чіткий механізм координації та моніторингу діяльності, щоб уникнути дублювання функцій між різними органами влади і посилити цей механізм на законодавчому рівні шляхом внесення відповідних змін до чинних правових актів.
2. Зміцнити потенціал Мінприроди відповідно до реформи і вимог Угоди про асоціацію Україна-ЄС.
3. Зміцнити потенціал інших центральних державних органів, відповідальних за охорону навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.
4. Впровадити концепцію реформування Державної екологічної інспекції.
5. Переглянути функції, обов'язки і підпорядкованість у сфері управління охорони навколишнього природного середовища та раціонального природокористування між Міністерством екології та природних ресурсів і іншими центральними органами виконавчої влади

та місцевими органами влади.

6. Підвищити та забезпечити розбудову відповідного потенціалу і фахову підготовку працівників державних органів у сфері охорони довкілля та раціонального природокористування та реалізації принципів сталого розвитку на національному і місцевому рівнях із залученням приватного сектора і громадянського суспільства.

Курс Уряду на децентралізацію супроводжується змінами територіального устрою, балансу сил між центральним та місцевим рівнями влади в багатьох сферах відповідальності, у тому числі бюджетних процедур. До завершення переформатування всієї системи державного управління (або, принаймні, до запровадження найбільш фундаментальних змін) необхідно здійснити такі кроки:

1. Чітко визначити повноваження департаментів (управлінь) екології обласних державних адміністрацій відповідно до чинного законодавства.
2. Розмежувати сфери відповідальності між центральним і регіональним рівнями, а також центральними органами влади та їх структурними підрозділами на місцях.

За роки незалежності Україна досягла значних кроків у розвитку екологічного законодавства, ставши учасником міжнародних конвенцій про охорону навколишнього середовища і сталого розвитку та прийнявши широкий спектр правових актів і програм. Обсяг українського екологічного законодавства досить широкий та всебічний (більше 300 правових актів) і охоплює більшість сфер охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів. Однак екологічне законодавство має низку недоліків, для усунення яких необхідно вжити таких заходів:

1. Розробити нормативно-правову базу підтримки цілей сталого розвитку в різних секторах.

2. Здійснити повну оцінку законодавства з метою оцінки екологічних, соціальних та економічних наслідків.

3. Прийняти необхідні законодавчі і нормативні акти з метою виконання зобов'язань України в рамках Угоди про асоціацію Україна-ЄС відповідно до затверджених планів імплементації.

4. Розробити нормативно-правові акти для сприяння зеленій модернізації економіки України, а саме:

- стимулювання виробника до сталого та відновлюваного природокористування;
- запровадження новітніх більш чистих технологій;
- підвищення енергоефективності виробництва;
- збільшення обсягу використання відновлюваних джерел енергії.

5. Розробити нормативно - правову базу для максимально повного використання видобутих корисних копалин, в тому числі води артезіанських свердловин.

6. Розробити нормативну базу для державного регулювання і контролю у сфері поводження з генетично модифікованими організмами.

Ключовим завданням, що стоїть перед Україною, є розширення інструментів екологічної політики та механізмів, що сприяють «зеленому» зростанню. **Розроблення функціональних інструментів екологічної політики, які охоплюють як механізми контрольного типу, так і ринкові інструменти, а також добровільні, підтримувані громадами інструменти політики, допоможуть Україні досягти цілей екологічної політики та сталого зростання і створить стимули для вирішення пріоритетних екологічних проблем.** Для цього необхідно:

1. Зміцнити екологічний моніторинг як ефективний інструмент управління у сфері охорони довкілля та раціонального природокористування.

2. Внести зміни до законодавства з метою запровадження дієвого моніторингу навколишнього середовища з чітким розподілом обов'язків між усіма зацікавленими сторонами щодо збору і надання даних про навколишнє природне середовище, а також надання відповідних фінансових ресурсів для підтримки такої діяльності.
3. Переглянути Положення про Державну систему моніторингу довкілля з урахуванням реформ центральних органів виконавчої влади, адміністративних реформ на національному та регіональному рівнях відповідно до визначених функцій.
4. Зміцнити спроможність державних і місцевих органів влади щодо збору екологічної інформації та її розкриття, а також запобігання втраті наявної документації та архівів у процесі адмінреформ.
5. Оптимізувати процес природоохоронних дозволів. Провести аналіз існуючих природоохоронних дозвільних документів з урахуванням адміністративних змін і встановити відповідний механізм надання дозволів на державному і місцевому рівнях відповідно до міжнародної практики та директив ЄС.
6. Розробити відповідні механізми та інструменти здійснення перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства.
7. Розробити відповідну законодавчу базу і механізми запровадження принципу «забруднювач повинен платити» та комплексну дозвільну систему відповідно до Директиви 2010/75/ЄС.
8. Запровадити механізми оцінки впливу на довкілля (ОВД) як запобіжний засіб і стратегічної екологічної оцінки (СЕО) як інструмент планування.
 - прийняти нові закони «Про оцінку впливу на довкілля» та «Про стратегічну екологічну оцінку» відповідно до директив ЄС і міжнародної належної практики;
 - провести детальний огляд процедур ОВД/СЕО, ролі та функцій різних державних установ. Відповідно до рекомендацій огляду підготувати стандартні процедури і технічні посібники на основі нових законів і узгоджених функцій різних державних та регіональних органів.
 - створити загальнодержавну базу даних ОВД/СЕО, яка була б доступною для всіх зацікавлених сторін.
9. Формувати попит та забезпечити участь громадськості у прийнятті управлінських рішень у сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування.

Отже, виникла необхідність перегляду основних стратегічних завдань державної екологічної політики, що повинні базуватися, перш за все, на виявлених кореневих причинах екологічних проблем України та фінансовій спроможності держави їх розв'язання.

Необхідно запровадити новий аспект формування Стратегії, який допоміг би зрозуміти те, що держава хоче отримати у перспективі найближчих 15- 20 років, що є типовим інструментом стратегічного планування західноєвропейських країн, і надав би змогу чіткіше сформулювати цілі екологічного оздоровлення країни.

Для більш чіткого та всеосяжного формулювання цілей державної екологічної політики необхідне формулювання бачення щодо того, який стан навколишнього природного середовища є бажаним на віддалену перспективу.

У 2030 році Україна має досягти такого стану розвитку, який дозволить більш ефективно використовувати власні природні ресурси, з урахуванням необхідності забезпечення ними прийдешніх поколінь. Видобувні галузі та галузі з переробки сировини мають бути краще збалансовані розвитком малого та середнього бізнесу іншої галузевої спрямованості, а також впровадженням більш

чистого виробництва, інновацій з ресурсо- та енергозбереження, розвитком високотехнологічних сфер виробництва.

В Україні повинні реалізуватися можливості з подальшого розвитку екологічної мережі, у тому числі територій та об'єктів природно-заповідного фонду, за рахунок поступової відмови від екстенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва та екологічного відновлення порушених, засолених і деградованих ґрунтів та ґрунтів, забруднених унаслідок Чорнобильської катастрофи, їх поступового повернення до природного кругообігу.

Реалізація державної політики у сфері зміни клімату дозволить запобігти подальшим втратам та опустелюванню земель, за поручкою чому стане ощадливе використання водних ресурсів та науково, екологічно й економічно обґрунтовані підходи до проведення меліоративних робіт.

Оцінка вартості та розвиток екосистемних послуг має стати однією з альтернатив сільськогосподарському освоєнню земель, а також дозволить реалізувати можливості сталого розвитку суспільства та екосистеми.

Біотичне різноманіття України та екосистемні послуги, які воно надає, до 2030 року повинні бути збереженими, оціненими і відповідним чином відновленими.

Очікується доведення площі природно-заповідного фонду до 15 % від загальної площі держави, що сприятиме збереженню біологічного та ландшафтного різноманіття, відтворенню природних комплексів та об'єктів, підвищенню рівня добробуту населення.

Розвиток економіки, зростання ВВП не повинні бути прямо-пропорційно пов'язаними із забрудненням навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів. Зростання показників, притаманних моделі «зеленої» економіки, зокрема соціально-відповідального та екологічно-орієнтованого бізнесу, має надати можливість створення в межах країни нових робочих місць, а посилення розширеної

відповідальності бізнесу на фоні зростання екологічної свідомості населення призвести до зменшення обсягів утворення відходів, впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів та їх якомога більш повної утилізації та перероблення.

Енергозбереження та підвищення енергоефективності, збільшення виробництва екологічно чистої енергії, впровадження найефективніших низьковуглецевих технологій виробництва та використання нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії, а також впровадження сучасних будівельних технологій з тепло- та енергозбереження дозволять істотно (до 70% відносно базового року) зменшити викиди парникових газів та забруднюючих речовин у атмосферне повітря, а також скидання забруднюючих речовин у водойми.

Міста та інші населені пункти не потребуватимуть територіального розширення, а їх розбудова відповідатиме вимогам адаптації до зміни клімату.

Міжміська транспортна інфраструктура має бути максимально адаптована до потреб міграції та вільного пересування тварин.

Проблема накопичення твердих побутових відходів розв'язуватиметься шляхом побудови потужних сміттєпереробних комплексів.

Очікується, що підприємства не скидають у міську мережу водовідведення забруднюючі речовини в результаті використання локальних очисних споруд. Це надасть можливість впровадити комплекси з утилізації осадів стічних вод, що використовуватимуться як органічні добрива. Очисні споруди міст з населенням понад 250 тис. чоловік повинні бути обладнані установками хімічного вилучення сполук азоту і фосфору.

Інституційну спроможність центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, планується зміцнити шляхом прийняття низки нормативно-правових актів, спрямованих на удосконалення державного управ-

ління та апроксимацію природоохоронного законодавства до екологічного права ЄС.

Упровадження системи електронного урядування та автоматизованих інформаційних систем істотно посилить прозорість, оперативність та якість прийняття управлінських рішень.

Система моніторингу навколишнього природного середовища має бути відновлена, технічно і технологічно переоснащена відповідно до вимог права ЄС.

Технічна, інформаційна та кадрова складові державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів та моніторингу навколишнього природного середовища повинні бути значно поліпшені за рахунок переходу від неефективного тотального природоохоронного контролю до системи попередження правопорушень і моніторингу стану навколишнього природного середовища, зменшення тиску на бізнес-середовище, широкого залучення громадськості до природоохоронного контролю через створення єдиного інтегрованого державного органу природоохоронного нагляду і моніторингу – Державної природоохоронної служби України,

Рівень екологічної освіти, просвіти та виховання громадян України очікувано дозволить впровадження у повсякденне життя українців сталого споживання та виробництва, гарантуватиме їх активну роль у процесах тепло- та енергозбереження, забезпечуватиме активну участь громадян в оцінці впливу на навколишнє природне середовище, стратегічній екологічній оцінці, попередженні та контролі забруднення навколишнього природного середовища, сталому використанні природних ресурсів і відновленні природно-ресурсного потенціалу України.

Формування бачення стану навколишнього природного середовища дозволить чітко визначити цілі та стратегічні завдання державної екологічної політики, спрямовані на досягнення такого стану.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Оновити державну екологічну політику відповідно до міжнародної практики регулярного оцінювання і її корегування з метою удосконалення та згідно з міжнародними угодами і зобов'язаннями, які взяла на себе Україна продовж останніх років, а саме:

Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС.

Цілей сталого розвитку на період до 2030 року (затверджено на 70-й сесії Генеральної асамблеї ООН у 2015 р., м. Нью-Йорк,).

Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020".

Переглянути цілі та стратегічні завдання, спираючись на висновки досяжності цілей та завдань чинної Стратегії та бачення стану довкілля й суспільно-економічних відносин, яких Україна має досягнути в 2030 році, включаючи фінансову спроможність.

Подовжити термін дії Стратегії до 2030 року.

Цілі та стратегічні завдання сформулювати таким чином, щоб вони були спрямовані на ліквідацію причин, а не наслідків.

Відмовитися від концепції нульового ризику та забезпечити перехід до науково обґрунтованих методологій оцінки ризиків та управління ризиками.

Забезпечити максимальне залучення зацікавлених сторін (зокрема, підприємств) до процесу природоохоронного управління, шляхом формування спільних суспільно погоджених цілей та формування програмних

документів щодо їх досягнення.

Визначити конкретні заходи щодо залучення громадськості на всіх важливих напрямках формування (реформування) екологічної політики та до механізмів оцінки успішності її реалізації.

Запровадити механізми сприяння розвитку екологічно орієнтованого та соціально відповідального бізнесу.

Забезпечити розвиток галузевих стратегій.

Переглянути та вдосконалити підходи щодо розвитку системи природоохоронного управління, зокрема:

територіального управління,

відродження моніторингу та його програмно-технічного й інформаційного наповнення;

розмежування природоохоронних функцій від функцій господарюючих державних органів;

Переглянути концептуальні основи освіти та підготовки спеціалістів природоохоронної галузі.

З метою формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва забезпечити дієвість освіти для сталого розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності, інформування про стан навколишнього природного середовища та діяльність органів виконавчої влади, участь громадськості у прийнятті управлінських рішень.

Для забезпечення сталого розвитку та використання природно-ресурсного потенціалу України впровадити екосистемний підхід в управлінську діяльність, забезпечити розширення територій природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі, а також збалансованого розвитку рослинного світу України та інтегрованого управління водними ресурсами на основі екосистемного підходу за басейновим принципом.

Забезпечити інтеграцію екологічної політики в процес соціально-економічного розвитку України через усунення залежностей

ті економічного зростання від збільшення використання природних ресурсів і енергії та підвищення рівня забруднення довкілля, розвиток систем екологічного управління, добровільної екологічної сертифікації та маркування продукції, формування системи захисту критичної інфраструктури України.

Досягнення стану довкілля, який забезпечить соціально прийнятні рівні ризиків для цілісності екосистем та здоров'я населення можливе за допомогою реалізації завдань щодо мінімізації екологічних ризиків, досягнення екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей, виконання заходів зі зменшення обсягу винесення радіонуклідів за межі зони відчуження Чорнобильської АЕС, запобігання неконтрольованому вивільненню ГМО.

Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління буде забезпечено через посилення спроможностей природоохоронного управління у здійсненні моніторингу навколишнього природного середовища та державного контролю, перетворення сфери надрокористування максимально прозору та інвестиційнопривабливугалузь.

Необхідно оптимізувати кількість індикаторів впровадження Стратегії шляхом вибору найбільш інтегрованих з них і таких, що відповідають можливостям української системи збору та надання щорічної інформації.

Розробити механізм реалізації Стратегії на наступний п'ятирічний період, керуючись цілями та завданнями Стратегії, а також фінансовими можливостями держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Обсяг викидів загальнопоширених забруднюючих речовин стаціонарними джерелами 2010-2015 року- Держкомстат України - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Основні показники використання та охорони водних ресурсів (1990-2015) - Держкомстат України України [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Карта забруднення України радіоактивними речовинами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chornobyl.in.ua/uk/radioaktyvne-zabrudnennia.html>
4. Державне агенство лісових ресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article;jsessionid=B1539F517F3D005EA36320FEF966CBBB?art_id=101209&cat_id=32885
5. Програму робіт зі створення Атласу природних техногенних соціальних небезпек і ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.dsns.gov.ua/files/2012/5/11/776.pdf>
6. Утворення та поводження з відходами в Україні у 2011-2015 роках - Держкомстат України України - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Електронна карта відходів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://ecomapa.gov.ua>
8. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» від 22 липня 2014 року № 1602-VII - [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-18>
9. Індекси викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення - Держкомстат України України - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Український реєстр вуглецевих одиниць. - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.carbonunitsregistry.gov.ua/ua/261.htm>
11. Державне агенство екологічних інвестицій - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.seia.gov.ua/seia/control/main/uk/publish/category/625869>
12. Площа земель сільськогосподарського призначення в Україні у 2015 році - Держкомстат України України - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Державна служба надзвичайних ситуацій - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.dsns.gov.ua>
14. Закон України «Про охорону навколишнього середовища » від 25 червня 1991 року, N 1264-XII- [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
15. Здобувач Х.Р. Васишин – НЛТУ України, м. Львів Економічні показники функціонування ринку екологічного страхування в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу -http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2015/25_7/6.pdf
16. Матеріали міжнародної екологічної конференції «Довкілля для України - 2012» - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://old.ecoleague.net/5623003-169-2600.html>
17. Державна підтримка енергозбереження - [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://saee.gov.ua/uk/consumers/derzh-pidtrymka-energozabespechenya>
18. «Пілотні» проекти з енергозбереження: досвід дванадцяти міст України - [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://osbbua.org/news/plotn_proekti_z_energozberezhennya_dosvd_dvanadczyati_mst_ukrani
19. Буток Віктор, Ремінська Оксана. Розробка державної політики щодо управління енергоресурсами. Дослідження проблематики впровадження енергоменеджменту та енергоаудиту. – К., 2015. – 39 с.

20. GlobalEnergyStatisticalYearbook 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://yearbook.enerdata.net>
21. Державне агенство з енергоефективності. [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://saee.gov.ua>
22. Інформація щодо виробництва альтернативних видів палива та енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії – Держенергоефективності України, офіційний сайт – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://saee.gov.ua/uk/activity/vidnovlyuvana-enerhetyka/suchasny-stan>
23. Загальнодержавна програма формування національної екомережі на 2000 - 2015 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.menr.gov.ua/protection/protection6/formuvannya/920-zahalnoderzhavna-prohrama-formuvannia-natsionalnoi-ekomerezhi-na-2000-2015-roky>
24. Potapenko V. Harmonization of green economics development indicators EU, UN, OECD AND Ukrainian [Електронний ресурс]. – Режим доступу<http://green-economics.org.ua/en/harmonization-of-green-economics-development-indicators-eu-un-oecd-and-ukrainian/>
25. McCormick, John (2001). EnvironmentalPolicyintheEuropeanUnion. TheEuropeanSeries. Palgrave. p. 21.
26. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 880-р від 17.10.07 «Про схвалення Концепції національної екологічної політики до 2020 року» - Режим доступу - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/880-2007-p>
27. Кудря С.О. – Стан та перспективирозвитку відновлювальної енергетики в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу -http://www.ive.org.ua/wp-content/uploads/Visn_12_2015_6.pdf
28. Відновлювана енергетика України: підсумки 2015 року- [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://ecoclubua.com/2016/03/vidnovlyuvana-enerhetyka-ukrajiny-pidsumky-2015-roku/>
29. Офіційний вісник ЄС, L 164, 25 червня 2008 р., с. 19–40
30. Ведення лісового господарства в умовах радіоактивного забруднення - [Електронний ресурс] – Режим доступу -http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article;jsessionid=B1539F517F3D005EA36320FEF966CBBB?art_id=101209&cat_id=32885
31. Програма робіт зі створення Атласу природних, техногенних, соціальних небезпек і ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.dsns.gov.ua/files/2012/5/11/776.pdf>
32. Проект Закону про екологічне страхування [Електронний ресурс] – Режим доступу -http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1046&skl=5
33. В. Г. Потапенко, Національний інститут стратегічних досліджень, Київ - до питання розробки концепції впровадження в Україні ресурсоефективного та більш чистого виробництва [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2441>
34. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення концепції впровадження в Україні більш чистого виробництва», розроблений департаментом на виконання Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21.12.2010 № 2818 та пункту 184 Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки, затвердженого розпорядженням кабінету міністрів України від 25.05.2011 № 577.
35. Транспортна стратегія України на період до 2020 року - [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://www.transport-ukraine.eu/page/transportna-strategiya-ukrayini-na-period-do-2020-roku>
36. Ціна війни: економічні і соціальні наслідки конфлікту на Донбасі - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://mediarnbo.org/2014/09/17/tsina-viyeni-ekonomichni-i-sotsialni-naslidki-konfliktu-na-donbasi/>

37. Українська правда - Донбасі - [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.pravda.com.ua/news/2016/10/28/7125065/>
38. Звіт про хід виконання загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України за 2015 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.menr.gov.ua/protection/protection6/formuvannya/>
39. Про формування проекту плану природоохоронних заходів на 2015 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://menr.gov.ua/press-center/news/123-news1/3623-pro-formuvannya-proektu-planu-prirodookhoronnykh-zakhodiv-na-2015-rik>
40. Всеукраїнська екологічна ліга [Електронний ресурс] – Режим доступу -<http://www.ecoleague.net/diialnist/aktsii/rehionalni-prirodookhoronni-aktsii>
41. Наказ Мінприроди України «Про затвердження Методичних рекомендацій з підготовки, погодження та затвердження Місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища (МПДОНПС)» від 04.12.2012 р. №618 - [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://www.menr.gov.ua/normakty/60-9/acts/710-nakaz-vid-05-12-2012-618-pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-z-pidhotovky-pohodzhennia-ta-zatverdzhennia-mistsevykh-planiv-dii-z-okhorony-navkolyshnoho-prirodnoho-seredovyscha-mpdonps>
42. Звіт про стратегічну екологічну оцінку (CEO) Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року, 2014 рік за підтримкою Уряду Канади.
43. Схвалення КМУ «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року №638-р від 1 08.13 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-%D1%80>
44. Колмакова В.М. Активізація діяльності екологічних фондів як інструмент підвищення ефективності фінансового забезпечення екологічної політики // «Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2016: колективна монографія [Андерсон В.М., Балджи М. Д., Баркан В.І. та ін.] / НТУУ «Київський політехнічний інститут»; Інститут телекомунікацій та глобального інформаційного простору НАН.
45. Території та об'єкти природно-заповідного фонду України – Природно-заповідний фонд України, офіційний сайт – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://pzf.menr.gov.ua/pzf-ukraini/teritorii-ta-ob-ekti-pzf-ukraini.html>
46. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1989-14/page>
47. Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування, та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, аналітичні матеріали – [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://komekolog.rada.gov.ua/komekolog/control/uk/publish/article?art_id=58930&cat_id=45228
48. Оцінка виконання Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року та Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки. Підходи (методика) до проведення аналізу ефективності виконання Закону України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року" (від 21.12.2010 р., № 2818-VI) та розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 року № 577-р "Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки". – Київ, 2015.
49. Оцінка ефективності державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища за період 2000-2010 років згідно з показниками, визначеними в Законі України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року" / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національний авіаційний

- університет ; керівник Мовчан Я. І. ; викон. : Радомська М. М., Запорожець О. І., Гардашук Т. В. [та ін.]. – Київ, 2012. – 172 с. – ДР 0112U008114.
50. Огляд стану забруднення навколишнього природного середовища в Україні у 2015 року (за даними мережі спостережень Національної гідрометслужби України) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.studfiles.ru/preview/5201578/>.
 51. Офіційний сайт Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://saee.gov.ua/>.
 52. Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/activity>.
 53. Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/index.php/dopovidi>.
 54. У Мінприроди обговорили з громадськістю впровадження єдиної уніфікованої електронної системи доступу до екологічної інформації // Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/press-center/news/123-news1/5654-u-minprirody-obhovoryly-z-hromadskistiu-vprovadzhenia-iedynoi-unifkovanoi-elektronnoi-systemy-dostupu-do-ekolohichnoi-informatsii>.
 55. Екологічно-орієнтовані стратегії управління соціально-економічним розвитком території / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний університет ; керівник Лук'янихін Вадим Олександрович; викон. : Теліженко О.М., Кислий В. М., Древаль О. Ю. [та ін.]. – Суми, 2014. – 144 с. – ДР 0112U001300.
 56. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Щодо затвердження Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)» від 17 грудня 2012 р. № 659.
 57. Офіційний сайт Державного агентства лісових ресурсів України [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=162794&cat_id=147027.
 58. Мінприроди публікує графік проведення подальших консультацій з громадськістю у рамках підготовки національної стратегії поводження з відходами // Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/public/discussion/5652-plan-hrafik-konsultatsii-shchodo-rozrobky-natsionalnoi-stratehii-povodzhennia-z-vidkhodamy>.
 59. Концепція Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013-2020 роки від 3 січня 2013 р. № 22-р. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/22-2013-%D1%80#n9>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Перелік регіональних програм природоохоронного спрямування

Автономна Республіка Крим	<p>Державна програма соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим на період до 2017 р.;</p> <p>Державна цільова екологічна програма розвитку Криму («Екологічно безпечний Крим») на 2011-2015 рр.;</p> <p>Програма формування регіональної екологічної мережі в Автономній Республіці Крим на період до 2015 р.;</p> <p>Програма регіонального моніторингу навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим на період до 2013 р.;</p> <p>Програма розвитку водного господарства Автономної Республіки Крим на період до 2015 р.</p>
Вінницька	<p>Стратегія регіонального розвитку Вінницької області на період до 2015 р.;</p> <p>Регіональна програма охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів на 2003 – 2011 рр. (рішенням облради продовжена на період до 2015 року);</p> <p>Регіональна програма екологічної мережі Вінницької області на 2004 – 2015 рр.;</p> <p>Програма поводження з токсичними відходами у Вінницькій області;</p> <p>Обласна програма «Питна вода» на 2008-2020 рр.</p>
Волинська	<p>Стратегія економічного і соціального розвитку Волинської області на 2004-2015 рр.;</p> <p>Програма економічного і соціального розвитку Волинської області на 2007-2011 рр.;</p> <p>Обласна цільова програма «Ліси Волині» на період 2002 – 2015 рр.;</p> <p>Регіональна екологічна програма «Екологія 2011–2015 та прогноз до 2020 р.»;</p> <p>Регіональна програма охорони родючості ґрунтів Волинської області на 2004-2015 рр.;</p> <p>Регіональна програма розвитку меліорації земель та поліпшення екологічного стану осушених угідь в Волинській області в 2006 - 2010 рр. та прогноз до 2015 р.</p>
Дніпропетровська	<p>Стратегія економічного і соціального розвитку Дніпропетровської області на період до 2015 р.;</p> <p>Регіональна програма ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах Дніпропетровської області;</p> <p>Регіональна програма розвитку водного господарства у Дніпропетровській області;</p> <p>Обласна комплексна програма поводження з відходами;</p> <p>Програма охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005-2015 рр.;</p> <p>Програма формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006-2015 рр.;</p> <p>Програма моніторингу довкілля Дніпропетровської області;</p> <p>Програма поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами - забруднювачами на 2007-2015 рр.;</p>
Донецька	<p>Програма економічного і соціального розвитку в Донецькій області на 2012 рік (розділ «Охорона навколишнього природного середовища»);</p> <p>Стратегія економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 р.;</p> <p>Програма відновлення і підтримання чистоти водності малих річок Донецької області;</p> <p>Програма розвитку земельних відносин і охорони земель у Донецькій області на 2011 – 2015 роки;</p> <p>Програма поводження з відходами в Донецькій області на 2011 – 2015 роки;</p>

Житомирська	<p>Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2015 р.;</p> <p>Обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2008-2012 рр.;</p> <p>Комплексна довгострокова програма розвитку земельних відносин та охорони земель в Житомирській області на 2007 – 2015 рр.;</p> <p>Загально обласна програма «Питна вода Житомирської області» на 2006 – 2020 рр.;</p> <p>Комплексна програма ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах області.</p>
Закарпатська	<p>Програма економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 – 2014 роки;</p> <p>Програми економічного і соціального розвитку Тячівського, Рахівського, Ужгородського, Хустського, районів та по м. Ужгород і Чоп;</p> <p>Програма реалізації природоохоронних заходів на 2012 рік;</p> <p>Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області до 2015 р.;</p> <p>Програма комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиси в Закарпатській області на 2006-2015 рр.;</p> <p>Програма перспективного розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Закарпатській області на 2006-2020 рр.;</p> <p>Обласна Програма «Питна вода Закарпаття» на 2000-2020 рр.</p>
Запорізька	<p>Програма охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області (в стадії розробки).</p> <p>Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 р.;</p> <p>Програма ліквідації наслідків підтоплення в Запорізькій області містах і селищах;</p> <p>Програма поводження з твердими побутовими відходами в Запорізькій області на 2008 – 2012 рр.;</p> <p>Програма «Питна вода».</p>
Івано-Франківська	<p>Стратегія економічного і соціального розвитку територій Івано-Франківської області до 2015 р.;</p> <p>Програма охорони навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області до 2015 р.;</p> <p>Програма моніторингу довкілля Івано-Франківської області на 2008-2015 рр.</p> <p>Програма формування регіональної екологічної мережі в Івано-Франківській області;</p> <p>Програма охорони, відтворення, раціонального використання земель лісового фонду спеціалізованого лісомисливського науково-дослідного природно-заповідного господарства «Чорний ліс» на 2005-2015 роки;</p>
Київська	<p>Стратегія розвитку Київської області на період до 2015 р.;</p> <p>Охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів Київської області на період до 2016 р.;</p> <p>Поводження з твердими побутовими відходами у Київській області на 2007-2011 рр.;</p> <p>Програма ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах Київської області у 2003-2030 роках;</p> <p>Регіональна програма захисту сільськогосподарських угідь та територій населених пунктів Київської області від підтоплення у 2009-2013 роках та прогноз до 2015 роки;</p> <p>Регіональна програма розвитку лісового господарства Київської області до 2015 року «Ліси Київщини»;</p>

<p>Кіровоградська</p>	<p>Стратегія економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на період до 2015 р.;</p> <p>Обласна програма «Центральний регіон – 2015»;</p> <p>Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища у Кіровоградській області на 2009-2012 рр.;</p> <p>Обласна програма формування національної екологічної мережі на території Кіровоградської області на 2003-2015 рр.;</p> <p>Обласна програма «Ліси Кіровоградщини» на 2010-2015 рр.;</p> <p>Обласна програма захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод у Кіровоградській області на період до 2010 р. та прогноз до 2020 р.;</p> <p>Обласна програма «Питна вода Кіровоградської області» на 2005-2020 рр.;</p> <p>Регіональна програма «Родючість на 2007-2015 рр.»;</p> <p>Обласна програма поводження з непридатними та забороненими до використання пестицидами та агрохімікатами на 2008-2012 рр.;</p> <p>Комплексна обласна програма запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру у Кіровоградській області на 2006-2010 рр. та на період до 2015 р.;</p> <p>Комплексна обласна програма захисту населення Кіровоградської області від впливу іонізуючого випромінювання на 2009-2012 рр.</p>
<p>Луганська</p>	<p>Стратегія регіонального розвитку Луганської області;</p> <p>Обласна програма з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 рр.;</p> <p>Регіональна цільова програма розвитку екологічної мережі Луганської області на 2010-2020 роки;</p> <p>Програма транскордонного співробітництва Луганської області на 2008-2015 рр.;</p> <p>Регіональна програма «Питна вода Луганщини на 2006-2020 рр.»;</p> <p>Обласна програма «Ліси Луганщини-2015»;</p> <p>Регіональна комплексна програма захисту від підтоплення території міст і селищ Луганської області на 2010-2019 роки;</p> <p>Регіональна програма поводження з твердими побутовими відходами у Луганській області;</p>
<p>Львівська</p>	<p>Стратегія розвитку Львівської області до 2015 р.;</p> <p>Програма соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області на 2011 р.;</p> <p>Регіональна програма забезпечення діяльності регіональних ландшафтних парків області на 2011 - 2013 рр.;</p> <p>Обласна програма поводження з твердими побутовими відходами на період 2006-2015 роки;</p> <p>Регіональна програма формування екологічної мережі Львівської області на 2007 - 2015 рр.;</p> <p>Програма охорони навколишнього природного середовища Львівської області на 2009-2012 рр.;</p> <p>Регіональна комплексна програми поліпшення екологічного стану басейнів річок у Львівській області на 2007-2010 рр. з прогнозом до 2015 р.;</p> <p>Програма розвитку лісового господарства Львівської області на 2010-2015 роки;</p> <p>Регіональна програма розвитку заповідної справи у Львівській області на 2009-2020 роки;</p> <p>Програма поводження з токсичними відходами;</p> <p>Регіональна програма «Питна вода України» у Львівській області на 2006-2020 роки</p> <p>Регіональна програма екологічної освіти та виховання Львівщини на 2010-2014 роки</p> <p>Обласна програма скорочення викидів парникових газів у Львівській області на 2009-2012 роки;</p> <p>Програма скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств-забруднювачів Львівської області на 2009-2017 роки;</p>

Миколаївська	<p>Стратегія економічного і соціального розвитку Миколаївської області на період до 2015 р.;</p> <p>Програма охорони довкілля та раціонального природокористування Миколаївської області на 2009 – 2015 роки;</p> <p>Програма моніторингу довкілля Миколаївської області;</p> <p>Обласна Цільова програма «Ліси Миколаївщини 2001 – 2015 рр.»;</p> <p>Обласна програма «Питна вода Миколаївщини» на період до 2020 р.</p> <p>Обласна Програма охорони та підвищення родючості ґрунтів на 2006-2015 роки;</p> <p>Програма поводження з твердими побутовими відходами в Миколаївській області на період до 2020 року;</p> <p>Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства Миколаївської області на 2010-2014 роки;</p>
Одеська	<p>Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області на період до 2015 р.;</p> <p>Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Одеській області на 2009-2013 роки;</p> <p>Програма формування національної екологічної мережі в Одеській області на 2005-2015 рр.;</p> <p>Регіональна програма поводження з твердими побутовими відходами в Одеській області до 2011 р.;</p> <p>Регіональна програма поводження з токсичними відходами в Одеській області на 2008-2015 роки;</p> <p>Регіональна програма з охорони і відтворення, підвищення продуктивності та раціонального використання лісів області «Ліси Одещини» на 2005-2015 рр.</p>
Полтавська	<p>Стратегія розвитку Полтавської області на період до 2015 р.;</p> <p>Обласна програма ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах Полтавської області;</p> <p>Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2012 – 2015 роки (Довкілля – 2015);</p> <p>Обласна Програма поводження з твердими побутовими відходами на 2005 – 2011 рр.;</p> <p>Програми розвитку мисливського господарства Полтавської області з 2008 по 2013 р.;</p> <p>Обласна цільова програма комплексного розвитку лісового господарства «Ліси Полтавщини до 2015 р.»;</p> <p>Регіональна цільова програма поводження з непридатними хімічними засобами захисту рослин на 2011-2013 роки;</p>
Рівненська	<p>Стратегія економічного та соціального розвитку Рівненської області на період до 2015 р.;</p> <p>Обласна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на 2009-2012 роки;</p> <p>Обласна програма збереження водності малих річок, охорони їх від забруднення та засмічення і використання екологічно чистих підземних вод виключно для питного водопостачання;</p> <p>Регіональна програма поводження з твердими побутовими відходами на 2004-2011 роки;</p>
Сумська	<p>Стратегія розвитку Сумської області на період до 2015 року «Нова Сумщина – 2015»;</p> <p>Програма збереження біологічного різноманіття та розвитку природно-заповідного фонду в Сумській області на перспективу до 2015 р.;</p> <p>Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища Сумської області до 2015 р.;</p> <p>Обласна програма «Питна вода України» на 2006-2020 рр.;</p> <p>Програма «Ліси України – Сумська область до 2015 р.».</p> <p>Програма відродження малих річок у Сумській області;</p>

Тернопільська	<p>Стратегія розвитку Тернопільської області на період до 2015 р.;</p> <p>Програма охорони навколишнього природного середовища Тернопільської області на 2012-2015 роки;</p> <p>Програма формування регіональної екологічної мережі Тернопільської області на 2002-2015 рр.;</p> <p>Комплексна регіональна програма захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь в Тернопільській області в 2006-2010 рр. та прогноз до 2015 р.</p> <p>Програма протипаводкового захисту у Тернопільській області на 2009-2025 роки;</p> <p>Питна вода Тернопілля;</p>
Харківська	<p>Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 р.;</p> <p>Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009-2013 рр. та на перспективу до 2020 р.;</p> <p>Програма формування національної екологічної мережі в області на 2002-2015 рр.;</p> <p>Програма «Ліси Харківської області» на період 2003-2015 рр.;</p> <p>Програма поводження з твердими побутовими відходами на 2005-2014 рр.;</p> <p>Програма «Питна вода Харківської області» на 2006-2020 рр.</p>
Херсонська	<p>Стратегія економічного і соціального розвитку Харківської області на період до 2015 р.;</p> <p>Програма стабілізації екологічного стану навколишнього природного середовища та підвищення рівня соціально-економічного розвитку Херсонської області («Екологія – 2015»);</p> <p>Програма моніторингу довкілля Херсонської області на 2010-2015 роки;</p> <p>Питна вода Херсонщини на 2006 – 2020 роки;</p> <p>Обласна програма «Ліси Херсонщини» на 2002-2015 рр.;</p> <p>Програма розвитку вітроенергетики в Херсонській області до 2030 року;</p> <p>Програма запобігання виникненню та ліквідації аварій (надзвичайних ситуацій) техногенного та природного характеру і оперативного реагування на них у Херсонській області на 2010 – 2015 роки;</p> <p>Комплексна програма захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод у Херсонській області на період до 2010 року та прогноз до 2020 року;</p> <p>Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства Херсонської області на 2011-2014 роки;</p>
Хмельницька	<p>Стратегія економічного і соціального розвитку Хмельницької області на 2004-2015 рр.;</p> <p>Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 рр.;</p> <p>Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Хмельницької області на 2011-2015 рр. ;</p> <p>Програма моніторингу довкілля Хмельницької області на 2011-2016 рр.</p> <p>Регіональна програма поводження з небезпечними (токсичними) відходами у Хмельницькій області на 2010-2015 роки;</p> <p>Програма поводження з твердими побутовими відходами на 2006-2011 роки;</p>
Черкаська	<p>Стратегія розвитку Черкаської області на період до 2015 р.;</p> <p>Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Черкаській області до 2016 року;</p> <p>Програма моніторингу довкілля в Черкаській області (в стадії розробки);</p> <p>Обласна програма утилізації непридатних, заборонених до використання та невідомих пестицидів;</p> <p>Обласна програма поводження з твердими побутовими відходами;</p> <p>Регіональна програма моніторингу довкілля в Черкаській області;</p> <p>Обласна програма «Питна вода Черкащини» на 2006-2020 рр.;</p> <p>Обласна програма розвитку водного господарства Черкаської області до 2020 року (в стадії розробки);</p>

Чернівецька	Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2015 р.; Комплексна програма з охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів «Екологія» у Чернівецькій області на 2011 - 2015 роки; Програма екологічного моніторингу навколишнього природного середовища в Чернівецькій області «Еко-моніторинг»;
Чернігівська	Стратегія розвитку Чернігівської області на період до 2015 р.; Програма охорони навколишнього природного середовища області на 2011-2015 рр. та на перспективу до 2020 р.; Програма формування національної екомережі в Чернігівській області на 2003-2015 рр.; Програма розвитку водного господарства в Чернігівській області на 2002 – 2011 рр.; Програма ліквідації наслідків підтоплення території у містах і селах Чернігівської області; Програма «Захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь в Чернігівській області у 2006 - 2010 рр. та прогноз до 2015 р.»
м. Київ	Київська міська програма охорони навколишнього природного середовища на період до 2015 року Програма розвитку зеленої зони м. Києва на період 2010-2015 рр. та концепція формування зелених насаджень в центральній частині міста; Програма поводження з побутовими відходами у м. Києві на 2001-2015 рр.; Програма «Питна вода м. Києва на 2011-2020 рр.»;
м. Севастополь	Програма соціально-економічного, екологічного і культурного розвитку м. Севастополя на період до 2015 р.; Проект Регіональної програми охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки м. Севастополя на 2011 – 2015 роки (в стадії затвердження); Питна вода м. Севастополя на 2007-2020 рр.;

ПРИКЛАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Миколаївська область

З метою реалізації державної стратегії досягнення безпечних для людини стандартів оточуючого середовища та невиснажливого використання природних ресурсів на території області рішенням Миколаївської обласної ради від 24.06.2011 № 3 затверджено Програму охорони довкілля та раціонального природокористування Миколаївської області на 2011 – 2015 роки, яка ідейно та структурно входить до складу Програми економічного і соціального розвитку Миколаївської області на 2011 – 2014 роки «Миколаївщина – 2014», відповідає її основній меті та реалізується в межах наявних фінансових і матеріальних ресурсів.

Програмою визначено 11 основних екологічних проблем регіону, вирішення яких дозволить зменшити рівень забруднення водойм господарсько-побутовими стоками, деградацію екологічних систем під впливом трансформації ландшафтів, вичерпання та забруднення підземних вод та забруднення атмосферного повітря, забезпечити збереження наявного ландшафтного та біологічного різноманіття, підвищити рівень екологічної освіти населення та громадської обізнаності.

Харківська область

Рішенням Харківської обласної ради від 23.12.2010 № 27-ІУ (III сесія VI скликання) затверджено Стратегію Сталого розвитку Харківської області до 2020 року, відповідно якої Управління охорони навколишнього

природного середовища в Харківській області визначено виконавцем з розробки наступних Програм:

1. Програма покращення стану атмосферного повітря у Харківській області до 2016 року.
2. Програма збереження малих річок у Харківській області до 2016 року.

З метою виконання програми Стратегії сталого розвитку Харківської області, покращення стану атмосферного повітря, та враховуючи відсутність фінансування розробки проекту «Програми покращення стану атмосферного повітря Харківської області на період з 2012 по 2016 роки» Управлінням було внесено зміни та доповнено пріоритетними заходами розділ «Охорона атмосферного повітря» Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009-2013 роки та на перспективу до 2020 року» (зі змінами), яка затверджена рішенням VIII сесії УІ скликання Харківської обласної ради від 27.10.2011.

Згідно з рішенням сесії Харківської обласної ради від 18.08.2011 №225 – VI «Розподілом коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2011 рік» виділено кошти на розробку проекту Програми збереження малих річок Харківської області до 2016 року у сумі 250,00 тис. гривень (профінансовано 85 тис. гривень). Роботи щодо розроблення програми виконує переможець тендеру (Український науково-дослідний інститут екологічних проблем).

Управлінням, спільно з УкрНДІЕП ведеться робота щодо проведення зустрічі

з представниками громадських організацій для обговорення змісту завдань і заходів Програми, за результатами якої, вона має бути винесена на затвердження Харківською обласною радою.

Черкаська область

Головним управлінням агропромислового розвитку облдержадміністрації спільно з регіональним центром наукового забезпечення агропромислового виробництва області та Черкаським обласним державним проектно-технологічним центром охорони родючості ґрунтів і якості продукції розроблено і затверджено цільові галузеві програми: «Зерно Черкащини 2008 – 2015», «Комплексна біологізація захисту рослин 2008 – 2015», «Програма розвитку овочівництва Черкаської області на 2011 – 2015 роки», Програма з охорони і підвищення родючості ґрунтів Черкаської області», «Родючість 2008 – 2015».

**Узагальнена інформація
місцевих органів виконавчої влади щодо
розроблення та затвердження місцевих планів дій з охорони навколишнього
природного середовища**

Одиниці адміністративно- територіального поділу України	Інформація місцевих органів виконавчої влади
Вінницька	Департаментом екології та природних ресурсів листами від 11.06.2013 р. № 87/04 та від 11.08.2014 р. № 3771/07-01-07 доведено до відома районних державних адміністрацій та міст обласного значення необхідність розроблення та затвердження згаданих планів у визначені законодавством терміни, а також надано розроблені Мінприроди України «Методичні рекомендації з підготовки, погодження та затвердження Місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища».
Волинська	На даний час на території області діє Регіональна екологічна програма "Екологія 2011 - 2015 та прогноз до 2020 року", затверджена рішенням обласної ради від 28 грудня 2010 року № 2/42. Розпорядженням Голови ОДА від 10.04.12 № 150 затверджено заходи з реалізації в області НПД та створено робочу групу з розроблення обласного плану дій з охорони навколишнього природного середовища.
Дніпропетровська	З метою забезпечення екологічно-збалансованого розвитку регіону та зменшення антропогенного навантаження на довкілля, затверджено Комплексну регіональну програму (стратегію) екологічної безпеки та збереження клімату Дніпропетровської області на 2016-2025 роки (Рішення Дніпропетровської обласної ради від 21.10.2015 № 680-34/VI. Додатково на вирішення екологічних проблем регіону направлена дія місцевих екологічних програм, які затверджені у всіх містах та районах області.
Донецька	На виконання доручення Президента України від 13.07.12 № 1-1/1820 розроблено План дій з охорони навколишнього природного середовища Донецької області на 2013-2020 роки, який затверджено рішенням Донецької облради від 30.05.13 № 6/21-509 та розміщено на офіційному сайті Донецької обласної ради.
Житомирська	Розроблення та затвердження місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища проводиться із залученням усіх заінтересованих робіт. Плани затверджуються на відповідний рік. Фінансування заходів проводиться за рахунок коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.
Закарпатська	Розпорядженням Голови ОДА від 22.11.12 № 622 затверджено Регіональний план дій з охорони навколишнього природного середовища Закарпатської області на 2013-2015 р.

Запорізька	Рішенням Запорізької облради від 28.03.2013 № 29 затверджена обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, розроблена у відповідності з основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 року та НПД. До Програми увійшов комплекс узгоджених і взаємопов'язаних природоохоронних, правових, економічних, організаційно-технічних та інших заходів для відновлення і забезпечення сталого функціонування усіх екосистем регіону на період до 2020 року.
Івано-Франківська	На сьогодні функціонує «Програма охорони навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області до 2020 року» затверджена рішенням Івано-Франківської обласної ради від 25.12.2015 № 59-2/2015. В області розпочато роботу по формуванню МПДОНПС. Практично у кожній адміністративній одиниці області утворені та затверджені ініціативні групи.
Київська	На 2013 рік за кошти обласного фонду передбачено виділити 95 тис. грн. на захід «Розроблення та затвердження місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища із залученням усіх заінтересованих сторін». В деяких районах та містах обласного значення місцеві плани дій з охорони навколишнього природного середовища знаходяться на стадії розробки та затвердження. В зв'язку з наявністю в районах існуючих Програм по охороні навколишнього природного середовища, які містять необхідні заходи для вирішення існуючих проблем вважають не доцільним розробку місцевих планів дій.
Кіровоградська	Тривають роботи з підготовки та затвердження МПДОНПС. Здійснюється аналіз існуючих проблем, оцінки наявних ресурсів та можливостей для реалізації МПДОНПС.
Луганська	На даний час в Луганській області діють 3 регіональні програми.
Львівська	Видано доручення Голови ОДА від 01.08.11 № 65/0/6-11, пунктом 20 якого передбачено забезпечення розробки та затвердження місцевих планів дій районів та міст області. Місцеві плани дій розроблені та затверджені Бродівською, Буською, Городоцькою, Жидачівською, Жовківською, Миколаївською, Перемишлянською, Пустомитівською, Радехівською, Сокальською, Старосамбірською, Стрийською, Турківською, Яворівською районними державними адміністраціями. В Дрогобицькому, Кам'янка-Бузькому, Мостиському районах Львівської області затверджені екологічні програми, які містять план дій з охорони навколишнього природного середовища. В Золочівському районі затверджено Перелік заходів, обсягів та джерела фінансування Програми охорони навколишнього природного середовища на 2013-2015рр., а в Самбірському – Основні заходи, спрямовані на реалізацію Програми охорони навколишнього природного середовища до 2017 року. Львівською міською радою розроблена та затверджена Комплексна екологічна програма на 2012-2016 рр. для м. Львова, яка містить план дій. Міською радою м. Борислава розроблено заходи щодо покращення та стабілізації екологічної ситуації у м. Бориславі та смт. Східниця на 2011-2015 роки. У м. Моршині діє Екологічна програма на 2012-2015 роки, в м. Новий Розділ – заходи по виконанню екологічної програми м. Новий Розділ на 2008-2015 роки. Самбірською міською радою затверджено Місцевий план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2013-2015 роки. У м. Стрий діє Програма природоохоронних заходів місцевого значення по м.Стрий на 2013-2015 роки.

Миколаївська	На сайті управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації для ознайомлення та використання при розробленні планів розміщено «Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки», «Методичні рекомендації з підготовки, погодження та затвердження Місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища», затверджено наказом Мінприроди від 05.12.2012 №618, та презентацію щодо порядку розробки планів.
Одеська	В області діють 2 регіональні програм з питань охорони довкілля. Районними державними адміністраціями, виконкомми рад міст обласного значення ведеться робота щодо розробки, затвердження та реалізації МПДОНПС.
Полтавська	В районах області діють (16) та розробляються (2) програми охорони довкілля. У двох містах та 8 районах триває робота по розробці МПДОНПС
Рівненська	Розроблено обласну програму охорони навколишнього природного середовища на 2012-2016 роки, схвалено розпорядженням Голови ОДА від 25.07.12 № 395 та затверджено рішенням облради від 16.11.2012 № 723, де одним з пріоритетних напрямків та основних завдань у 2016 році є реалізація державної політики у сфері охорони довкілля
Сумська	В області діє Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища Сумської області до 2015 року, затверджена облрадою у 2008 році. В області затверджено 11 районних та 6 місцевих програм охорони навколишнього природного середовища. Розроблено проекти 2 обласних програм: розбудови регіональної екологічної мережі на період до 2015 року та моніторингу довкілля. у 2013 році заплановано розроблення обласної програми поводження з твердими побутовими відходами. Всі ці програми увійдуть як складові в обласний план дій з охорони навколишнього природного середовища, розроблення якого запланована на 2014 рік.
Тернопільська	Затверджена «Програма охорони навколишнього природного середовища в Тернопільській області на 2014-2020 роки», де одним з пріоритетних напрямків та основних завдань у 2016 році є реалізація державної політики у сфері охорони довкілля.
Харківська	Розроблено проект місцевого плану дій з охорони навколишнього природного середовища. 28.08.2014 відбулося засідання круглого столу в рамках обговорення щодо розробки, внесення пропозицій та корегувань до проекту МПДОНПС В області діють 6 обласних природоохоронних програм, які відповідають цілям та напрямкам НПД.
Херсонська	На сьогодні розробляється План дій з охорони навколишнього природного середовища в Херсонській області на період до 2020 року.
Хмельницька	В області діють 4 районні плани дій з охорони навколишнього природного середовища. Приведено у відповідність до НПД Комплексну програму охорони навколишнього природного середовища Хмельницької області, частково розроблені місцеві програми з охорони навколишнього природного середовища та ведеться робота з розроблення МПДОНПС.
Черкаська	Розроблені місцеві плани дій у 9 районах області та 2 містах обласного значення. В 6 районах продовжується діяльність щодо розробки та затвердження місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища.

Чернівецька	Розроблено низку регіональних програм з охорони довкілля: «Регіональну програму розвитку малої гідроенергетики Чернівецької області на 2011-2015 роки», «Комплексну програму захисту від шкідливої дії вод міст і селищ міського типу Чернівецької області на 2011-2015 роки», «Екологія майбутнього».
Чернігівська	Місцеві плани дій з охорони навколишнього природного середовища Департаментом не розроблялися. Розв'язання екологічних проблем області реалізується в рамках Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2014 – 2020 роки та забезпечуються шляхом об'єднання та координації зусиль органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, природоохоронних організацій, підприємств, наукових установ, засобів масової інформації, населення, громадських організацій на обласному та місцевому рівнях, мобілізації наявних ресурсів для реалізації спільно запланованих заходів, залучення зацікавлених сторін до вирішення пріоритетних проблем, підвищення рівня обізнаності населення та його залучення до реалізації природоохоронної політики.
м. Київ	Розробляється проект Комплексної цільової програми екологічного благополуччя та безпеки у м. Києві на період до 2016 -2018 року.

Висновки:

Інформація отримана з 23 регіонів. Відсутня – з Луганської та Донецької областей.

У 16 областях розпочата робота з розробки та затвердження планів дій з охорони навколишнього природного середовища (регіональних чи/та місцевих).

Найрезультативніша робота щодо розроблення та затвердження місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища проведена у Львівській, Хмельницькій, Полтавській та Херсонській областях.

Термінологічна невизначеність призводить до підміни терміну місцевий план дій з охорони навколишнього природного середовища - «МПДОНПС».

Додаток 3. Перелік діючих регіональних природоохоронних програм і тих, що розробляються в областях у 2015 році

Упродовж 2015 року затверджено регіональні програми охорони навколишнього природного середовища у 5 областях: Дніпропетровській, Закарпатській, Івано - Франківській, Львівській, Черкаській.

Розробляються регіональні природоохоронні програми та перебувають на різних стадіях погодження у 12 регіонах: Волинській, Донецькій, Київській, Кіровоградській, Львівській, Полтавській, Сумській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій областях та місті Києві.

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються			
Відповідальний виконавець програми	Назва програми	Орган, яким прийнята (затверджена програма)	Замовник	Назва програми	Примітка
Вінницька область					
Управління облдержадміністрації, підприємства, установи та організації, сільські, селищні та міські ради	Регіональна програма охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів на 2013-2018 роки	Рішення обласної ради від 18.12. 2012			
	Регіональна програма екологічної мережі Вінницької області на 2014-2015 роки	Рішення обласної ради від 22.10. 2003			
Волинська область					
Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації	Регіональна екологічна програма «Екологія 2011-2015 та прогноз до 2020 року»	Рішення обласної ради від 28.12.2010	Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації	Регіональна екологічна програма «Екологія 2016-2020»	Проект програми подано на розгляд сесії обласної ради
Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування	Про заходи з реалізації в області Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2012-2015 роки	Розпорядження облдержадміністрації від 10.04.2012			

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Дніпропетровська область			
Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації	Комплексна регіональна програма (стратегія) екологічної безпеки та збереження клімату Дніпропетровської області на 2016 – 2026 роки	Рішення обласної ради від 21.10.2015	
Департамент житлово-комунального господарства та будівництва Дніпропетровської облдержадміністрації; Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації.	Регіональна програма ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах Дніпропетровської області	Рішення обласної ради від 18.07.2003	
Департамент житлово-комунального господарства та будівництва Дніпропетровської облдержадміністрації	Регіональна програма розвитку водного господарства у Дніпропетровській області	Рішення обласної ради від 17.11.2003	
Департамент житлово-комунального господарства та будівництва Дніпропетровської облдержадміністрації	Програма охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки	Рішення обласної ради від 24.12.2004	
Департамент житлово-комунального господарства та будівництва Дніпропетровської облдержадміністрації	Обласна комплексна програма поводження з відходами на 2006 – 2015 роки	Рішення обласної ради від 16.11.2001	
Департамент промисловості Дніпропетровської облдержадміністрації	Регіональна програма „Ліси Дніпропетровщини” на 2011 – 2015 роки	Рішення обласної ради від 29.04.2011	

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації	Програма формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006–2015 роки	Рішення обласної ради від 22.03.2006	
Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації	Програма поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення доквілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007–2015 роки	Рішення обласної ради від 04.12.2007	
Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації	Програма моніторингу доквілля Дніпропетровської області	Рішення обласної ради від 04.12.2007	
Виконавчий комітет Криворізької міської ради Департамент екології та природних ресурсів та Департамент промисловості Дніпропетровської облдержадміністрації	Довгострокова програма по вирішенню екологічних проблем Кривобасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011–2022 роки	Рішення обласної ради від 29.04.2011	
Донецька область			
Донецька обласна рада, Департамент екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації	Програма розвитку регіональних ландшафтних парків Донецької області на період до 2015 року та прогноз до 2020 року	Рішення обласної ради від 24.12.2012	Програма пово-дження з відходами в Донецькій області на 2016–2020 роки
Департамент екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації	План дій з охорони навколишнього природного середовища Донецької області на 2013–2020 роки	Рішення обласної ради від 30.05.2013	Департамент екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації Комунальне підприємство «Донецький регіональний центр пово-дження з відходами»

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Житомирська область			
Департамент екології та природних ресурсів Житомирської обласної адміністрації	Обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2014-2017 роки	Рішення обласної ради від 20.11.2014	
Закарпатська область			
Райдержадміністрації, землекористувачі, органи місцевого самоврядування, обласне управління лісового господарства, Ужанським НПП, НПП "Синевир", КБЗ, Департамент екології та природних ресурсів	Програма перспективного розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Закарпатській області на 2006-2020 роки	Рішення обласної ради від 12.01.2006	
Структурні підрозділи Закарпатської обласної адміністрації	Програма моніторингу довкілля Закарпатської області	Рішення обласної ради від 31.10.2014	
Структурні підрозділи обласної адміністрації, райдержадміністрації, міськвиконкоми	Програма охорони навколишнього природного середовища Закарпатської області на 2016-2018 роки	Рішення обласної ради від 22.12.2015	
Запорізьке обласне управління лісового та мисливського господарства	Ліси Запоріжжя на 2009-2015 роки	Рішення обласної ради від 26.02.2009	
Запорізька область			
Департамент екології та природних ресурсів Запорізької обласної адміністрації	Обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	Рішення обласної ради від 28.03.2013	

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Запорізьке обласне управління водних ресурсів	Програма екологічного оздоровлення басейну річки Молочна, відновлення її гідрологічного режиму, благоустрою та збереження біорізноманіття	Рішення обласної ради від 26.12.2013	
Запорізьке обласне управління водних ресурсів, Департамент екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації	Регіональна програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпроу Запорізькій області на період до 2021 року	Рішення обласної ради від 28.03.2013	
Івано-Франківська область			
Управління екології та природних ресурсів Івано-Франківської облдержадміністрації	Обласна програма з охорони навколишнього природного середовища до 2020 року	Рішення обласної ради від 25.12.2015	
Київська область			
Департамент екології та природних ресурсів Київської облдержадміністрації	Охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів Київської області на період до 2016 року	Рішення обласної ради від 28.12.2011	Охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів Київської області на період до 2021 року
Управління водних ресурсів у м. Києві та Київській області	Обласна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну р. Дніпро на період до 2021 року	Рішення обласної ради від 17.09.2013	Регіональна програма розвитку лісового господарства Київської області «Ліси Київщини» на 2016-2020 роки
Департамент житлово-комунального господарства і паливно-енергетичного комплексу Київської облдержадміністрації	Програма поведження з твердими побутовими відходами у Київській області на 2012-2016 роки	Рішення обласної ради від 28.12.2011	

Діючі регіональні природоохоронні програми		Рішення обласної ради		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Департамент житлово-комунального господарства і паливно-енергетичного комплексу Київської облдержадміністрації	Програма забезпечення населення Київської області якісною питною водою в достатній кількості на 2011-2020 роки	Рішення обласної ради від 24.03.2011			
Київське обласне та по м. Києву управління лісового та мисливського господарства	Регіональна програма розвитку лісового господарства Київської області до 2015 року «Ліси Київщини»	Рішення обласної ради від 25.01.2001			
Кіровоградська область					
Департамент інфраструктури та промисловості Кіровоградської облдержадміністрації	Комплексна обласна програма захисту населення Кіровоградської області від впливу іонізуючого випромінювання на 2014-2018 роки	Рішення обласної ради від 21.03.2014	Департамент екології та природних ресурсів	Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2016 – 2020 роки	Розроблена та внесена на затвердження на чергову сесію обласної ради
Департамент житлово-комунального господарства Кіровоградської облдержадміністрації	Обласна цільова програма "Питна вода Кіровоградської області" на 2012-2020 роки	Рішення обласної ради від 17.02.2011			
Управління водних ресурсів у Кіровоградській області	Обласна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року	Рішення обласної ради від 23.11.2012			
Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Кіровоградській області	Обласна програма розвитку рибного господарства на 2012-2016 роки	Рішення обласної ради від 23.11.2012			

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Луганська область			
Департамент екології та природних ресурсів Луганської облдержадміністрації	Регіональна цільова програма розвитку екологічної мережі Луганської області на 2010 – 2020 роки	Рішення обласної ради від 03.12.2009	
Департамент житлово-комунального господарства та будівництва Луганської облдержадміністрації	Регіональна комплексна програма захисту від підтоплення територій міст і селищ Луганської області на 2010-2019 роки	Рішення обласної ради від 03.12.2009	
Департамент житлово-комунального господарства та будівництва Луганської облдержадміністрації	Регіональна програма поведження з твердими побутовими відходами у Луганській області (термін реалізації з 2009 по 2020 роки)	Рішення обласної ради від 29.01.2009	
Львівська область			
Департамент екології та природних ресурсів, регіональні ландшафтні парки	Регіональна програма забезпечення діяльності регіональних ландшафтних парків області на 2014 – 2016 роки	Рішення обласної ради від 18.03.2014	Програма охорони навколишнього природного середовища Львівської області на 2016-2020 роки
Департамент екології та природних ресурсів, ДП «НДП «Екотрансенерго», Роздільське ДГХП «Сірка»	Регіональна програма стабілізації екологічної рівноваги внаслідок діяльності гірничо-хімічних підприємств Львівщини на 2015-2019 роки	Рішення обласної ради від 17.03.2015 (із змінами від 28.04.2015)	
Львівська облдержадміністрація, районні органи виконавчої влади	Регіональна програма розвитку заповідної справи у Львівській області на 2009-2020 роки	Рішення обласної ради від 02.12.2008	
Департамент екології облдержадміністрації, суб'єкти Львівської обласної системи моніторингу природного довкілля	Програма моніторингу природного довкілля Львівської області на 2011-2015 роки і на перспективу до 2020 року	Рішення обласної ради від 13.12.2011	

Діючі регіональні природоохоронні програми		Рішення обласної ради		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Управління лісового господарства у Львівській області	Програма розвитку лісового господарства Львівської області на 2010-2015 роки	Рішення обласної ради від 20.04.2010			
Департамент житлово-комунального господарства облдержадміністрації	Регіональна програма «Питна вода України» у Львівській області на 2012-2020 роки	Рішення обласної ради від 03.07.2012			
Підприємства-забудовачі області	Програма скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств забудовачів Львівської області на 2009-2017 роки	Розпорядження голови Львівської облдержадміністрації від 26.11.2009			
Миколаївська область					
Управління житлово-комунального господарства Миколаївської облдержадміністрації	Обласна Програма «Питна вода Миколаїщини» на період до 2020 року	Рішення обласної ради від 28.03.2008			
Управління житлово-комунального господарства Миколаївської облдержадміністрації	Програма поводження з твердимипобутовими відходами в Миколаївській області на період до 2020 року	Рішення обласної ради від 21.11.2008			
Управління екології та природних ресурсів Миколаївської облдержадміністрації	Обласна Цільова програма розвитку екологічної мережі на період до 2015 року	Рішення обласної ради від 24.06.2011			
Управління екології та природних ресурсів Миколаївської облдержадміністрації	Програма охорони довкілля та національного природокористування Миколаївської області на 2011–2015 роки (продовження терміну дії на період до 2017 року)	Рішення обласної ради від 24.06.2011			
Управління екології та природних ресурсів Миколаївської облдержадміністрації	Програма моніторингу довкілля Миколаївської області	Рішення обласної ради від 23.12.1999			

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Миколаївське обласне управління лісового та мисливського господарства	Обласна Цільова програма «Ліси-Миколаївщини» на 2001-2015 роки	Рішення обласної ради від 24.04.2001	
Головне управління агропромислового розвитку Миколаївської облдержадміністрації	Обласна Програма охорони та підвищення родючості ґрунтів на 2006-2015 роки	Рішення обласної ради від 17.03.2006	
Одеська область			
Департамент екології та природних ресурсів Одеської облдержадміністрації	Комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Одеській області на 2014-2019 роки	Рішення обласної ради від 21.02.2014	
Управління з питань надзвичайних ситуацій Одеської облдержадміністрації	Регіональна програма поводження з токсичними відходами в Одеській області на 2008- 2015 роки	Рішення обласної ради від 14.11.2008	
Управління лісового та мисливського господарства в Одеській області	Регіональна програма «Ліси Одещини» на 2011-2015 роки	Рішення обласної ради від 20.05.2011	
Головне управління Держземагентства в Одеській області	Регіональна програма розвитку земельних відносин та охорони земель на 2013-2015 роки	Рішення обласної ради від 14.02.2013	
Департамент екології та природних ресурсів Одеської облдержадміністрації	Регіональна програма збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2016 роки	Рішення обласної ради від 28.10.2011	
Департамент розвитку інфраструктури та житлово-комунального господарства Одеської облдержадміністрації	Регіональна програма «Литна вода Одеської області на 2010-2013 і на період до 2020 року»	Рішення обласної ради від 10.09.2010	

Діючі регіональні природоохоронні програми		Рішення обласної ради		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Департамент розвитку інфраструктури та житлово-комунального господарства Одеської облдержадміністрації	Програма поводження з твердими побутовими відходами в Одеській області на 2013-2017 роки	Рішення обласної ради від 04.07.2013			
Управління водних ресурсів в Одеській області	Регіональна програма розвитку водного господарства Одеської області на період до 2021 року	Рішення обласної ради від 18.09.13			
Полтавська область					
Департамент житлово-комунального господарства Полтавської облдержадміністрації	Програма поводження з твердими побутовими відходами на 2012 – 2018 роки	Рішення обласної ради від 23.05.2012	Полтавське обласне управління розвитку лісового та мисливського господарства	Цільова Програма розвитку лісового господарства «Ліси Полтавщини на 2016-2025 роки»	Представити і затвердити проект програми до кінця I кварталу 2016 року
Управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи Полтавської облдержадміністрації	Регіональна програма запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та захисту населення і територій у разі їх виникнення на 2013 – 2016 роки	Рішення обласної ради від 28.02.2013	Департамент екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації	Регіональна програма охорони до-вілля Полтавської області на 2016 – 2020 роки („Довкілля-2020“)	Представити і затвердити проект програми до кінця I кварталу 2016 року
Департамент житлово-комунального господарства Полтавської облдержадміністрації	Програма розвитку та збереження зелених насаджень у Полтавській області на 2013 – 2017 роки	Рішення обласної ради від 21.12.2012			
Полтавське обласне управління водних ресурсів	Регіональна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро в Полтавській області на період до 2021 року	Рішення обласної ради від 23.05.2013			
Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства	Цільова Програма комплексного розвитку лісового господарства «Ліси Полтавщини» до 2015 року	Рішення обласної ради від 29.06.2004			

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Департамент з питань нафтогазового комплексу, промисловості, екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації	Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2012 – 2015 роки (програма «Довкілля - 2015»)	Рішення обласної ради від 29.02.2012	
Рівненська область			
Департамент екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації	Регіональна програма розвитку природо-заповідного фонду та формування регіональної екологічної мережі Рівненської області на 2010-2020 роки	Рішення обласної ради від 25.09.2011	
Департамент екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації	Обласна програма охорона навколишнього природного середовища на 2012-2016 роки	Рішення обласної ради від 16.11.2012 зі змінами від 11.09.2015	
Сумська область			
Управління житлово-комунального господарства Сумської облдержадміністрації, органи місцевого самоврядування	Обласна програма «Питна вода України» на 2006-2020 роки	Рішення обласної ради від 29.09.2006	Комплексна програма поводження з відходами у Сумській області на 2016-2020 роки
Сумське обласне управління водних ресурсів, управління житлово-комунального господарства Сумської облдержадміністрації	Регіональна програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року	Рішення обласної ради від 16.08.2013	Управління житлово-комунального господарства Сумської облдержадміністрації, науковий центр прикладних екологічних досліджень Сумського державного університету

Діючі регіональні природоохоронні програми		Рішення обласної ради		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Департамент екології, паливно-енергетичного комплексу та природних ресурсів Сумської облдержадміністрації	Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища Сумської області до 2015 року	Рішення обласної ради від 25.07.2008			
Управління лісового та мисливського господарства в Сумській області	Програма "Ліси України – Сумська область" на 2010- 2015 роки	Рішення обласної ради від 15.10.2010			
Тернопільська область					
Департамент екології та природних ресурсів Тернопільської облдержадміністрації	Програма охорони навколишнього природного середовища в Тернопільській області на 2014-2020 роки	Рішення обласної ради від 18.09.2014			
Тернопільське обласне управління водних ресурсів	Програма розвитку водного господарства та водно – екологічного оздоровлення природного середовища Тернопільської області на період до 2021 року	Рішення обласної ради від 12.11. 2013			
Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибництва в Тернопільській області	Програма розвитку рибного господарства Тернопільської області на 2013-2016 роки	Рішення обласної ради від 20.11.2013			
Харківська область					
Департамент екології та природних ресурсів Харківської облдержадміністрації	Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009-2013 роки та на перспективу до 2020 року	Рішення обласної ради від 29.10 2009		Департамент житлово-комунального господарства та розвитку інфраструктури Харківської облдержадміністрації	Обласна Програма поводження з твердими побутовими відходами в Харківській області на 2015-2020 роки

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Департамент екології та природних ресурсів Харківської облдержадміністрації	Програма збереження малих річок Харківської області на період до 2016 року	Рішення обласної ради від 26.04.2012	
Департамент житлово-комунального господарства та розвитку інфраструктури Харківської облдержадміністрації	Програма «Питна вода Харківської області» на 2012-2020 роки	Рішення обласної ради від 01.03.2012	
Управління водних ресурсів у Харківській області	Комплексна Програма розвитку водного господарства Харківської області до 2021 року	Рішення обласної ради від 20.06.2013	
Департамент економіки і міжнародних відносин Харківської облдержадміністрації	Програма розвитку трансграничного співробітництва Харківської області на 2011-2016 роки	Рішення обласної ради від 16.06.2011	
Херсонська область			
Структурні підрозділи Херсонської облдержадміністрації, районні державні адміністрації, міськвиконкоми, підприємства	Програма економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2016 рік	Рішення обласної ради від 22.01. 2016	План дій з охорони навколишнього природного середовища Херсонської області на період до 2020 року
Структурні підрозділи Херсонської облдержадміністрації, районні державні адміністрації, міськвиконкоми, підприємства	Програма стабілізації екологічного стану навколишнього середовища та підвищення рівня соціально-економічного розвитку Херсонської області «Екологія – 2015»	Рішення обласної ради від 20.04. 2011	
Структурні підрозділи Херсонської облдержадміністрації, районні державні адміністрації, міськвиконкоми	План дій з охорони навколишнього природного середовища Херсонської області на період до 2015 року	Розпорядження обласної державної адміністрації від 12.07.2013	

Діючі регіональні природоохоронні програми		Рішення обласної ради		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Департамент екології та природних ресурсів Херсонської обласної адміністрації	Програма моніторингу довкілля Херсонської області на 2010-2015 роки	Рішення обласної ради від 06.08.2010			
Хмельницька область					
Департамент екології та природних ресурсів Хмельницької обласної адміністрації	Програма моніторингу довкілля Хмельницької області на 2011-2016 роки	Рішення обласної ради від 02.03.2011	Департамент екології та природних ресурсів Хмельницької обласної адміністрації	Програма охорони навколишнього природного середовища Хмельницької області на 2016-2020 роки	Програма на стадії погодження
Департамент екології та природних ресурсів Хмельницької обласної адміністрації, міськвиконком, райдержадміністрації	Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища Хмельницької області на 2011-2015 роки	Рішення обласної ради від 02.03.2011 року № 25-3/2011 (зі змінами)			
Департамент екології та природних ресурсів Хмельницької обласної адміністрації, ісцеві держадміністрації, органи місцевого самоврядування	Регіональна програма поводження з небезпечними (токсичними) відходами у Хмельницькій області на 2010-2015 роки	Рішення обласної ради від 24.03.2010 року № 12-27/2010 (зі змінами)			
Черкаська область					
Управління водних ресурсів у Черкаській області	Обласна екологічна програма "Чистий Дніпро" в розрізі обласної програми "Будуємо нову Черкащину" на період до 2021 року	Рішення обласної ради від 22.03.2013	Управління екології та природних ресурсів Черкаської обласної державної адміністрації	Обласна програма вилучення, утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них на 2016 – 2018 роки	На даний час Управлінням екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації проводиться збір пропозицій до проекту програми та проводиться робота щодо розроблення проекту програми.

Діючі регіональні природоохоронні програми		Регіональні природоохоронні програми, які розробляються	
Управління житлово-комунального господарства Черкаської обласної адміністрації, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах наданої їм компетенції	Обласна програма "Питна вода Черкащини" на 2006 - 2020 роки	Рішення обласної ради від 02.12.2005 та від 26.06.2012	
Управління житлово-комунального господарства Черкаської обласної адміністрації, районні державні адміністрації, міськвиконком	Програма розвитку та збереження зелених насаджень у населених пунктах області на 2013 – 2017 роки	Рішення обласної ради від 22.03.2013	
Управління екології та природних ресурсів Черкаської обласної адміністрації, районні державні адміністрації, міськвиконком	План реалізації Стратегії розвитку Черкаської області на період 2015 – 2017 роки	Рішення обласної ради від 25.06.2015	
Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства у Черкаській області	Програма розвитку рибного господарства водоєм Черкаської області на 2014 – 2020 роки	Рішення обласної ради від 20.01.2014	
Управління Міністерства внутрішніх справ України в Черкаській області	Програма боротьби з браконьєрством, збереження водних живих ресурсів та забезпечення безпеки судноплавства на водних об'єктах Черкаської області на 2011-2015 роки	Рішення обласної ради від 15.02.2011, зміни від 29.04.2011	
Черкаське обласне управління водних ресурсів	Комплексна програма захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь у Черкаській області у 2006 – 2010 роках та прогноз до 2015 року	Затверджена Черкаською обласною адміністрацією страцією від 10.10.2005	

Діючі регіональні природоохоронні програми			Регіональні природоохоронні програми, які розробляються		
Чернівецька область					
Департамент екології та туризму Чернівецької облдержадміністрації	Комплексна програма з охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів «Екологія» у Чернівецькій області на 2011-2015 роки (нова редакція)	Рішення обласної ради від 26.09.2014	Департамент екології та туризму Чернівецької облдержадміністрації	Комплексна програма з охорони навколишнього природного середовища «Екологія» у Чернівецькій області на 2016-2018 роки	Проект програми направлений на експертизу
Чернігівська область					
Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації	Програма охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2014-2020 роки	Рішення обласної рада від 17.06.2014			
Департамент житлово-комунального господарства, регіонального розвитку та інфраструктури Чернігівської облдержадміністрації	Програма розвитку та збереження зелених насаджень населених пунктів Чернігівської області на 2013-2017 роки	Рішення обласної рада від 18.06.2013			
Деснянське басейнове управління водних ресурсів	Регіональна цільова Програма розвитку водного господарства Чернігівської області на період до 2021 року	Рішення обласної рада від 29.03.2013			
Головне державне управління охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства у Чернігівській області	Програма розвитку рибного господарства Чернігівської області на 2013-2016 роки	Рішення обласної рада від 21.12.2012			
Головне управління Держгеокадастру у Чернігівській області	«Програма використання та охорони земель Чернігівської області на 2011-2020 роки»	Рішення обласної рада від 25.03.2011			

Діючі регіональні природоохоронні програми			Регіональні природоохоронні програми, які розробляються		
Головне управління Держземагентства у Чернігівській області	Програма використання та охорони земель Чернігівської області на 2011-2020 роки	Рішення обласної ради від 25.03.2011			
м. Київ					
Департамент житлово-комунального господарства виконавчого органу Київської ради (КМДА)	Міська цільова програма «Питна вода міста Києва на 2011-2020 роки»	Рішення Київської міської ради від 04.11.2010	Департамент міського благоустрою та збереження природного середовища виконавчого органу Київської ради (КМДА)	Комплексна цільова програма екологічного благоустрою та безпеки міста Києва на 2016 – 2018 роки	
Департамент житлово-комунального господарства виконавчого органу Київської ради (КМДА)	Регіональна програма підвищення енергоефективності на 2011-2015 роки	Рішення Київської міської ради від 27.10.2011	Департамент житлово-комунального господарства виконавчого органу Київської ради (КМДА)	Комплексна цільова програма підвищення енергоефективності та розвитку житлово – комунальної інфраструктури міста Києва на 2016 -2020 роки	
Департамент міського благоустрою та збереження природного середовища виконавчого органу Київської ради (КМДА)	Програма комплексного розвитку зеленої зони м. Києва до 2015 року та концепція формування зелених насаджень в центральній частині міста	Рішення Київської міської ради від 19.07.2005			
Департамент земельних ресурсів виконавчого органу Київської ради (КМДА)	Програма використання та охорони земель м. Києва на 2011-2015 роки	Рішення Київської міської ради від 17.02.2011			
Департамент житлово-комунального господарства виконавчого органу Київської ради (КМДА)	Програма поводження з побутовими відходами у м. Києві на 2010-2015 роки	Рішення Київської міської ради від 08.07.2010			
Департамент міського благоустрою та збереження природного середовища виконавчого органу Київської ради (КМДА)	Київська міська програма контролю за утриманням домашніх тварин та регулювання чисельності безпритульних тварин гуманними методами на 2012-2016 роки	Рішення Київської міської ради від 05.04.2012			

**МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ**

Підписано до друку 22.12.2016 р.
Формат 60x84/16. Папір Офс.
Ум. арк. 13.49. Наклад 300 примірників.

Видання та друк: ФОП Грінь Д.С.,
73033, м. Херсон, а/с 15
e-mail: dimg@meta.ua
Свід. ДК № 4094 від 17.06.2011